

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

ΟΙ ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΩΣ ΠΡΟΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΝΟΜΙΚΗ

A.M. 1118M039

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2020

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ : ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΣΗΜΙΤΗ ΜΑΡΙΛΕΝΑ

ΚΟΤΡΩΝΑΚΗ ΛΟΥΚΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2.
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	4.
1.1. Alberto Melucci και Νέα Κοινωνικά κινήματα	4.
1.2. Richard Day «Νεότατα Κοινωνικά Κινήματα» και Αναρχικές Τάσεις στα Σύγχρονα Ανταγωνιστικά Κινήματα	9.
2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	14.
3. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ	20.
3.1 Η Ανάδυση του Ανταγωνιστικού Κινήματος στην Ελλάδα	20.
3.2. Οι Αυτοοργανωμένες Κινηματικές Δομές ως Προεικονιστικές Πολιτικές	26.
3.2.1. Σωματεία Βάσης	26.
3.2.2 Μέσα Αντιπληροφόρησης	31.
3.2.3. Εγχειρήματα Αντικουλτούρας	33.
3.2.4. Λαϊκές/ Ανοιχτές Συνελεύσεις	37.
3.2.5. Εκδόσεις/ Βιβλιοθήκες- Ψηφιακά Αρχεία	42.
3.2.6. Οι Καταλήψεις	48.
3.2.7. Τα «Στέκια»	59.
3.2.8. Δίκτυα/ Συλλογικότητες	65.
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	70.
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάδυση του «κινήματος για την παγκόσμια δικαιοσύνη» ή «κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση», στα τέλη του 1990, διεύρυνε και ανανέωσε το πεδίο μελέτης των νέων κοινωνικών κινημάτων, τα οποία δίνουν έμφαση στην εφαρμογή και πραγμάτωση των μοντέλων κοινωνικής οργάνωσης που προτείνουν. Προεικονίζουν τους επιδιωκόμενους στόχους τους σε αυτά καθαυτά τα μέσα που χρησιμοποιούν, αποβλέποντας να λειτουργήσουν ως ζωντανά αντιπαραδείγματα της κοινωνικής αλλαγής που προτείνουν. Αυτή η αλλαγή πραγματώνεται, ως απόπειρα και πειραματισμός, να συντελεστεί πρώτα εντός του ίδιου του κινήματος και κατ'επέκταση και στις υπόλοιπες πτυχές της κοινωνικής ζωής, η ριζοσπαστική κοινωνική αλλαγή.

Πρόκειται για μια απόπειρα μετασχηματισμού των παραδοσιακών μοντέλων ιεραρχικής οργάνωσης και λήψης αποφάσεων, εντός των κινημάτων και των οργανώσεων τους. Πειραματίζονται πάνω στη δημιουργία εναλλακτικών μορφών οργάνωσης, στη βάση μη ιεραρχικών και οριζόντιων διαδικασιών στη λήψη αποφάσεων, την ομοφωνία και τη συναίνεση, καθώς και την απουσία κάθε είδους διαμεσολάβησης.

Το πρόταγμα της συλλογικής δράσης διαπνέεται από τη γενίκευση της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιεύθυνσης και το εργαλείο/μέσο του πειραματισμού, αυτού του νέου μοντέλου, είναι η δημιουργία αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών/υποδομών, στα πρότυπα που προτάσσουν: αυτοοργάνωση, αυτοδιεύθυνση, άμεση δράση, αλληλεγγύη, μη ιεραρχικές και οριζόντιες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συναίνεση, συμπερίληψη και πολυμορφία στόχων και μέσων.

Οι δομές αυτές δημιουργούνται ως παραδείγματα μιας εναλλακτικής κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας, έξω από τα κυρίαρχα θεσμικά, πολιτισμικά και οικονομικά πλαίσια. Αποπειρώνται έτσι να λειτουργήσουν ως προεικονιστικές πολιτικές, σε μια προσπάθεια να προεικονίσουν στα χρησιμοποιούμενα μέσα τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Αποτελούν για τους κινηματικούς δρώντες, τους πυλώνες του ανταγωνιστικού κινήματος, καθώς τις αντιλαμβάνονται ως ανταγωνιστικές αντιθεσμίες, έναντι του υπάρχοντος συστήματος.

Στο πρώτο μέρος, η μελέτη μου για το ελληνικό ανταγωνιστικό κίνημα βασίζεται στο θεωρητικό μοντέλο του Alberto Melucci, για τα νέα κοινωνικά κινήματα, καθώς θεωρώ ότι αποτελεί την πιο κοντινή προσέγγιση για τη μελέτη του ελληνικού ανταγωνιστικού κινήματος. Ενώ ταυτόχρονα η προσέγγιση του Richard Day, για τα «νεότερα κοινωνικά κινήματα» και τις αναρχικές τάσεις που πολλοί μελετητές διακρίνουν σε αυτά, συμπληρώνουν θεωρητικά αυτή τη νέα διάσταση αυτών των κινημάτων.

Στο δεύτερο μέρος αναλύεται η θεωρία της προεικόνισης, μέσα από την ανάλυση διαφόρων μελετητών, για τις απόπειρες αυτών των κινημάτων, να προεικονίσουν στα μέσα που χρησιμοποιούν τους επιδιωκόμενους σκοπούς τους, καθώς και τις επιρροές-σε θεωρητικό / πρακτικό επίπεδο- του αναρχισμού.

Στο τρίτο μέρος, ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στην διαδρομή του εγχώριου ανταγωνιστικού κινήματος και η παρουσίαση των αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών,

αντλώντας στοιχεία από το ίδιο το υλικό των δομών και των δράσεων τους, τις θέσεις των κινηματικών δρώντων που συμμετέχουν σε αυτές τις δομές, θα επιχειρήσω να παρουσιάσω αυτές τις σημαντικές διαστάσεις των αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών ως προεικονιστικών πολιτικών.

Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας, είναι η διερεύνηση και μελέτη των αυτοοργανωμένων δομών του εγχώριου ανταγωνιστικού κινήματος, καθώς θεωρώ ότι πρόκειται για ένα πεδίο που δεν έχει διερευνηθεί σχεδόν καθόλου. Σε κάθε περίπτωση η πρόθεση μου δεν είναι η άσκηση κριτικής, σε σχέση με την όποια αποτελεσματικότητα, μπορεί κάποιος, ως παρατηρητής, να τους αναγνωρίσει. Πρόθεση μου είναι, η βαθύτερη κατανόηση, τόσο του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας των δομών αυτών, όσο και της σημασίας που ενέχουν για το ίδιο το ανταγωνιστικό κίνημα και τους κινηματικούς δρώντες. Ταυτόχρονα, μέσα από την κεκτημένη εμπειρία, που έχουν αποκομίσει οι συμμετέχοντες σε αυτές τις δομές, να ανιχνεύσω το αποτύπωμα που αφήνουν στους ανθρώπους, που έρχονται σε επαφή με τα αυτοοργανωμένα συλλογικά εγχειρήματα. Μια ακόμη σημαντική διάσταση, θεωρώ ότι αποτελεί η απάντηση, σε ερωτήματα που προκύπτουν γύρω από τους τρόπους οργάνωσης και λειτουργίας των αυτοοργανωμένων δομών του ανταγωνιστικού κινήματος, ποιες είναι οι στοχεύσεις και τα μέσα που χρησιμοποιούν, ποιων ιδεών, πρακτικών και προταγμάτων αποτελούν φορείς, ποια ελλείμματα επιχειρούν να καλύψουν και πως η ύπαρξη τους πραγματώνει στο παρόν τις επερχόμενες κοινωνικές αλλαγές που επιθυμούν και επιδιώκουν (προεικόνιση).

Στο πρωτογενές υλικό που χρησιμοποιώ για την ερευνά μου, περιλαμβάνονται δώδεκα ερωτηματολόγια με έξι ερωτήσεις, που επικεντρώνονται: στο μοντέλο οργάνωσης, βάσει του οποίου λειτουργούν οι αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές, σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο ανταποκρίνεται (το μοντέλο αυτό) στις στοχεύσεις της συλλογικότητας στην οποία ανήκει ο κάθε ερωτώμενος, με ποιο τρόπο εντάσσεται στο ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα, ποιες συλλογικές και ατομικές ανάγκες και επιθυμίες επιχειρεί να καλύψει, πως πιστεύουν ότι η δημιουργία προεικονιστικών εναλλακτικών, μπορεί να επηρεάσει τους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές και τέλος, με ποιες προκλήσεις και προβληματικές βρίσκονται αντιμέτωπα τα αυτοοργανωμένα εγχειρήματα.

1. Θεωρητικό Πλαίσιο

1.1. Alberto Melucci και Νέα Κοινωνικά Κινήματα

Η νέα θεωρητική προοπτική, για τα νέα κοινωνικά κινήματα, που εμφανίζεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, απορρίπτει τον αυστηρά οικονομικό και ταξικό ανταγωνισμό της μαρξιστικής θεωρίας, σε σχέση με τις κοινωνικές συγκρούσεις.

Ο Α. Melucci (1996) αντιμετωπίζοντας κριτικά τις αναλύσεις που θεωρούν ότι τα κοινωνικά κινήματα είναι απλώς αντανάκλασεις ή αντιδράσεις ή παρεκκλίσεις στις κρίσεις του συστήματος, υποστηρίζει ότι τα κινήματα αποτελούν εκφράσεις συστημικής εμβέλειας συγκρούσεων, γύρω από το κομβικό επίπεδο λειτουργίας των μετανεωρικών κοινωνιών ή κοινωνιών της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, εκείνο δηλαδή που αποκαλεί εξουσία της ονοματοθεσίας. Οι κοινωνικές συγκρούσεις που ξεσπούν στις σύγχρονες, πολύπλοκες, κοινωνίες, θέτουν πολιτισμικές προκλήσεις απέναντι στη κυρίαρχη γλώσσα (αφήγηση), στους κώδικες που διαμορφώνουν την πληροφορία και στις κοινωνικές πρακτικές.

«Επιπλέον η διάσταση της καθημερινής ζωής, έχει εμπλακεί σε αυτές τις συγκρούσεις και νέοι δρώντες διεκδικούν την αυτονομία τους στη νοηματοδότηση της ζωής τους». (Melucci, 1996 p. 8).

Πρόκειται ουσιαστικά για τη δυνατότητα αυτόνομης κατασκευής νοήματος από τους ίδιους τους κινηματικούς δρώντες, σηματοδοτώντας μια νέα αντίληψη για τη συλλογική δράση. Αυτή η νέα αντίληψη προσδίδει μια ιδιαίτερη έμφαση στο πολιτισμικό επίπεδο, την μετατόπιση του επίκεντρου από τα ταξικά κινήματα στα λεγόμενα ανταγωνιστικά. Ο Melucci (1985, p.795) προσδιορίζει ένα κοινωνικό κίνημα ως μια μορφή συλλογικής δράσης που: α)βασίζεται στην αλληλεγγύη, β)διεξάγεται μέσω μιας σύγκρουσης, γ) σπάει τα όρια του συστήματος μέσα στο οποίο διεξάγεται η δράση. Το διακύβευμα για τα ανταγωνιστικά κινήματα δεν είναι πλέον η συμμετοχή τους ή μη στο σύστημα αλλά η προσπάθεια τους στην αυτόνομη κατασκευή νοήματος.

Όπως αναφέρει και ο Μ. Ψημίτης (2006, p.154), τα περιεχόμενα αυτών των νέων κινήματων εκφράζουν μια αντίσταση ενάντια στην τάση των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων να αυξάνουν διαρκώς την επέμβαση τους στις κοινωνικές σχέσεις, στα συμβολικά συστήματα, στις ταυτότητες και στις ανάγκες, προκειμένου να εξασφαλίσουν-τόσο για τις ελίτ όσο και για την καπιταλιστική ανάπτυξη- τους απαραίτητους οικονομικούς, πολιτισμικούς και συμβολικούς πόρους. Οι Diani- DellaPorta (2006) αναφερόμενοι στις σύγχρονες κοινωνικές συγκρούσεις θεωρούν, ότι οι κινηματικοί δρώντες, δεν είναι πια οι τάξεις που συνδέονται με τη βιομηχανική παραγωγή, αλλά ομάδες με αντίπαλα οράματα που αφορούν στη χρήση και τον καταμερισμό των γνωστικών και συμβολικών πόρων. Επίσης σύμφωνα με τον Melucci (1996, p.35-36) ένα ανταγωνιστικό κίνημα δεν αντιτίθεται μόνο στους συγκεκριμένους τρόπους παραγωγής των πόρων αλλά επιπλέον αμφισβητεί τους ίδιους τους σκοπούς της κοινωνικής παραγωγής και την κατεύθυνση της ανάπτυξης ως τέτοιας.

Βασικό στοιχείο στην ανάλυση του Melucci αποτελεί η έννοια της συλλογικής ταυτότητας και πως αυτή διαμορφώνει τη συλλογική δράση. Η συλλογική ταυτότητα, ως διαδικασία, αναφέρεται στα μέσα, στους σκοπούς και το πεδίο της δράσης. Αυτά τα στοιχεία της συλλογικής δράσης, προσδιορίζονται μέσα σε μια γλώσσα που είναι κοινή σε ένα κομμάτι ή στο σύνολο της κοινωνίας ή σε μια ομάδα. Άρα αναφέρεται σε ένα πλέγμα σχέσεων μεταξύ δρώντων που αλληλοεπιδρούν, αλληλοεπηρεάζονται, διαπραγματεύονται, λαμβάνουν αποφάσεις και ταυτόχρονα διαθέτουν και ένα βαθμό συναισθηματικής επένδυσης, για τον προσδιορισμό της συλλογικής ταυτότητας. Η έννοια της ταυτότητας, δίνει μια συνέχεια στο υποκείμενο, πέρα από τις όποιες διαφοροποιήσεις μέσα στο χρόνο, καθώς και τη δυνατότητα του να αυτοκαθορίζεται και να διακρίνεται από τους άλλους δρώντες. Επιπλέον παρέχει στους δρώντες τη δυνατότητα να συνδέουν τις δράσεις τους στο χρόνο, μέσα σε μια ενότητα και συνέχεια του συλλογικού δρώντα. (Melucci, 1985 p.70-73). Ταυτόχρονα και οι κοινωνικές συγκρούσεις που παραβαίνουν τα συστήματα κανόνων, αποτελούν συγκρούσεις ταυτότητας, καθώς οι κινηματικοί δρώντες προσπαθούν να επικυρώσουν την ταυτότητα, που οι αντίπαλοι τους αρνούνται, στη προσπάθεια τους να επανοικειοποιηθούν όσα αναγνωρίζουν ότι τους ανήκουν.

Η αλληλεγγύη εντός των συλλογικοτήτων, προϋποθέτει την ύπαρξη συλλογικής ταυτότητας, ενώ ταυτόχρονα την υπερασπίζεται, ενδυναμώνοντας τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των δρώντων και της δέσμευσης στη συλλογική δράση. Η συλλογική ταυτότητα όντας μια διαδικασία μάθησης, οδηγεί στη διαμόρφωση και διατήρηση του κινήματος. Η συμμετοχή στις συλλογικές δράσεις και στα κοινωνικά κινήματα, η εμπλοκή σε νέες μορφές σχέσεων και πολιτισμικών καινοτομιών, η εθελοντική δράση, οι οργανωτικοί πειραματισμοί και οι απόπειρες συνδιαμόρφωσης των κινηματικών δρώντων, οι προσπάθειες συμπερίληψης - ιδεών, πρακτικών, θεματικών- βασίζονται στην ανάγκη συγκρότησης μιας ταυτότητας. Ταυτόχρονα ικανοποιούν τις ανάγκες αυτής της ταυτότητας, δημιουργώντας και ένα πλαίσιο που ρυθμίζει τον τρόπο συμμετοχής στο κίνημα και θέτει τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια συμμετοχής στη συλλογική δράση.

Οι ανταγωνιστικές συγκρούσεις των νέων κοινωνικών κινήματων (Melucci 1996), προσανατολίζονται στους νέους στόχους της επανοικειοποίησης, όχι μόνο των παραγωγικών διαδικασιών και των πόρων, αλλά του συνόλου της ζωής -χώρος, χρόνος, σχέσεις, ταυτότητες, κουλτούρα, σώμα κ.α.- όπου δηλαδή παρεμβαίνουν τα συστήματα ελέγχου κι εκμετάλλευσης. Οι συλλογικοί δρώντες διαχέουν στο κοινωνικό πεδίο την αντίδραση ενάντια σε όλους αυτούς τους μηχανισμούς, συγκρούονται και διεκδικούν το δικαίωμα τους να αυτοκαθορίζονται. Τονίζει έτσι ένα ακόμη στοιχείο των σύγχρονων ανταγωνιστικών κινήματων, που αφορά στη μη διαμεσολάβηση των συλλογικών διεκδικήσεων και τη μη θεσμοποίηση τους μέσω της πολιτικής αντιπροσώπευσης, εξαιτίας κυρίως της απαξίωσης του κατεστημένου πολιτικού συστήματος και του οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου που υπερασπίζεται κι επιβάλλει, και κατά συνέπεια στην απόρριψη της ιδέας ανάληψης της εξουσίας.

Αντίθετα η συλλογική δράση διεκδικεί πλέον την αυτονομία και απελευθέρωση της από συστήματα εξουσίας κι ελέγχου, προτάσσοντας τη συμμετοχή στη συλλογική άμεση δράση, τη συγκρότηση μη ιεραρχικών κοινωνικών δομών και σχέσεων, την αλληλεγγύη, την αυτοοργάνωση και την αυτοδιαχείριση. Η άμεση δράση, που υιοθετείται από αυτά τα

κινήματα, πέρα από μια μορφή αντίστασης και συλλογικής παρέμβασης στη κοινωνία, έχει και μια δομική διάσταση. Επιδιώκει να δημιουργήσει τις δικές της αντιθεσμίσεις απέναντι στους επίσημους θεσμούς με τους οποίους συγκρούεται και αντιστέκεται. Η άμεση δράση είναι ταυτόχρονα ένα πολύμορφο ρεπερτόριο δράσεων και ένας πειραματισμός για τη δημιουργία πολιτικών προεικόνισης. Ταυτόχρονα τα νέα τεχνολογικά συστήματα επιτήρησης κι ελέγχου (κάμερες, κινητά, internet, drones, social media..) ενεργοποιούν περαιτέρω την κινητοποίηση και την σύγκρουση.

Για τον Melucci (1996) το στοιχείο της μη διαπραγμάτευσης των στόχων του ανταγωνιστικού κινήματος και της απόρριψης της πολιτικής του αιτήματος, σε συνδυασμό με μορφές συλλογικής δράσης που στοχεύουν στην αυτόνομη παραγωγή μοντέλων κουλτούρας, που δεν κυριαρχούνται από τη λογική κόστους-οφέλους, οδηγούν σε κατάρρευση των κανόνων του κυρίαρχου παιχνιδιού. Ταυτόχρονα καθίσταται αρκετά δύσκολο για το σύστημα να ενεργοποιήσει τους μηχανισμούς ενσωμάτωσης και αφομοίωσης, προκειμένου να τα εξαλείψει. Αναγκάζεται έτσι να επιστρατεύσει τους μηχανισμούς καταστολής, καταφεύγοντας στη βίαιη επίθεση εναντίον των κινήματων ή στη συκοφάντηση τους μέσω της μιντιακής προπαγάνδας, σε μια προσπάθεια κοινωνικής απονομιμοποίησης τους.

Ένα ακόμη σημαντικό σημείο στην προσέγγιση του Melucci (1985,1996) αναφορικά με το ζήτημα της οργάνωσης, στα ανταγωνιστικά κινήματα, είναι η ύπαρξη των δικτύων- ομάδες, συλλογικότητες, δομές- τα οποία έχουν οργανική σχέση με το κίνημα, μέσω της διασύνδεσης τους και της κυκλοφορίας των ιδεών και των ακτιβιστών (άτομα, ομάδες, παρέες, δομές, πληροφορίες, αντικουλτούρα..). Αυτά τα δίκτυα αναδεικνύονται κομβικής σημασίας κατά τη διάρκεια της συλλογικής κινητοποίησης (ορατότητα) αλλά και σε περιόδους κινηματικής ύφεσης (αδράνεια/ αφάνεια) λειτουργούν ως αναπόσπαστα κομμάτια της καθημερινής ζωής των ακτιβιστών, καθώς αποτελούν τα φυτώρια, στα οποία καλλιεργούνται οι σχέσεις, οι ταυτότητες, οι στόχοι της συλλογικής δράσης, η αλληλεγγύη, η ανταλλαγή ιδεών κι ο πειραματισμός πραγμάτωσης στο "εδώ και τώρα" των επιθυμιών, των αναγκών και των προταγμάτων (προεικόνιση).

«Το μέσον, δηλαδή το κίνημα το ίδιο ως μέσον, είναι το μήνυμα. Τα σύγχρονα κινήματα κάνουν πράξη στο παρόν την αλλαγή για την οποία αγωνίζονται. Επαναπροσδιορίζουν το νόημα της συλλογικής δράσης για ολόκληρη την κοινωνία» (Melucci, 1985p.801).

Η σημασία των δικτύων στο ανταγωνιστικό κίνημα, είναι μείζονος σημασίας τόσο για την οργάνωση όσο και για την κινητοποίηση και διάχυση. Οι Diani-DellaPorta (2006) επισημαίνουν ότι η ύπαρξη των δικτύων (συλλογικότητες, ομάδες, κοινωνικά κέντρα, ομάδες αντικουλτούρας, αντιφασιστικά δίκτυα και δίκτυα αλληλεγγύης κ.α.) και η συμμετοχή των δρώντων σε αυτά, είναι κομβικής σημασίας. Από τη μια πλευρά, ενισχύουν την προσέλκυση νέων δρώντων και ταυτόχρονα λειτουργούν και «ως αντίδοτο στην απόσυρση και ως υποστηρικτικός παράγοντας στη συνέχεια της συμμετοχής» (p.117-118). Επιπλέον οι ίδιοι οι δρώντες αφιερώνουν πολύ χρόνο και ενέργεια στη πολυμορφία και διάχυση των δικτύων. Οι διασυνδέσεις μεταξύ των δικτυώσεων και των ατόμων που εμπλέκονται στη συλλογική δράση, ενισχύει τις διαπροσωπικές σχέσεις και τη συλλογική

ταυτότητα. Η ενίσχυση των σχέσεων εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης, παρέχει στους δρώντες τη δυνατότητα διεξαγωγής συλλογικών δράσεων με υψηλό κόστος ή ρίσκο (καταστολή).

Το στοιχείο της προεικόνισης, και για τον Melucci, είναι πολύ έντονο σε αυτά τα κινήματα, καθώς η ίδια η συλλογική δράση δεν διαχωρίζεται από την ατομική αλλαγή, που είναι και προαπαιτούμενη για την επιθυμητή κοινωνική αλλαγή. Οι σύγχρονες μορφές συλλογικής δράσης θέτουν τα δικά τους προτάγματα, αμφισβητώντας στη πράξη τον καθορισμό των κανόνων και της νοηματοδότησης της πραγματικότητας:

«Λειτουργούν ως τα νέα media, ρίχνουν φως στο τι δεν λέει το κάθε σύστημα για τον εαυτό του, τη μεγάλη σιωπή, τη βία, το παράλογο που κρύβεται πάντοτε στους κυρίαρχους κώδικες. Ταυτόχρονα μέσω αυτού που κάνουν ή καλύτερα του πως το κάνουν, τα κινήματα αναγγέλλουν στη κοινωνία, ότι κάτι διαφορετικό είναι εφικτό». (Melucci, 1985 p.812).

Για τον Melucci (1996 p.328-329) τα σύγχρονα κινήματα διατηρούν ένα βαθμό διαχωρισμού από τους κυρίαρχους πολιτισμικούς κώδικες μέσω της δημιουργίας και της λειτουργίας μορφών οργάνωσης που προεικονίζουν τους στόχους που επιδιώκουν και μέσω των δραστηριοτήτων τους, που με ορατό τρόπο σηματοδοτούν τα κοινωνικά προβλήματα στα οποία αναφέρονται. Από εκεί πηγάζει ο προφητικός χαρακτήρας αυτών των μορφών της συλλογικής δράσης και αναδύεται ο χαρακτήρας τους, ως πρόκληση. Όσο μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην πρόκληση και όσο πιο εμφανής είναι μια τέτοια προεικόνιση, τόσο μικρότερο είναι το ρίσκο οι οργανωτικές αυτές μορφές να αφομοιωθούν ή να οικειοποιηθούν.

Ός προς την νοηματική πλαισίωση, ως συμβολική παραγωγή των κινήματων (Melucci 1996), η σημασία της ιδεολογίας είναι καθοριστική και περιλαμβάνει έναν ορισμό του κοινωνικού δρώντα που κινητοποιείται, τον αντίπαλο εναντίον του οποίου το κίνημα αγωνίζεται και των επιδιώξεων της συλλογικής δράσης. Καθορίζονται επίσης τα όρια της συλλογικής ταυτότητας, η νομιμοποίηση του κινήματος στην κοινωνία, στο όνομα της οποίας λαμβάνει χώρα η συλλογική δράση. Γίνεται έτσι ορατή η μη επιθυμητή κατάσταση, η οποία ανέδειξε την ανάγκη για συλλογική δράση και αποδίδεται στον αντίπαλο (κράτος, κυβέρνηση, θεσμοί, εταιρείες..) απονομιμοποιώντας τον. Κατά συνέπεια εκφράζονται δημόσια οι επιδιώξεις και οι στόχοι της κινητοποίησης και στοχοποιείται ο αντίπαλος.

Όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα των σύγχρονων μορφών συλλογικής δράσης ο Melucci (1985,1996) υποστηρίζει, ότι ουσιαστικά δεν μπορεί να μετρηθεί, εφόσον προτεραιότητα δίνεται είτε στη συμβολική πρόκληση είτε στη δημιουργία των προεικονιστικών πολιτικών. Τα κινήματα αυτά όποτε επιλέγουν την κινητοποίηση και τη σύγκρουση παράγουν νέα μηνύματα, καινοτομίες και ωθούν τις μεταρρυθμίσεις, προκαλώντας στη πράξη τα πολιτικά συστήματα της αντιπροσώπευσης. Αντίστοιχα και οι Diani-DellaPorta (2006) θεωρούν ότι τα ίδια τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα, συνιστούν πολύπλοκους δρώντες, αποτελούμενα από μια πληθώρα οργανώσεων, οι οποίες προχωρούν στη διεξαγωγή εκστρατειών, συνεισφέροντας με ρεπερτόρια που έχουν αναπτύξει καλύτερα και διαθέτουν και τις δεξιότητες να το κάνουν. Καθίσταται έτσι αρκετά

δύσκολο να απομονώσει κάποιος τη συνεισφορά της κάθε συλλογικότητας στο τελικό αποτέλεσμα.

1.2 Richard Day, «Νεότατα Κοινωνικά Κινήματα» και οι Αναρχικές Τάσεις στα Σύγχρονα Ανταγωνιστικά Κινήματα.

Ο κοινωνιολόγος R. Day (2008) εισάγει τον όρο *νεότατα κοινωνικά κινήματα*, σε μια απόπειρα να διευρύνει το πεδίο της ανάλυσης των σύγχρονων μορφών συλλογικής δράσης, καθώς θεωρεί ότι η έννοια των νέων κοινωνικών κινήματων δεν επαρκεί για τη μελέτη και ανάλυση τους.

Μια βασική ομοιότητα που διακρίνει μεταξύ νέων και παλιών κοινωνικών κινήματων, είναι ο ισχυρός προσανατολισμός στο κράτος, ο οποίος εκφράζεται μέσα από τις πολιτικές διαμαρτυρίες και τα αιτήματα για μεταρρυθμίσεις. Το κυρίαρχο ρεύμα των νέων κοινωνικών κινήματων για τον Day

«παραμένει εντός μιας ηγεμονικής αντίληψης της πολιτικής και μόνο περιθωριακά και σε στάδιο εκκόλαψης αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες που είναι έμφυτες στις δράσεις που δεν προσανατολίζονται ούτε στην επίτευξη κρατικής εξουσίας ούτε προς τη βελτίωση των επιδράσεων της» (2011 p.99).

Επιπλέον παρατηρεί ότι στα νέα κοινωνικά κινήματα η δέσμευση στην ταύτιση μέσων και σκοπών, εξανεμίζεται μέσα στο χρόνο εξαιτίας της προσκόλλησης στην αποτελεσματικότητα και την επιτυχία.

Ως προς τη διάκριση μεταξύ πολιτικής της δράσης (άμεση δράση) και πολιτικής του αιτήματος, ο Day (2011) αναφέρει, ότι η πολιτική του αιτήματος προσανατολίζεται στη βελτίωση των πρακτικών του κράτους, των θεσμών ή των εταιρειών, της καθημερινότητας, είτε προσπαθώντας να επηρεάσουν τη κρατική εξουσία είτε χρησιμοποιώντας τη για να πετύχουν κάποια επιμέρους αποτελέσματα. Είναι όμως από τη φύση της περιορισμένη, καθώς μπορεί ίσως να αλλάξει το περιεχόμενο των κυρίαρχων δομών εκμετάλλευσης, όχι όμως τη μορφή και την ύπαρξη τους. Κάθε αίτημα που διατυπώνεται και προσδοκά μια απόκριση, δαιωνίζει αυτές τις δομές (αντιπροσώπευση, μεσολάβηση) οι οποίες υπάρχουν ακριβώς για την εισροή τέτοιων αιτημάτων. Αυτή η διαδικασία αναπαράγει μια κυκλική ανατροφοδότηση, στην οποία το ολοένα αυξανόμενο εύρος των μηχανισμών πειθαρχίας και ελέγχου, δημιουργούν νέες όψεις του ανταγωνισμού. Αυτές με τη σειρά τους παράγουν νέα αιτήματα και για αυτό το λόγο αυξάνεται και η ποσότητα και η ένταση της πειθαρχίας και του ελέγχου. Υπάρχει μια είδους ψευδαίσθηση στη πολιτική του αιτήματος, η οποία στη πραγματικότητα μεταθέτει, μεταπείθει ή παρέχει μια μερική λύση σε ένα πρόβλημα, ακόμα και επιτείνοντας πολλά άλλα. Το ξεπέρασμα αυτής ακριβώς της ψευδαίσθησης, επιχειρούν τα νεότατα κοινωνικά κινήματα, διαρρηγνύοντας αυτή την κυκλική ανατροφοδότηση. Χρειάζεται λοιπόν μια πολιτική της δράσης, η οποία στα σύγχρονα ανταγωνιστικά κινήματα παίρνει τη μορφή της άμεσης δράσης.

Ο C. Trott (2016) υποστηρίζει μια ανάλογη θέση, καθώς θεωρεί πως οι θεωρητικοί των σύγχρονων κοινωνικών κινήματων, έχουν σχεδόν μονομερώς επικεντρωθεί στις «πολιτικές των αιτημάτων» παρά σε εκείνες τις «πολιτικές της άμεσης δράσης» ή τις «προεικονιστικές πολιτικές». Οι κινηματικοί δρώντες που εφαρμόζουν τις προεικονιστικές πολιτικές, αντί να διατυπώνουν αιτήματα προς τους κατέχοντες την εξουσία, υιοθετούν την άμεση δράση, στοχεύοντας στη δημιουργία αλλαγών στο «εδώ και τώρα», δημιουργώντας εναλλακτικούς

τρόπους ύπαρξης και αλληλεπίδρασης, που αντανακλούν στη δεδομένη στιγμή τις επιθυμητές κοινωνικές αλλαγές.

Η έρευνα των F.Riven και R.Cloward (1979, p.32-35) καταλήγει σε κάποια αντίστοιχα συμπεράσματα, ως προς τις πολιτικές του αιτήματος. Μια από τις μορφές της κυβερνητικής ανταπόκρισης, είναι να κάνει κάποιες παραχωρήσεις στους διαμαρτυρόμενους, δίνοντας τους κάτι από αυτά που διεκδικούν, είτε συμβολικό είτε υλικό. Εν τέλει όμως ότι παραχωρείται είναι συνήθως πολύ μετριοπαθές ή πενιχρό. Κι αυτές όμως οι παραχωρήσεις δεν γίνονται απρόσκοπτα. Αποτελούν συνήθως μέρος ενός πακέτου μέτρων, προκειμένου να αφομοιώσουν και να εντάξουν το κίνημα σε τυπικά πολιτικά κανάλια ή να αφομοιώσουν τις ηγεσίες του σε σταθερούς θεσμικούς ρόλους. Οι παραχωρήσεις, οι προσπάθειες αφομοίωσης και τα μέτρα που στοχεύουν και σε πιθανούς υποστηρικτές, επιστρατεύονται για να κατασκευάσουν την εικόνα μιας κυβέρνησης με καλές προθέσεις, που ανταποκρίνεται στη δυσaréσκεια και δίνει απαντήσεις στα προβλήματα. Όταν ξεθωριάσει η διαμαρτυρία, συχνά αποσύρονται και οι παραχωρήσεις. Τόσο η μελέτη του εργατικού κινήματος όσο και του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα, καταλήγουν σε κάποια κοινά συμπεράσματα και για τις ιεραρχικές και γραφειοκρατικές οργανωτικές δομές. Ο ρόλος αυτών των δομών αποδείχθηκε καθαρά διαμεσολαβητικός, καθώς η τακτική της διαπραγμάτευσης που ακολούθησαν οι ηγεσίες των οργανώσεων, οδήγησαν στην παρακμή των διεκδικήσεων και την αποδυνάμωση των κινήματων, αποτελώντας τροχοπέδη στις δυναμικές αντιστάσεις και τις τακτικές παρεμπόδισης. Ταυτόχρονα η ένταση και η δυναμική των κοινωνικών αγώνων βιάδιζε παράλληλα με την παρακμή και συρρίκνωση αυτών των οργανώσεων, οι οποίες ανέλαβαν το ρόλο να ελέγχουν τη βάση του κινήματος και να καταστέλλουν τις όποιες δυναμικές διεκδικήσεις επιχειρούσαν να αναδυθούν (p.148-159). Αντίστοιχα οργανώσεις που δεν ακολούθησαν το ιεραρχικό οργανωτικό μοντέλο και υιοθέτησαν τακτικές άμεσης δράσης, μη ιεραρχικές, ανέλαβαν μεγάλα ρίσκα ακτιβισμού. Οι δράσεις τους λειτούργησαν παραδειγματικά εμπνέοντας τη μαζική κινητοποίηση ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων. Η παρακμή του κινήματος επήλθε, όταν επικράτησε η πεποίθηση ότι οι εκλογικές διαδικασίες θα εγγυούνταν την αποδοχή των αιτημάτων. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η διαίρεση και ο κατακερματισμός του κινήματος, η απονομιμοποίηση των διαδηλώσεων και των διαμαρτυριών και η τάση της ηγεσίας των οργανώσεων να αναλάβουν δημόσια αξιώματα (p.222-253).

Επίσης, ως προς τις επίσημες οργανώσεις που συμμετέχουν σε ένα κίνημα, ο R. Koormans (2002, p.136) αναφέρει ότι δεν παίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο, ως προς την καινοτομία (ρεπερτόρια δράσης, ακτιβισμός, διάχυση) κατά τη διάρκεια των κύκλων διαμαρτυρίας. Αυτές οι οργανώσεις τείνουν να υποφέρουν από την ίδια δομική αδράνεια όπως και τα κόμματα και οι κατεστημένοι πολιτικοί δρώντες. Είναι απίθανο λοιπόν να δημιουργήσουν τακτικές και να ανοίξουν θεματικές καινοτομίες. Επίσης εξαιτίας της ανασφάλειας που έχουν για την αποτελεσματικότητα τέτοιων «πειραματισμών», είναι απρόθυμες να ρισκάρουν τους πόρους τους (πρόσβαση στα ΜΜΕ και στα κέντρα λήψης αποφάσεων, χρηματοδότηση, έμμισθο προσωπικό, απώλεια μελών). Οι συγκεκριμένες έρευνες, παρέχουν μια βασική ερμηνεία της απαξίωσης των επίσημων και θεσμικών οργανώσεων, που παρατηρείται στα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα, καθώς και στις πολιτικές του αιτήματος και της διαμεσολάβησης.

Ο σύγχρονος ριζοσπαστικός ακτιβισμός, όπως διαμορφώνεται από τα τέλη της δεκαετίας - επηρεασμένος βέβαια και από τα κοινωνικά κινήματα των '60s καθώς και τις πολιτικές παραδόσεις του Μαρξισμού και αναρχοσυνδικαλισμού- αποπειράται συνειδητά να δημιουργήσει εναλλακτικές έναντι των δομών της κυριαρχίας. Γίνονται προσπάθειες δηλαδή για δημιουργία αντιθεσμίσεων, ως προεικονιστικών πολιτικών. Επιπλέον πολλές ομάδες/συλλογικότητες λειτουργούν μη ηγεμονικά, αντιεραρχικά, με οριζόντιες μορφές στη λήψη αποφάσεων στη βάση της συναίνεσης και της συμπερίληψης, αυτοοργανωμένα κι αδιαμεσολάβητα.

Η δημιουργία των αντιθεσμίσεων αυτών κινείται γύρω από δυο άξονες. Ο πρώτος, έχει να κάνει με τη διατύπωση των προταγμάτων: αλληλεγγύη, ισότητα και αντιεραρχία (φύλο, φυλή, τάξη..), αυτοοργάνωση και αυτοδιεύθυνση της κοινωνίας, ελευθερία, αντιεμπορευματοποίηση (αγαθών, αναγκών..), αντίσταση ενάντια στην εκμετάλλευση (της φύσης, των ζώων, των μεταναστών..). Ο δεύτερος, με τη δημιουργία δομών: υποδομές, συλλογικότητες/δίκτυα (τα οποία καλύπτουν όλο το φάσμα των ζητημάτων και των σχέσεων (εργασία, κουλτούρα, έμφυλο, αντιφασισμός, αλληλεγγύη, αντισπισισμός, περιβαλλοντικοί και τοπικοί αγώνες, τροφή, εναλλακτική οικονομία, media, μετανάστευση..) και κοινωνικά κέντρα, όπως στέκια και καταλήψεις, τις P.A.Z. (Permanent Autonomous Zones, R.Day 2011 p. 211) ως Μόνιμες Αυτόνομες Ζώνες και τις T.A.Z. (Temporary Autonomous Zones) ως Προσωρινές Αυτόνομες Ζώνες. Στις T.A.Z. περιλαμβάνονται οι σύντομης διάρκειας καταλήψεις δημόσιων χώρων ή κτιρίων, ως "πρόσκαιρες απελευθερώσεις κομματιών του χωροχρόνου" (H. Bey, 1991). Αυτές μπορεί να καλύπτουν τις ανάγκες μιας δημόσιας πολιτικής παρέμβασης, μιας αυτοοργανωμένης συναυλίας ή θεατρικής παράστασης, ένα party οικονομικής ενίσχυσης, μιας πολιτικής εκδήλωσης κ.α. Αυτά πάντοτε στη βάση των οριζόντιων, μη ιεραρχικών, αδιαμεσολάβητων και αντιεμπορευματικών μορφών οργάνωσης και άμεσης δράσης.

Οι αναρχικές τάσεις στα νέα κοινωνικά κινήματα είναι μια προσέγγιση που υπάρχει σε πολλούς μελετητές των κοινωνικών κινήματων. Η Süreyya E. (2011) αναφέρει ότι ο αναρχισμός θεωρείται ως το κίνημα πίσω από τις βασικές οργανωτικές αρχές των ριζοσπαστικών κοινωνικών κινήματων του 21ου αιώνα. Η ανάδυση του κινήματος ενάντια στη παγκοσμιοποίηση έχει συνδεθεί με τη γενικότερη αναζωπύρωση του αναρχισμού. Σε αυτό συνέβαλε και η μαζική συμμετοχή των αναρχικών, στο κίνημα ενάντια στη παγκοσμιοποίηση.

H D. Williams (2018) αναφέρεται επίσης στη Νέα Αριστερά των 1960-1970 και τα φεμινιστικά, περιβαλλοντικά, αντιπυρηνικά κινήματα, πως υπήρξαν αναμφίβολα πιο κοντά στις ιδέες και τις πρακτικές του αναρχισμού παρά στις Μαρξιστικές-Λενινιστικές θέσεις. Αντίστοιχα και στα κινήματα για τα πολιτικά δικαιώματα και τα Black Power κινήματα, συναντάμε επιρροές από την αντιεραρχική-οριζόντια οργάνωση και τη συγκρότηση κοινοτήτων, καθώς και τις ομάδες συγγένειας.

Τα νέα κοινωνικά κινήματα βαθμιαία άρχισαν να οργανώνονται με ένα λιγότερο συγκεντρωτικό τρόπο, πιο αποκεντρωμένο, χωρίς «επίσημες» δομές και ηγεσίες, επηρεασμένα από την κριτική για τον πολιτικό συγκεντρωτισμό (κόμματα, σωματεία, οργανώσεις) που αναδύθηκαν τόσο από τη Νέα Αριστερά, όσο και από το φεμινιστικό και

αναρχικό κίνημα (U.Gordon, 2005). Η άμεση δράση, η συνεργασία αποκεντρωμένων ομάδων συγγένειας, οι συνελευσιακές οριζόντιες δομές, η συναίνεση και οι προεικονιστικές πολιτικές, άρχισαν να εφαρμόζονται σε μεγάλη κλίμακα από τους ακτιβιστές.

Όπως αναφέρει ο G. Katsiaficas (1997 p. 89) τις δεκαετίες 1970-1980 τα αυτονομιστικά κινήματα στην Ιταλία και Γερμανία, θα επεκτείνουν τη λογική της αποκεντρωμένης συλλογικής δράσης, ανταγωνιστικά προς το κράτος, κάνοντας ακόμα πιο συμπαγή αυτή την οπτική της αναρχικής πολιτικής κουλτούρας. Ταυτόχρονα παρατηρούμε ότι αυτά τα κινήματα άρχισαν να υιοθετούν ένα είδος «θεωρητικού πλουραλισμού» (U. Gordon, 2005). Πρακτικά αυτό μεταφράζεται σε μια πολυθεματική ατζέντα (οικονομία, δικαιοσύνη, ειρήνη, φεμινισμό- αντισεξισμό, οικολογία, εκπαίδευση, μετανάστευση..) υπό το πρίσμα της σύνδεσης κι αλληλεπίδρασης των ζητημάτων και των αγώνων.

Τις τελευταίες δεκαετίες οι ριζοσπαστικές πολιτικές ήρθαν αντιμέτωπες με νέες προκλήσεις, κυρίως εξαιτίας της ανάδυσης ενός επιθετικού και αυταρχικού κράτους και των στρατηγικών ασφάλειας και βιοπολιτικής, σε συνδυασμό με το νεοφιλελεύθερο σχεδιασμό της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης. Σε αυτή τη συγκυρία η αποδιοργάνωση της αριστεράς, έδωσε χώρο στην αναβίωση και διάχυση του αναρχισμού, ως τη νέα ριζοσπαστική εναλλακτική. Αυτή η αναβίωση οφείλεται επίσης σε μεγάλο βαθμό στην ανάδυση του κινήματος ενάντια στη παγκοσμιοποίηση. Η απόρριψη των συγκεντρωτικών και ιεραρχικών πολιτικών, η συμπεριληπτικότητα ιδεών, ταυτοτήτων και αγώνων, σε συνδυασμό με την εναντίωση σε κάθε μορφής κυριαρχία καθώς και η υιοθέτηση των πρακτικών της άμεσης δράσης, της αυτοοργάνωσης, της προεικόνισης, της οριζοντιότητας και της συναίνεσης, δείχνουν τις βαθιές επιρροές του αναρχισμού στο κίνημα ενάντια στη παγκοσμιοποίηση και στο πως διαμορφώθηκε η ριζοσπαστική πολιτική των κινήματων έκτοτε (T.May 1989, R. Graham 2013).

Κομβικά σημεία αναφοράς για τη διαμόρφωση του σύγχρονου ανταγωνιστικού κινήματος, αποτελούν πρώτον, η εξέγερση των Zapatistas και η διακήρυξη της La Realidad το 1996. Ακτιβιστές από 50 χώρες συμμετείχαν, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα των Zapatistas, για τη δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου αντίστασης :

«Διακηρύσσουμε τη δημιουργία ενός συλλογικού δικτύου όλων των ιδιαίτερων αγώνων και αντιστάσεων μας ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό. Ένα παγκόσμιο δίκτυο αντίστασης της ανθρωπότητας».

Αυτή η διακήρυξη έκανε ξεκάθαρο ότι δεν επρόκειτο για μια οργανωτική δομή με κεντρική διοίκηση και ιεραρχία.

«Εμείς είμαστε αυτό το δίκτυο, όλοι εμείς που αντιστεκόμαστε». Οι τακτικές και τα ρεπερτόρια δράσης του κινήματος, έχουν ως κύριο στόχο να εκθέσουν, να απονομιμοποιήσουν και να διαλύσουν τους κρατικούς μηχανισμούς κυριαρχίας και ταυτόχρονα να κερδίσουν όλο και μεγαλύτερους χώρους αυτονομίας (D. Graeber, 2002 p.6).

Δεύτερο κομβικό σημείο υπήρξε, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου αντίστασης, το κίνημα ενάντια στη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση,

το οποίο είχε όλα τα χαρακτηριστικά ενός διεθνικού κινήματος. Βασικό χαρακτηριστικό του ήταν η συμπερίληψη όλων των κοινωνικών αγώνων και των επιμέρους κοινωνικών κινήματων, ο πλουραλισμός στις θεματικές, τις ιδέες και τις πρακτικές και για αυτό το λόγο άλλωστε ονομάστηκε και το «κίνημα των κινήματων».

Το τρίτο κομβικό σημείο υπήρξε η Διακήρυξη της Μαδρίτης *Madrid Declaration: For a New Libertarianism* το 2001. Μια παγκόσμια συνάντηση για να διερευνηθούν οι νέες ελευθεριακές προοπτικές και προσεγγίσεις για τον 21ο αιώνα.

«Οι ελευθεριακοί πρέπει στο παρόν να προσπαθήσουν να ενθαρρύνουν τη σύγκλιση, την αλληλεπίδραση των κοινωνικών κινήματων- συμπεριλαμβανομένου του εργατικού- σε ένα συμπαγές κοινωνικό κίνημα, ανταγωνιστικό προς τον καπιταλισμό και το προσωπείο του, την οικονομική παγκοσμιοποίηση και τις άλλες μορφές κυριαρχίας. Το ανταγωνιστικό κίνημα δεν θα πρέπει να έχει μια και μόνη οργανωτική έκφραση. Είναι πλουραλιστικό, πολυτασικό, βασίζεται στη παρούσα συγκυρία, που συναντιέται και δρα από κοινού στο κοινό έδαφος, επαναδημιουργώντας μια κοινή εδαφική ταυτότητα, αποτελούμενη από πολλές ταυτότητες. Οι ανάγκες και οι κοινωνικοί αγώνες είναι ριζωμένοι τοπικά στη γειτονιά ή την πόλη. Εκεί πρέπει να εργαστούμε για να προκαλέσουμε την καπιταλιστική κυριαρχία και εκμετάλλευση, χτίζοντας ελευθεριακές προοπτικές έξω από τους επίσημους θεσμούς... Η ελευθεριακή στρατηγική θα πρέπει να είναι η ενδυνάμωση του ανταγωνιστικού κινήματος μέσω της αλληλεπίδρασης με τα κοινωνικά κινήματα, τα ιθαγενικά, το εργατικό, τους άνεργούς, τους αποκλεισμένους, τις ομάδες ενάντια στις διακρίσεις, οικολογικά και φεμινιστικά.. Προωθώντας την άμεση δράση ως το δρόμο προς την κοινωνική επανοικειποίηση του πλούτου και ως μορφή προπαγάνδας της πράξης, ως άσκηση στην άμεση δημοκρατία- συμμετοχική και φεντεραλιστική- χωρίς ανάθεση ή διαμεσολάβηση, δομημένη σε κοινοτικό επίπεδο σε κάθε περιοχή και ως εναλλακτική στους θεσμούς κυριαρχίας».

Οι τρεις αυτές κομβικής σημασίας στιγμές για το ανταγωνιστικό κίνημα- τόσο το παγκόσμιο όσο και το εγχώριο- θέτουν τα βασικά ζητήματα της νοηματικής πλαισίωσης, των πρακτικών (ρεπερτόρια δράσης) και των μορφών οργάνωσης.

2. Η θεωρία των Προεικονιστικών Πολιτικών

Τον όρο προεικονιστική πολιτική, τον συναντάμε πρώτη φορά στον Carl Boggs (1977). Η προεικόνιση, ως στρατηγική, αντιλαμβάνεται τον κρατισμό και τον αυταρχισμό ως συγκεκριμένα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν, αντικαθιστώντας το γραφειοκρατικό κράτος με διακριτούς λαϊκούς θεσμούς. Θέτει τρεις βασικούς προβληματισμούς: 1) φόβο για την αναπαραγωγή ιεραρχιών στις σχέσεις, 2) κριτική στα πολιτικά κόμματα και τα εργατικά σωματεία, καθώς αναπαράγουν τις παλιές σχέσεις εξουσίας, 3) δέσμευση για εκδημοκρατισμό, μέσω τοπικών συλλογικών δομών που προωθούν τη μελλοντική απελευθέρωση της κοινωνίας.

Τα προεικονιστικά κινήματα (Boggs 1977, Maeckelbergh 2011, Leach 2013, Sande 2015, Poletta-Hoban 2016, Ince- προς έκδοση-, Franks 2018, Trott 2016,) πρωτοεμφανίστηκαν στα πρώτα στάδια της εκβιομηχάνισης και της γραφειοκρατικοποίησης, μετέπειτα στα κινήματα της δεκαετίας του 1960 και στους εργατικούς ταξικούς αγώνες. Η εξέγερση του Μάη του '68 δημιούργησε ένα τεράστιο αριθμό και ποικιλία τοπικών ομάδων-επιτροπών δράσης, εργοστασιακών συμβουλίων, φοιτητικών κομμούνων, ομάδων γειτονιάς. Έδωσε έτσι ώθηση στην ανανέωση της ευρωπαϊκής αριστεράς και εδαφικοποίησε την προεικονιστική ιδέα, αναγγέλλοντας τη χρεοκοπία των κατεστημένων μαρξιστικών κομμάτων. Αυτό το νέο περιεχόμενο της προεικονιστικής παράδοσης, επιβεβαίωσε στη πράξη τη σημασία της διάδοσης των αγώνων για αυτοδιαχείριση, εμπερικλείοντας όμως και άλλες σφαίρες της κοινωνικής ζωής (πέρα από την εργασία-παραγωγή) και όλων των δομών της κυριαρχίας. Ο πλουραλισμός των θεματικών και των πρακτικών της έρχονταν αντιμέτωπα με το κοινωνικοπολιτικό σύστημα στο σύνολο του: υγεία-περίθαλψη, κουλτούρα, οικολογία, πατριαρχία κ.α. Ταυτόχρονα βέβαια έφερε πιο κοντά τη Νέα Αριστερά με τον Αναρχισμό και την άμεση συλλογική δράση.

Η W. Breines (1980) διατυπώνει την άποψη ότι η Νέα Αριστερά παρά την κριτική που έχει δεχθεί (ουτοπική, μη ανταγωνιστική, αντιπολιτική), για την επιλογή της προς τις προεικονιστικές πολιτικές, διαμόρφωσε ένα «από κάτω» λαϊκό κίνημα, υιοθετώντας τη συμμετοχική δημοκρατία, αντιτιθέμενο στους τυπικούς τρόπους οργάνωσης (συγκεντρωτισμός, ιεραρχία) κάτι που ίσως και να είναι η πιο σημαντική παρακαταθήκη της. Η συμμετοχική δημοκρατία και η έννοια της κοινότητας αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία της προεικονιστικής πολιτικής. Οι προεικονιστικές πολιτικές αποπειρώνται να αναπτύξουν τους σπόρους της απελευθέρωσης και της νέας κοινωνίας, μέσω της αντίληψης της συμμετοχικής δημοκρατίας, η οποία θεμελιώνεται στη δημιουργία αντιθεσμίσεων, δηλαδή τη δημιουργία κοινοτήτων.

Η άμεση δράση έχει συνδεθεί με τον ευρωπαϊκό αναρχισμό, από το εργοστασιακό σαμποτάζ του 19ου αιώνα και αρχές 20ου μέχρι και την D.I.Y. (Do It Yourself- αυτοοργάνωση) κουλτούρα των πιο πρόσφατων ανταγωνιστικών κινήματων (Αγγλία, Ιταλία, Γερμανία, Ελλάδα, ΗΠΑ). Οι τεράστιες διαδηλώσεις και οι κινητοποιήσεις άμεσης δράσης ενάντια στη παγκόσμια τράπεζα, τους G8-G20, το Δ.Ν.Τ. και τον Δ.Ο.Ε., αλλά και αργότερα οι κινητοποιήσεις ενάντια στη λιτότητα, εμπεριείχαν όχι μόνο στοιχεία

πειραματισμού αλλά και διερεύνησης των δυνατοτήτων και των προοπτικών της άμεσης δράσης, προκειμένου να οικοδομηθούν οργανωτικές δομές, που επιχειρούσαν να προεικονίσουν του σκοπούς του ανταγωνιστικού κινήματος.

Οι δυο τάσεις που διαμορφώθηκαν στο πρώτο Παγκόσμιο Κοινωνικό Forum το 2001 στο Porto Alegre, με την πρώτη να προσανατολίζεται προς το κράτος και τους θεσμούς διαμεσολάβησης και τη δεύτερη-πιο ριζοσπαστικοποιημένη- με προσανατολισμό προς την άμεση δράση, την κοινωνική ανυπακοή, τις μη ιεραρχικές δομές και σχέσεις, την αποκέντρωση, την αυτοοργάνωση, τις ομάδες συγγένειας, τη συναίνεση, τη συμπερίληψη καθώς και προεικονιστικούς τρόπους δράσης και οργάνωσης της καθημερινότητας (Eschle 2004 p.69, Rootes-Sotirakopoulos 2013, Juuso 2015, Gordon 2017, Poletta-Hoban 2016, Ince-προς έκδοση-). Η δεύτερη τάση έχει επηρεάσει τα μετέπειτα κοινωνικά κινήματα (περιβαλλοντικά, αντιρατσιστικά, αντισπιστικά, LGBT- φεμινιστικά κ.α.), με τα παραπάνω πολιτικά χαρακτηριστικά να είναι διακριτά στα κινήματα όπως το Occupy, οι Indignados, η Αραβική Άνοιξη και το κίνημα ενάντια στη λιτότητα.

Οι Roos και Oikonomakis (2013) παρατηρούν στα κινήματα από το 2010 και μετά (στην Ελλάδα από το 2008) την αναβίωση ενός παγκόσμιου συγκρουσιακού κύκλου γύρω από το ζήτημα της δημοκρατίας. Οι θεσμοί αντιπροσώπευσης της νεοφιλελεύθερης δημοκρατίας απορρίπτονται και αμφισβητούνται, ενώ τα κοινωνικά κινήματα απομακρύνονται όλο και περισσότερο από τις συγκρούσεις γύρω από αιτηματικού τύπου διεκδικήσεις προς το κράτος και διεκδικούν την αυτονομία τους και την αυτοοργάνωση των ανθρώπων από τα κάτω. Αναγνωρίζουν πέντε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε αυτά τα κινήματα: 1) την αυτονομία τους από το κράτος, 2) τη δέσμευση τους στην οριζοντιότητα και την άμεση δημοκρατία, 3) την έμφαση στην άμεση δράση, 4) το μέσο της κατάληψης ως ρεπερτόριο δράσης, 5) τη διαμόρφωση προεικονιστικών πολιτικών.

Ο B. Franks (2003) αναφέρεται σε μια ιδιαίτερη ηθική ως αναγνωριστικό στοιχείο στην αναρχική άμεση δράση: πρώτον, την προϋπόθεση ότι τα μέσα πρέπει να είναι σε συμφωνία με τους σκοπούς (προεικόνιση) και δεύτερον, τις ταυτότητες των υποκειμένων που εμπλέκονται στη δράση. Το στοιχείο της προεικόνισης είναι αυτό που διαφοροποιεί την άμεση δράση από τη συμβολική ή θεσμική δράση. Αυτό που είναι επιθυμητό, πρέπει να εμπλέκεται στις μεθόδους εκπλήρωσης αυτού του στόχου, οι δράσεις δηλαδή πρέπει να προεικονίζουν τους σκοπούς.

Η ταυτότητα αποτελεί θεμελιακό στοιχείο για την άμεση δράση και την προώθηση των πρακτικών της. Γίνεται δηλαδή πρωταρχικά προς όφελος αυτών που την διεξάγουν και οι τακτικές της εμπεριέχουν αντιιεραρχικές συμπεριφορές και σχέσεις, οι οποίες προεικονίζουν τις μορφές -στάσεις ζωής- και σχέσεων, που επιθυμούν οι δρώντες να πραγματώσουν στο παρόν. Η άμεση δράση εντός των σύγχρονων ανταγωνιστικών κινήματων υιοθετείται από αρκετές οργανώσεις και συλλογικότητες της αριστεράς (π.χ. Κίνημα δεν Πληρώνω, Κίνημα Ενάντια στους Πλειστηριασμούς, Δίκτυο για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα κ.α.) αλλά και εργατικούς αγώνες (π.χ. BIOME, Πρωτοβάθμια Σωματεία Βάσης) καθώς και τοπικές κινήσεις πολιτών (π.χ. Κερατέα, Χαλκιδική κ.α.). Αυτό που καταδεικνύεται είναι ότι οι δρώντες που υιοθετούν την άμεση συλλογική δράση, καταρχήν αναγνωρίζουν ένα ευρύ φάσμα μορφών καταπίεσης και καταπιεσμένων

υποκειμένων, υιοθετώντας μια ευρεία γκάμα παρεμβάσεων και ρεπερτορίων δράσης προσαρμοσμένων σε συγκεκριμένους τόπους και μορφές καταπίεσης.

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι απόπειρες ισότιμων μορφών συνεργασίας, σύμπραξης και επικοινωνίας, μεταξύ των διαφόρων δικτύων και ομάδων συγγένειας. Αυτές συναντιούνται σε ένα πεδίο κοινών επιθυμητών εγχειρημάτων, προκρίνοντας την πρωτοβουλία και τη συνεργασία σε συνάρτηση με τα κοινά ενδιαφέροντα κι επιθυμίες, ανάλογα με το περιεχόμενο και τα υποκείμενα.

Ο D.K.Leach (2013) αναφερόμενος στην ευθυγράμμιση σκοπών και μέσων, υποστηρίζει ότι αυτό εξαρτάται από τις κεντρικές ιδέες του κάθε κινήματος. Συνήθως όμως το επίκεντρο είναι η εφαρμογή συμμετοχικών μορφών αυτοδιεύθυνσης, όπως τα συμβούλια των εργατών, οι κολεκτίβες, οι συνεργατικές, οι κοινωνικοπολιτικές δομές, οι ομάδες συγγένειας, τα δίκτυα άμεσης δράσης και οι τοπικές λαϊκές συνελεύσεις. Όλες αυτές οι δομές έχουν ως σκοπό την αποκέντρωση, την άμεση δημοκρατία και την αρχή της συναίνεσης.

Η M. Maeckelbergh (2011) υποστηρίζει ότι η οργάνωση σε αυτά τα κινήματα είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη στρατηγική, εκτός των ιεραρχικών οργανώσεων, με αναφορές σε δομές δικτύων που στηρίζονται σε πρακτικές οριζοντιότητας και διαφορετικότητας, δηλαδή την ίδια τη διαδικασία. Η διαδικασία έχει να κάνει με το πώς οργανώνονται, με τη δημιουργία δηλαδή μιας δημοκρατικής οργάνωσης, που δεν προσφεύγει σε ιεραρχικές δομές ή κεντρικό έλεγχο.

Η κριτική λοιπόν, που κατά καιρούς ασκείται σε αυτά τα κινήματα, ότι αντιτίθενται σε οποιαδήποτε μορφή οργάνωσης ή ιδεολογίας, είναι εσφαλμένη. Πρόκειται στη πραγματικότητα για νέες μορφές οργάνωσης, οι οποίες αποτελούν και την ιδεολογία αυτών των κινήματων (Graeber 2002 p.7). Η οριζοντιότητα είναι ταυτόχρονα αξία και πρακτική. Πάνω σε αυτή τη βάση υποστηρίζει και η Maeckelbergh (ο.π.) δημιουργούνται δομές που καθιστούν το άτομο υπεύθυνο να θέτει σε διαρκή πρόκληση κάθε είδους ανισότητα, αντιπροτείνοντας τις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Αντίστοιχα μια προεικονιστική στρατηγική

«δεν θέτει καμία διάκριση μεταξύ ακτιβιστών και κοινωνίας, σύμφωνα με την οποία οι ακτιβιστές φέρουν την ευθύνη της πρωτοπορίας στη δημιουργία μεγάλων δομικών αλλαγών και οι υπόλοιποι άνθρωποι θα επωφεληθούν απλά από αυτό. Αντίθετα η τεχνητή οριοθέτηση μεταξύ ακτιβιστών και κοινωνίας τίθεται υπό αμφισβήτηση.. Όλοι φέρουν την ευθύνη να πραγματοποιήσουν την αλλαγή που επιθυμούν» (ο.π. p.14).

Η στρατηγική αυτών των κινήματων έγκειται στην από κοινού ισότιμη συνεύρεση των ανθρώπων και την συνδιαμόρφωση των στόχων, μέσω της διαρκούς εναλλαγής και εξέλιξης των πολιτικών διαδικασιών, οι οποίες με τη σειρά τους διαμορφώνονται και διαφοροποιούνται, αναφορικά με το διακύβευμα. Εφόσον συνειδητά επιδιώκουν τη δημιουργία πολιτικών δομών, που επιτρέπουν την πολλαπλότητα των στόχων μέσω της συγκρότησης οριζόντιων διαδικασιών λήψης αποφάσεων, επαναπροσδιορίζουν το ίδιο το νόημα του αγώνα.

Για το ανταγωνιστικό κίνημα η προεικόνιση, ως στρατηγική, προϋποθέτει τη διαρκή πρόκληση και σύγκρουση με τις σύγχρονες ιεραρχικές πολιτικές δομές καθώς και τη δημιουργία εναλλακτικών δομών που θα τις αντικαταστήσουν. Αυτή είναι η λογική πίσω από τις λεγόμενες «αντιθεσμίες» του κινήματος, ως βιώσιμων εναλλακτικών. Αυτές οι εναλλακτικές δομές εξασφαλίζουν στο κίνημα τους απαραίτητους πόρους (υλικούς-άυλους) από τη μια και από την άλλη υπονομεύουν στη πράξη τις ήδη υπάρχουσες ηγεμονικές δομές. Η εμπειρία των ακτιβιστών και όσων έρχονται σε επαφή με αυτές τις δομές, διευκολύνει και τη βελτίωση στην οργάνωση των δομών.

Ο L.Yates (2014 p.24-25) υποστηρίζει ότι η προεικονιστική πολιτική συνδυάζει πέντε διαδικασίες: 1) τον πειραματισμό, που υπάρχει τόσο στις πρακτικές που σχετίζονται με την κινητοποίηση, όσο και με τις καθημερινές πρακτικές και τα εγχειρήματα, 2) οι προεικονιστικές συλλογικότητες είναι φορείς, αναπτύσσουν και ασκούν κριτική στις πολιτικές προοπτικές, τις ιδέες και στα πλαίσια των κοινωνικών κινήματων. Αυτές οι πλαισιώσεις διαχέονται μέσω των μηνυμάτων και εκστρατειών, που επικοινωνούνται σε στιγμές πολιτικού ανταγωνισμού, 3) η προεικόνιση περιλαμβάνει καθιερωμένες συλλογικές νόρμες, οι οποίες αντλούνται από πειραματικές αποδόσεις, πολιτικές προοπτικές και ιδέες, 4) οι προεικονιστικές πολιτικές συνήθως περιλαμβάνουν την παρέμβαση και την εδραίωση σε υλικά περιβάλλοντα ή κοινωνικές καταστάσεις, 5) η εκδήλωση και διάχυση των πρακτικών, των μεθόδων, των αρχών και των προοπτικών, επιτρέπουν στις προεικονιστικές εναλλακτικές να συνεχίζουν πέρα από το παρόν των ομάδων και των συλλογικοτήτων.

Οι πρακτικές (τα «μέσα») γίνονται αντιληπτές, ως μια ποικιλία βραχυπρόθεσμων και πραγματοποιήσιμων δράσεων. Περιλαμβάνουν τη συγκρότηση κινηματικών δομών/υποδομών, τη διεξαγωγή εκστρατειών, δράσεις κινητοποίησης ή συμμετοχής σε διαδηλώσεις και απεργίες, συγκρούσεις, συγκρότηση συμμαχιών, διοργάνωση εκδηλώσεων, αντιληφοφόρηση, κινήσεις αλληλεγγύης, αντιφασιστικούς αγώνες κ.α.

Η αλληλένδετη σχέση μεταξύ άμεσης δράσης και των προεικονιστικών πολιτικών, που υιοθετούνται από τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα, κατά τον Gordon (2017) καταδεικνύει την προτίμηση που δείχνουν σε αυτές τις πολιτικές, σε αντίθεση με το lobbying, τις δικαστικές προσφυγές, τα κόμματα, τις ΜΚΟ.

«Το διακύβευμα σε κάθε περίπτωση είναι η αναταραχή-παρεμπόδιση, η επανοικειοποίηση και η ανοικοδόμηση, η μη αλλοτρίωση της συλλογικής δυναμικής και η απόρριψη της πολιτικής διαμεσολάβησης» (ο.π. p 10).

Συγκρίνοντας την ιδέα και πρακτική της προεικόνισης (Epstein 1993, Juuso 2015) με τη θεωρία της κινητοποίησης πόρων και τη δομή πολιτικών ευκαιριών, διακρίνουμε ότι υπάρχει μια αντίθεση. Αυτή έγκειται στο γεγονός ότι αυτά τα κινήματα απορρίπτουν κάθε μορφή ιεραρχίας, αντιπροσώπευσης και διαμεσολάβησης. Ταυτόχρονα επιχειρούν να εφαρμόσουν στην πράξη τα παραπάνω εντός των κινηματικών δομών, σε επίπεδο οργάνωσης και πρακτικών. Επιπλέον τα κινήματα αυτά απορρίπτουν και κάθε είδους συνεργασία ή συμμαχία με κόμματα, θεσμούς, οργανώσεις (ΜΚΟ) ή ελίτ, προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους, κάτι που θα θεωρούνταν μια επιτυχημένη στρατηγική.

Αυτό ακριβώς το ζήτημα της οργάνωσης, τίθεται στο επίκεντρο της κριτικής που δέχονται αυτά τα κινήματα, καθώς εσφαλμένα θεωρείται ότι απορρίπτουν τις οργανωτικές δομές. Αν παρατηρήσουμε όμως τον τρόπο που τα κινήματα αυτά επιμένουν στη δημιουργία δομών/υποδομών, τόσο προκειμένου να καλύψουν τις συλλογικές και ατομικές ανάγκες και επιθυμίες των συμμετεχόντων και όχι μόνο, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι δομές αυτές εξαπλώνονται γεωγραφικά, σε μια προσπάθεια διάχυσης των ιδεών και πρακτικών του κινήματος σε όλο και περισσότερα κοινωνικά κομμάτια και ζητήματα. Επιπλέον η προσήλωση αυτών των κινήματων στις εσωτερικές οργανωτικές μορφές - λήψη αποφάσεων, ομάδες συγγένειας-συνεργασίες, επεξεργασία και συμπερίληψη ζητημάτων και ταυτοτήτων, αντιμετώπιση προκλήσεων και καταστολής, διεξαγωγή εκστρατειών και κινητοποίησης, ανάληψη δράσεων-πρωτοβουλιών κ.α.- αποδεικνύουν στη πράξη πόση βαρύτητα δίνουν στο ζήτημα της οργάνωσης.

Πολλοί μελετητές των σύγχρονων ανταγωνιστικών κινήματων (Melucci 1985-1996, Day 2011, Graeber 2002, Maeckelbergh 2011, Juuso 2015, Epstein 1993, C.Trott 2016, D. Leach 2013) υποστηρίζουν ότι η επιμονή στη χρήση θεωρητικών εργαλείων, που δεν ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών των κινήματων, καθιστά την έρευνα και τη μελέτη τους μερική έως απαξιωτική. Με όρους ανεπιτυχούς- επιτυχούς αποτελέσματος, ως προς τις θεσμικές αλλαγές που μπορεί να επιτυγχάνονται λόγω της κινητοποίησης, δεν είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε ουσιαστικά και να αποτιμήσουμε τους στόχους των ίδιων των προεικονιστικών κινήματων και με ποιους όρους τα ίδια κρίνουν την επιτυχία ή αποτυχία.

Η δημιουργία εναλλακτικών ανταγωνιστικών αντιθεσμίσεων, η δημιουργία αυτοοργανωμένων δομών/υποδομών, η κινητοποίηση ευρύτερων κομματιών της κοινωνίας στη βάση της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιεύθυνσης των αγώνων, η διάχυση των ιδεών και των πρακτικών του κινήματος, καθώς και η εφαρμογή των διαδικασιών της ισότητας, της αντιεραρχίας, της οριζοντιότητας, του σεβασμού στη διαφορετικότητα και της συμπερίληψης των ταυτοτήτων και των ιδεών, είναι ζητήματα κομβικής σημασίας. Η πραγμάτωση αυτών των ζητημάτων, στο παρόν, καταρχήν σηματοδοτεί και την επιτυχία ή αποτυχία τους, ως προεικονιστικών πολιτικών.

Το ζήτημα της οριζοντιότητας και της συναίνεσης, αποτελούν έννοιες που συχνά αντιμετωπίζονται κριτικά από τους κινηματικούς δρώντες, ειδικά μέσα από τα κύματα διαμαρτυρίας που αναδύθηκαν τις δυο τελευταίες δεκαετίες. Η έννοια της οριζοντιότητας, όπως συχνά χρησιμοποιείται, εμπεριέχει τον κίνδυνο της ασάφειας και της ρευστότητας, ανάλογα με το ποιοι την επικαλούνται και πως την εφαρμόζουν. Ο M. Bray (2018) εξετάζοντας τα αυθόρμητα λαϊκά κινήματα των τελευταίων ετών, διακρίνει μια τάση στη χρήση της οριζοντιότητας, ως ένα εύπλαστο σύνολο μιας σειράς πρακτικών αποσυνδεδεμένων από πολιτικές ιδέες. Ένα αντιδεολογικό προσανατολισμό στη μορφή ενάντια στο περιεχόμενο, δίνοντας έμφαση δηλαδή στον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις και όχι στο τι αποφασίζεται. Η εξάρτηση στην οριζοντιότητα, ως προς τη μορφή και όχι ως προς το περιεχόμενο, ενέχει τον κίνδυνο να παράξει ένα συνονθύλευμα λαϊκισμού, ο οποίος εύκολα μπορεί να κατευθυνθεί μακριά από τις αντιεραρχικές καταβολές του ανταγωνιστικού κινήματος.

Η ομοφωνία και η συναίνεση, αποτελούν κρίσιμα ζητήματα για τους συμμετέχοντες σε συλλογικά εγχειρήματα με αντιεραρχικές δομές. Δεν πρόκειται απλώς για εργαλειακά μέσα λήψης αποφάσεων, αλλά κυρίως για συστατικά δομικά στοιχεία της ίδιας της ύπαρξης και δράσης αυτών των εγχειρημάτων.

«Η διαδικασία της ομοφωνίας είναι βασισμένη στην υπόθεση ότι όλα τα μέλη μιας συλλογικότητας προσπαθούν με καλή πίστη να εργαστούν συλλογικά, έντιμα και στηρίζοντας το ένα το άλλο, ώστε να επιτύχουν τους αμοιβαία συμφωνημένους σκοπούς της ομάδας. Έτσι όλα τα μέλη της συλλογικότητας είναι πολύτιμα, οι απόψεις όλων αξίζουν προσοχής και η συνεισφορά όλων είναι απαραίτητη για να προχωρήσουν τα εγχειρήματα της συλλογικότητας μέσα σε ένα πνεύμα συνεργασίας. Στη διαδικασία της ομοφωνίας κάθε επιχείρημα δεν αναπτύσσεται για να υπερασπιστεί μια θέση αλλά για να οδηγήσει σε λύσεις με τις οποίες όλοι μπορούν να συμφωνήσουν. Για να μπορεί ο καθένας ελεύθερα να δίνει τη συγκατάθεση του, δεν πρέπει να υπάρχει κανένας εξαναγκασμός ή εξουσία. Κατά συνέπεια η απουσία ιεραρχίας και οποιασδήποτε μορφής εξουσία δεν είναι μια πρόσθετη συνθήκη στη δομή των ομάδων ισότιμων σχέσεων αλλά ουσιώδης προϋπόθεση για τη διαδικασία της ομοφωνίας» (Common Wheel Collective 2009).

Προκύπτει, κατά συνέπεια, διαρκώς η ανάγκη αναστοχασμού και κριτικής των διαδικασιών, των μέσων και των πρακτικών που υιοθετούνται από τα εγχειρήματα που πειραματίζονται με τις προεικονιστικές πολιτικές.

Οι πολιτικές της προεικόνισης εμπεριέχουν πολύ έντονα το στοιχείο του πειραματισμού και της διαρκούς αναδιαμόρφωσης των εναλλακτικών δομών, που προκύπτουν μέσα από τα βιωμένα εμπειρικά παραδείγματα (εγχειρήματα). Κατά αυτό τον τρόπο λειτουργούν και ως εκπαιδευτικά φυτώρια για τους συμμετέχοντες σε αυτές τις δομές. Μέσα από την καθημερινή εμπειρία στα εγχειρήματα της άμεσης συλλογικής δράσης, οι κινηματικοί δρώντες μπορούν και καλλιεργούν τις δεξιότητες τους, ενώ παράλληλα διερευνούν νέους τρόπους συνύπαρξης και αυτοοργάνωσης. Αυτό αντανακλάται και στην κινητοποίηση και προσέλκυση ατόμων χωρίς προηγούμενη κινηματική εμπειρία στη συλλογική δράση. Μέσω της συμμετοχής τους σε αυτές τις δομές, αποκτούν ίση πρόσβαση στην όποια κεκτημένη γνώση και εμπειρία, ενώ ταυτόχρονα βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για να εμπλακούν άμεσα στη συλλογική άμεση δράση, να ανιχνεύσουν τις δικές τους επιθυμίες και ανάγκες και να πειραματιστούν πάνω σε νέες μορφές οργάνωσης του αγώνα και τις καθημερινότητας τους. Επιπλέον σφυρηλατούνται σχέσεις αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης, αφού δίνεται στους δρώντες, ανεξαιρέτως εμπειρίας, η δυνατότητα να γνωριστούν και να δοκιμάσουν στη πράξη τα όρια της οριζοντιότητας, της συναίνεσης, της δέσμευσης, της συνεργασίας, του αλληλοσεβασμού κ.α. Όπως αναφέρει κι η Epstein (1993) η δημιουργία τέτοιων δομών (συλλογικότητες, υποδομές, ομάδες, δίκτυα) και η διατήρησή τους μέσα στο χρόνο, ακόμα και σε περιόδους κινηματικής ύφεσης, είναι ζωτικής σημασίας.

3. Το Ελληνικό Ανταγωνιστικό Κίνημα

3.1 Η Ανάδυση του Ανταγωνιστικού Κινήματος στην Ελλάδα

Το ελληνικό ανταγωνιστικό κίνημα, από τη δεκαετία του 1970 και μέχρι σήμερα, χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία ιδεών, ρευμάτων και τάσεων, πρακτικών και ρεπερτορίων δράσης, καθώς και περιόδους μεγάλων κινητοποιήσεων και συγκρουσιακών κύκλων. Αντλεί σίγουρα τις επιρροές του από τα κοινωνικά κινήματα των δεκαετιών 1960 και 1970 και ακολουθεί την πορεία -σε επίπεδο θεωριών και πρακτικών- των νέων κοινωνικών κινήματων. Βέβαια όσον αφορά στα πρώτα χρόνια αυτής της περιόδου, μιλάμε κυρίως για ένα υπό συγκρότηση κίνημα, που βρίσκεται στα σπάργανα. Μπορούμε να πούμε ότι σε αυτή τη χρονική περίοδο άρχισε να αναπτύσσεται ένα κίνημα από τα κάτω.

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, παρατηρείται μια διάσπαση της αριστεράς και η δημιουργία πολλών οργανώσεων με διαφορετικό προσανατολισμό. Το μαζικό κίνημα, με αριθμητικούς συσχετισμούς, θα αρχίσει να εμφανίζεται δειλά το 1972, με τις φοιτητικές κινητοποιήσεις και θα διογκωθεί το 1973, με την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Παράλληλα βέβαια αναπτύχθηκαν και άλλοι αγώνες στις γειτονιές, τα σχολεία και τα εργοστάσια. Κάποια χαρακτηριστικά των κινητοποιήσεων εκείνης της περιόδου διακρίνονται στις διακηρύξεις των αριστερών οργανώσεων της εποχής. Υπάρχουν αναφορές στις αυτόνομες μορφές οργάνωσης και πάλης, όπου οι ίδιοι οι αγωνιστές αποφασίζουν για την πορεία και τους στόχους του αγώνα.

«Οι Επιτροπές Πάλης (οριζόντιο συνελυσιακό χαρακτήρα) απλώθηκαν παντού, στις οικοδομές, στα εργοστάσια, στους αγρότες, στους κατοίκους στο Σκαραμαγκά, στους τεχνικούς και ηθοποιούς θεάτρου, στους αρχιτέκτονες, στο Πολυτεχνείο και στη μικτή συντονιστική Επιτροπή φοιτητών και Εργατών.. Καμιά πολιτική οργάνωση, κόμμα, επαναστατικό επιτελείο δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι προέβλεψε, οργάνωσε ή καθοδήγησε την εξέγερση» (Κίνημα 20ης Οκτώβρη, 30/11/73, στον συλλογικό τόμο της *αυτόνομης πρωτοβουλίας πολιτών* 1983).

«Σε κάθε εργοστάσιο, γειτονιά, σχολείο, οι “Επιτροπές Πάλης”, αποτελούν την οργανωτική διαμόρφωση της αυτοοργάνωσης του κινήματος και λειτουργούν σαν οι βασικοί προωθητές της προοπτικής των κοινωνικών συγκρούσεων. Συγχρόνως αποτελούν την εμβρυακή διαμόρφωση των καινούριων στοιχείων που θα διαμορφώσουν την καινούρια κοινωνία» (Αυτόνομη Ομάδα ΑΡΗΣ του Ρήγα Φεραίου, 1973 ο.π.).

Παρατηρούμε, ότι από το ξεκίνημα του το κίνημα έθεσε τις βάσεις της οργάνωσης και κινητοποίησης του, στην αυτοοργανωμένη συλλογική δράση, στον οριζόντιο τρόπο λήψης αποφάσεων μέσω γενικών συνελεύσεων, στη δημιουργία σε κάθε κοινωνικό πεδίο-σχολεία, πανεπιστήμια, εργοστάσια, αγροτικές περιοχές, επαγγελματικές ενώσεις-Επιτροπών Πάλης, ως πρωτοβάθμια όργανα λήψης αποφάσεων.

Ταυτόχρονα υπάρχει και μια γενικότερη απογοήτευση και οργή απέναντι τόσο στο ΚΚΕ και ΚΚΕ εσωτ., την ΕΔΑ και τη ΓΣΕΕ, εξαιτίας της στάσης που κρατούν απέναντι στις

κινητοποιήσεις, είτε πρόκειται για μαζικές διαδηλώσεις είτε για απεργίες (π.χ. απεργία National Can 1974), που ήταν άκρως υπονομευτική, πατερναλιστική και φτάνει έως το σημείο της συκοφάντησης του μαζικού κινήματος, αποκαλώντας τους συμμετέχοντες στις κινητοποιήσεις προβοκάτορες. Οι κινητοποιήσεις όλης αυτής της περιόδου είναι πολύ έντονες με πολύμηνες απεργίες (και απεργίες πείνας) σε όλους τους κλάδους, διαδηλώσεις, καταλήψεις και συγκρούσεις με την εργοδοσία και την αστυνομία. Παράλληλα υπάρχει και ένα κλίμα αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων, των απεργών, των φοιτητών, των μαθητών και όσων υποστηρίζουν και συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις και τις διάφορες πρωτοβουλίες κατοίκων που δημιουργούνται σε πολλές γειτονιές. Είναι μια περίοδος που οι οργανώσεις της αριστεράς (εκτός από το ΚΚΕ, ΚΚΕ εσωτ.) συγκροτούν μαζί με τους αναρχικούς (ιδιαίτερα από το 1979 και μετά) ένα πρωτοφανές μπλοκ, που καταφέρνει να κινητοποιεί και να εμπλέκει στις συλλογικές δράσεις εκατοντάδες χιλιάδες (ο.π.).

Η παρουσία του αναρχικού χώρου αρχίζει και γίνεται όλο και πιο έντονη, καθώς αρχίζει να συσπειρώνεται ένα αυξανόμενο κομμάτι νέων ανθρώπων (φοιτητές, μαθητές, εργάτες). Οι ιδέες και οι πρακτικές των αναρχικών, είχαν αρχίσει να γίνονται γνωστές στην Ελλάδα κυρίως μέσω των φοιτητών που σπούδαζαν στο εξωτερικό και είχαν έρθει σε επαφή με τα νέα κοινωνικά κινήματα των δεκαετιών του '60 και '70 και τις επιρροές από τον πολιτικό χώρο της Αυτονομίας, των Καταστασιακών και θεωρητικών όπως οι Κ.Καστοριάδης, Τ.Νεγρί, Μ. Bookchin, C. Ward, E. Colombo, αλλά και κλασικών όπως οι Bakunin, Kropotkin, Malatesta, Proudhon, η Goldman και ο Berneri κ.α. Παράλληλα υπάρχει και μια πανσπερμία του έντυπου λόγου, ως κύριου φορέα αντιπληροφόρησης του εν λόγω πολιτικού χώρου. Υπάρχει και μια πληθώρα εκδοτικών εγχειρημάτων, που επεξεργάζονται ιδέες και πρακτικές μέσα από δοκίμια, βιβλία, μπροσούρες, περιοδικά και εφημερίδες. Δημιουργούνται εκδοτικοί οίκοι που ασχολούνται με τη μετάφραση κειμένων και βιβλίων του διεθνούς αναρχικού και αυτόνομου κινήματος, φέρνοντας το αναδυόμενο κίνημα σε επαφή με τις ιδέες του διεθνούς ριζοσπαστικού χώρου (Π. Καλαμαράς, 2017). Τις δεκαετίες 1980-1990 ο αναρχισμός άρχισε να διαχέεται μεταξύ των νέων κυρίως μέσα από μια πληθώρα εναλλακτικών συλλογικών εκδόσεων, διαδίδοντας ένα διαφορετικό λόγο, πέρα από την κρατικιστική ιδεολογία και το λεγκαλισμό των αριστερών κομμάτων, του νεοφιλελεύθερου ή αντιδραστικού λαϊκισμού και της φιλελεύθερης δημοκρατίας (Siaperas, Theodosiadis, 2017).

Από το 1979-1980 διαμορφώνεται από την αριστερά και τον αναρχικό χώρο, ένα μαζικό φοιτητικό-μαθητικό κίνημα, το οποίο διαμόρφωσε μια ακτιβιστική πολιτική κουλτούρα, προκαλώντας ενεργά την πολιτική συναίνεση της μεταδικτατορικής περιόδου. Οι ιδεολογικές αναφορές του βρίσκονταν στο χώρο της αυτονομίας και της αντιεξουσίας. Η δυναμική του ήταν εκτός επιρροής των φοιτητικών παρατάξεων (κυρίως της ΚΝΕ). Το κίνημα αυτό με ευρύτερους όρους εξέφρασε τις αναδυόμενες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που συνέβαιναν στη μεταδικτατορική εποχή. Την περίοδο 1981-1989 (ηγεμονία ΠΑΣΟΚ) το κίνημα αναδύεται πιο εμπλουτισμένο από τις εμπειρίες της προηγούμενης περιόδου (καταλήψεις σχολών και οριζόντιες συνελεύσεις στα αμφιθέατρα,, συγκρούσεις με την αστυνομία και την ΚΝΕ, τις πρώτες πολιτικές καταλήψεις) και αρχίζει ουσιαστικά να προκαλεί την ηγεμονία και τη δημοκρατική αξιοπιστία του ΠΑΣΟΚ, καθώς και το

συντηρητισμό και την αφομοίωση της αριστεράς και των εργατικών συνδικάτων (Γιοαννοπουλος, Dalakoglou, 2011).

Κομβικά γεγονότα, για το ανταγωνιστικό κίνημα, εκείνης της περιόδου υπήρξαν αναμφίβολα η δολοφονία Καλτεζά από τον αστυνομικό Μελίστα, το 1985 κατά τη διάρκεια συγκρούσεων με την αστυνομία (κατάληψη Χημείου, Νομικής) στην επέτειο του Πολυτεχνείου. Καθώς και η επίθεση και ακύρωση της φασιστικής σύναξης, εν όψει της επίσκεψης Le Pen το 1984 στο ξενοδοχείο Caravel, με μια μεγάλη συγκρουσιακή διαδήλωση. Όλη αυτή την περίοδο (Π. Καλαμαράς, 2013) υπήρξαν στο κοινωνικό πεδίο πολλές παρεμβάσεις και συγκρούσεις κομματιών της άκρας αριστεράς και του αναρχικού χώρου, καθώς και μια ιδιαίτερα οξυμένη καταστολή. Παράλληλα εντός του αντιεξουσιαστικού χώρου συμβαίνουν διάφορες πολιτικές ζυμώσεις, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών συλλογικοτήτων σε πολλές περιοχές της Αθήνας, σε μια προσπάθεια διάχυσης της συλλογικής δράσης από το μητροπολιτικό κέντρο στην περιφέρεια (Μαρούσι, Γαλάτσι, Μπραχάμι, Πατήσια, Πειραιά, Κερατσίνι, Α. Λιόσια κ.α.). Είναι η εποχή ανάδυσης της ανάγκης για ριζώματα στο χώρο, εδαφικοποίησης των ιδεών και κάλυψης των πρακτικών αναγκών του αναδύμενου κινήματος. Δημιουργείται έτσι το πρώτο μικρό καταληψιακό κύμα: Κατάληψη *Λέλας Καραγιάννη* στη Κυψέλη, *Κεραμεικού και Μυλλέρου, Φυλής και Φερών, Βίλα Αμαλίας* και η *Ακομινάτου*. Οι καταλήψεις αυτές (και όσες ακολούθησαν) θα αποτελέσουν ένα σταθερό σημείο αναφοράς του κοινωνικού ανταγωνισμού, καθώς θέτουν ανοιχτά στο δημόσιο κοινωνικό πεδίο ζητήματα, όπως οι ανάγκες στέγασης, η δημιουργία ζωντανών κοινωνικών και πολιτικών χώρων συμμετοχής, η ανάγκη για καλλιτεχνική και πολιτισμική έκφραση- ανταγωνιστική προς την εμπορευματοποίηση- η συγκρότηση νέων ταυτοτήτων και βέβαια η στέγαση των δραστηριοτήτων και της συνεύρεσης των κινηματικών δρώντων. Πρόκειται για την προσπάθεια δημιουργίας των πρώτων αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών/υποδομών.

Αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται ως μια

«εμβρυακή οργανωτικά πολιτική κουλτούρα, για την ανάδυση μιας αστικής αντικουλτούρας πολιτικών ταυτοτήτων, η οποία αναμειγνυόταν με μια ακτιβιστική παράδοση κι ένα αίσθημα αντιαυταρχισμού και αντιεξουσίας» (Γιοαννοπουλος, Dalakoglou, 2011).

Εγείρονται ζητήματα πέρα από την καθιερωμένη πολιτική ατζέντα, σαφώς και υπό την επιρροή των κινήματων του εξωτερικού. Αυτά τα ζητήματα αφορούν τόσο στην οργάνωση του ανταγωνιστικού κινήματος όσο και σε νέες θεματικές όπως ο αντιμιλιταρισμός, η αντιψυχιατρική, η σεξουαλική απελευθέρωση, η αντικουλτούρα, η αντιπληροφόρηση, η χρήση της αντιβίας, η αντιεραρχία εντός των ενδοκινηματικών διαδικασιών, η άμεση δράση, η δημιουργία αυτοοργανωμένων δομών και η γείωση στο κοινωνικό πεδίο (κοινωνική απεύθυνση).

Η δεκαετία του 1990 σηματοδοτεί για την ελληνική κοινωνική πραγματικότητα, την νεοφιλελεύθερη ανασυγκρότηση της οικονομίας και της πολιτικής. Το νεοαναδυόμενο ανταγωνιστικό κίνημα δίνει βαρύτητα στη διάχυση των ριζοσπαστικών πολιτικών της αμφισβήτησης του νεοφιλελεύθερου μοντέλου και των ριζικών κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών αλλαγών που επιφέρουν στην ελληνική κοινωνία. Ξεκινάει ένα καταληψιακό

κύμα σε σχολεία και πανεπιστήμια, με ένα αρκετά μαζικό και συγκρουσιακό διήμερο διαδηλώσεων. Στις κινητοποιήσεις δεν συμμετέχουν μόνο οι καταληψίες αλλά και ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια. Η μαζικότητα, ο αυθορμητισμός και ο αδιαμεσολάβητος χαρακτήρας της κινητοποίησης, αποτυπώθηκε στην ένταση των συγκρούσεων με την αστυνομία, στη μεγάλη γεωγραφική διασπορά και διάρκεια των συγκρούσεων και στην υιοθέτηση συγκεκριμένων ρεπερτορίων δράσης. Κέρδισε μεγάλη κοινωνική υποστήριξη και άφησε την παρακαταθήκη του για το επόμενο, που διήρκησε τρεις μήνες. Παρατηρούμε ταυτόχρονα και μια έντονη πολιτικοποίηση των μαθητών και

«μαζική είσοδο τους στο μέτωπο της πολιτικής και κοινωνικής αμφισβήτησης, δηλώνοντας ότι το πολιτικό υποκείμενο αυτοπροσδιορίζεται ως τέτοιο, διαμορφώνοντας ένα κίνημα και συμμετέχοντας σε αυτό» (Γιονανοπουλος, Dalakoglou, 2011).

Αυτή η εμπλοκή και μαζική συμμετοχή, συνέβαλε στη διαμόρφωση του ανταγωνιστικού κινήματος, ως σημαντικού πλέον παράγοντα πολιτικής αμφισβήτησης. Σε αυτή την κατεύθυνση κινήθηκαν και οι εργασιακοί αγώνες των επόμενων ετών, ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις, τις απολύσεις, την αποβιομηχάνιση της οικονομίας αλλά και τις κινητοποιήσεις των εκπαιδευτικών, αγροτών, λιμενεργατών, την κατάληψη του Πολυτεχνείου το 1995- σφοδρές συγκρούσεις με την αστυνομία και συλλήψεις 530 νέων ακτιβιστών- και ένα νέο κύμα καταλήψεων το 1998-1999. Αυτοί οι αγώνες, αν και δεν κατάφεραν σε μεγάλο βαθμό να συνδεθούν, υιοθέτησαν παρόλα αυτά πιο ριζοσπαστικές μορφές συλλογικής δράσης.

Το κίνημα στην αμέσως επόμενη περίοδο, άρχισε να δίνει μεγάλη βαρύτητα στην κοινωνική απεύθυνση και διάχυση των ιδεών και των πρακτικών του, μέσω της γεωγραφικής διασποράς των δομών του, στις γειτονίες της Αθήνας και άλλων πόλεων. Ξεκινάει έτσι η εποχή της εκρηκτικής άνθισης των αυτοοργανωμένων κοινωνικών- πολιτικών χώρων, τα *Στέκια*, ακολουθώντας δυο μοτίβα, της κατάληψης ή της ενοικίασης. Αυτή η νέα οργανωτική προσπάθεια οδήγησε στην εκ νέου κινητοποίηση παλιότερων ακτιβιστών αλλά κυρίως στη συμμετοχή νέων δρώντων, ενώ ταυτόχρονα συνέβαλε στην κοινωνική γείωση του κινήματος. Παράλληλα βέβαια πληθαίνουν και μαζικοποιούνται και οι οργανωμένες πολιτικές συλλογικότητες, πολλές από τις οποίες είτε συμμετέχουν άμεσα στα στέκια και τις καταλήψεις είτε διατηρούν οργανική σχέση με αυτές τις δομές. Από το Δεκέμβρη του 2008 και του συγκρουσιακού κύκλου των κινητοποιήσεων ενάντια στη λιτότητα (2010-2012) η διάχυση και γεωγραφική διασπορά των δομών αυτών όχι μόνο εκτινάσσεται, αλλά και εμπλουτίζεται, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς τη μαζικότητα και τη συμμετοχή, ενδυναμώνοντας ποιοτικά και ποσοτικά το ανταγωνιστικό κίνημα. Είναι η εποχή που η τοπική συλλογική δράση αποκτά βαρύνουσα σημασία για το κίνημα σε μια προσπάθεια ένωσης των επιμέρους αγώνων, είτε πρόκειται για τοπικούς αγώνες, εργασιακούς, εκπαιδευτικούς, περιβαλλοντικούς, αγώνες για ισότητα των φύλων, αλληλεγγύης, αντισεξισμού, αντικαπιταλιστικούς κ.α. κάτω από την ομπρέλα του ανταγωνιστικού κινήματος.

Σε αυτή την κατεύθυνση και προοπτική συνέβαλε η συμμετοχή στο κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Τόσο η ελληνική άκρα αριστερά όσο και ο ευρύτερος ελευθεριακός

χώρος, συμμετείχαν ενεργά στις συναντήσεις ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, στην Πράγα το 2000 και στη Γένοβα το 2001, αλλά και πολλοί ακτιβιστές συμμετείχαν στις διαδηλώσεις στο Άμστερνταμ το 1997, που διοργανώθηκε από ένα ευρύτερο κύκλο του ανταγωνιστικού κινήματος. Η πολιτική ώσμωση του εγχώριου ανταγωνιστικού κινήματος με τα αντίστοιχα κινήματα του εξωτερικού, η ανταλλαγή απόψεων και πρακτικών, αποτέλεσε μια ανανεωτική τομή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα εναλλακτικά δίκτυα αντιπληροφόρησης και οι νέοι τρόποι επικοινωνίας των κινημάτων του κοινωνικού ανταγωνισμού σε Ευρώπη και Αμερική, ανταγωνιστικά προς τα κατεστημένα ΜΜΕ και μια από τις πιο σημαντικές αυτοοργανωμένες δομές (διεθνής πλατφόρμα επικοινωνίας Indymedia IMC). Η εξέγερση των Zapatistas, έθεσε στην πράξη την αυτοδιεύθυνση των λαών, χωρίς διαμεσολάβηση, αντιπροσώπευση και την στόχευση της κατάληψης της εξουσίας, ενώ τέθηκε εκ νέου το ζήτημα της αλληλεγγύης, του σεβασμού στη διαφορετικότητα, της οριζοντιότητας και του συμβουλευτικού χαρακτήρα, της συμπερίληψης, των αντιθεσμίσεων και βέβαια της ανάγκης συγκρότησης ενός παγκόσμιου κινήματος, ανταγωνιστικού απέναντι στον παγκοσμιοποιημένο νεοφιλελευθερισμό.

Το 2003 στη Θεσσαλονίκη, κατά τη διάρκεια της συνάντησης των ηγετών της Ε.Ε., το εγχώριο ανταγωνιστικό κίνημα έδωσε ένα πολύ δυναμικό παρόν, με 100.000 τουλάχιστον συμμετέχοντες στις διαδηλώσεις και με μεγάλη συμμετοχή ακτιβιστών από άλλες χώρες, κυρίως τη Γερμανία. Ακολούθησε η διοργάνωση του ελληνικού Κοινωνικού Forum το 2006, καθώς και οι δυναμικές και μαζικές φοιτητικές κινητοποιήσεις το 2006-2007 για την κατάργηση του άρθρου 16. Αυτό υπήρξε καθοριστικό και για τον χώρο της ριζοσπαστικής αριστεράς στο φοιτητικό κίνημα. Η ευρύτητα, η συμπεριληπτικότητα και η ενότητα αυτού του κινήματος συνέβαλαν στην επιτυχία του, καθώς έδωσε τη δυνατότητα αναβίωσης της ελπίδας για την προοπτική εμπλοκής της ριζοσπαστικής αριστεράς στη κεντρική πολιτική σκηνή. Η ενοποίηση διάφορων τάσεων της αριστεράς οδήγησε και στη δημιουργία του Σύριζα (Γιοαννοπουλος, Dalakoglou, 2011).

Οι κοινωνικές και πολιτικές ρήξεις, όλων των προηγούμενων ετών, στην ελληνική κοινωνία καθώς και οι κινηματικές ζυμώσεις, βρήκαν έκφραση στην εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008. Μέσα από αυτό το συγκρουσιακό κύκλο αναδείχθηκε ένα νέο εξεγερτικό υποκείμενο, με συγκρουσιακή διάθεση όχι μόνο απέναντι στις δυνάμεις καταστολής, αλλά κυρίως με το κατεστημένο πολιτικό σύστημα αντιπροσώπευσης. Σε μεγάλο βαθμό μη πολιτικοποιημένο-ιδεολογικά- αντιπροσώπευε εκείνα τα κομμάτια της ελληνικής κοινωνίας που ένιωθαν οργή, εξαιτίας της χρόνιας περιθωριοποίησής τους, από τους κατέχοντες την εξουσία. Ένα τέτοιο υποκείμενο ήταν και οι μετανάστες, οι οποίοι για πρώτη φορά συμμετείχαν μαζικά σε κινητοποιήσεις. Αυτό οδήγησε στην άμεση επαφή πολλών συλλογικοτήτων με τους μετανάστες, που επιθυμούσαν να συμμετέχουν ενεργά στις συλλογικές δράσεις, εξελισσόμενο σε έναν νέο κινηματικό δρώντα, που αυτοοργανώθηκε και εντάχθηκε στο κίνημα και ιδιαίτερα στις αυτοοργανωμένες δομές, όπως οι καταλήψεις.

Από το 2008 και μετά, πραγματοποιήθηκαν πολλοί ενδιαφέροντες πειραματισμοί, καταλήψεις δημόσιων κτιρίων και δημοσίων χώρων, δομών -συλλογικές κουζίνες, κοινωνικά ιατρεία κ.α.- ένα πλήθος λαϊκών συνελεύσεων γειτονιάς και σωματείων βάσης. Υπήρξε διεύρυνση της ατζέντας των θεματικών με τις οποίες ασχολείται το ανταγωνιστικό κίνημα: μεταναστευτικό, αντιφασισμός, αντισπισισμός, έμφυλο, εργασία, δημόσιοι χώροι,

τοπικοί αγώνες, αυτομείωση, πολιτικοί κρατούμενοι κ.α. μπήκαν στη θεωρητική ανάλυση , ανοίγοντας και το πεδίο για άμεση συλλογική δράση.

Από το 2010 και την κοινωνική αναταραχή που ξέσπασε εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της κρίσης χρέους, που είχαν ως επακόλουθο την υπογραφή των μνημονίων, το ανταγωνιστικό κίνημα έδωσε δυναμικό παρόν. Τα χρόνια που ακολούθησαν μέχρι και την άνοδο του Σύριζα στην εξουσία το 2015, η συμβολή του ανταγωνιστικού κινήματος υπήρξε καθοριστική, αποτελώντας σε πολλές περιπτώσεις τον πυροκροτητή για την εξέλιξη των γεγονότων. Η συμμετοχή του σε όλες τις διαδηλώσεις, αποκλεισμούς, καταλήψεις, συνελεύσεις και σε συνδυασμό με τις προηγούμενες εμπειρίες στο ζήτημα της οργάνωσης, της κινητοποίησης αλλά και της σύγκρουσης στο δρόμο, έδωσε περαιτέρω ώθηση τόσο στη διάρκεια του συγκρουσιακού αυτού κύκλου, αλλά κυρίως στη διάχυση των ιδεών και των πρακτικών του, από ευρύτερα κομμάτια της κοινωνίας, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις. Κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων και μετά παρατηρούμε ένα ξεκάθαρο διαχωρισμό μεταξύ αυτών που ακολούθησαν το Σύριζα και την κομματική πολιτική γραμμή επιδιώκοντας την ηγεμονία και αυτών που επέλεξαν το δρόμο της αυτοοργάνωσης, δημιουργώντας αυτοδιευθυνόμενες πρωτοβουλίες και δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης (Siaperas, Theodosiadis, 2017). Το κύμα της κρατικής καταστολής που ακολούθησε, έως και σήμερα, έπληξε κυρίως τις αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές, που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του κινήματος.

3.2 Οι αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές ως προεικονιστικές πολιτικές

Η δημιουργία αυτοοργανωμένων δομών, αποτελεί για το ανταγωνιστικό κίνημα, μια διαρκή αναγκαιότητα και στόχευση. Ταυτόχρονα αποτελεί κι εκείνο το μέσο, με το οποίο οι κινηματικοί δρώντες επιχειρούν να καλύψουν τις ζωτικές κινηματικές ανάγκες και επιθυμίες των υποκειμένων που τις συγκροτούν. Αυτές οι δομές είναι τα ζωτικά όργανα του ίδιου του κινήματος, καθώς αποτελούν τους πόρους του, το πεδίο εφαρμογής και πειραματισμού των προταγμάτων του και των μορφών οργάνωσης που αντιπροτείνει.

Η γεωγραφική διασπορά τους επίσης αποτελεί ένα ζωτικής σημασίας στόχο των κινηματικών δρώντων, επειδή συμβάλει στη γείωση με τις τοπικές κοινωνίες και διαχέει τις ιδέες, τους στόχους, τα προτάγματα και τα ρεπερτόρια δράσης του κινήματος. Συνδέει την τοπική άμεση δράση με τη συλλογική κινηματική δράση, συνδέοντας τους αγώνες (τοπικούς, εθνικούς, διεθνικούς) και τα ευρύτερα κοινωνικά πολιτικά ζητήματα σε μια κοινή κινηματική ατζέντα.

Ένας ακόμη πολύ σημαντικός ρόλος των αυτοοργανωμένων δομών, είναι ότι αποτελούν πρόσφορο κοινωνικό πεδίο, ισότιμης συνεύρεσης, συμμετοχής και γνωριμίας των ακτιβιστών αλλά και νέων δρώντων, που επιθυμούν να συμμετέχουν στις συλλογικές δράσεις. Η προσπάθεια δημιουργίας εναλλακτικών μορφών σχέσεων, που θα είναι απαλλαγμένες από κάθε μορφής κυριαρχικές αντιλήψεις και συμπεριφορές, πραγματώνεται στις διαδικασίες λειτουργίας των δομών αυτών, ως μια καθημερινή δοκιμασία και στόχος που πρέπει να επιτευχθεί.

Επιπλέον πολλές από τις δομές αυτές, επιχειρούν να καλύψουν τα ελλείμματα των κρατικών θεσμών και της κοινωνικής αναπαραγωγής, στη βάση της αυτοοργάνωσης, της αυτοδιαχείρισης και της αντιεμπορευματοποίησης. Ως προεικονιστικές πολιτικές, αποτελούν μια απόπειρα πραγμάτωσης της ιδέας και του τρόπου οργάνωσης του κινήματος και αντανακλούν τον τύπο της κοινωνίας, που το ίδιο το κίνημα οραματίζεται και επιδιώκει, στο παρόν, δημιουργώντας μια μικρογραφία του κόσμου που θέλει να δημιουργήσει.

Οι αυτοοργανωμένες δομές του ανταγωνιστικού κινήματος, με βάση τις ανάγκες και τα ζητήματα που επιχειρούν να καλύψουν καθώς και τις στοχεύσεις που θέτουν, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής: Στέκια, Καταλήψεις, Συλλογικότητες/Δίκτυα/ Συνελεύσεις, Μέσα Αντιπληροφόρησης, Εκδοτικά Εγχειρήματα, Εγχειρήματα Αντικουλτούρας, Σωματεία Βάσης- Εργατικές Ομάδες, Ταμεία Αλληλεγγύης, Τοπικές- Λαϊκές Συνελεύσεις, Ψηφιακά Αρχεία και Βιβλιοθήκες, Δομές Υγείας και Συλλογικές Κουζίνες

3.2.1. Σωματεία Βάσης

Τα πρωτοβάθμια σωματεία αποτελούν μια οργανωτική απόπειρα του ταξικού συνδικαλισμού στη βάση, εκτός των θεσμικών συνδικαλιστικών οργανώσεων (ΓΣΕΕ, ΠΑΜΕ) και των κομμάτων. Επιχειρούν την προάσπιση των εργατικών συμφερόντων και δικαιωμάτων αλλά και την αξιοπρέπεια των εργαζομένων και την αλληλεγγύη. Υπάρχουν 18 τουλάχιστον πρωτοβάθμια σωματεία και αρκετές εργατικές ομάδες/ συνελεύσεις π.χ.

Συνέλευση εργαζομένων/ανέργων/φοιτητών στα ΜΜΕ, η Ορθοδοξία (κλάδος εμπορίου), οι Proedialers (τηλεφωνήτριες-ες), το Ταξικό Μέτωπο (MMM) κ.α.

Από την ιδρυτική διακήρυξη το 2006 του ΣΒΕΟΔ (Σωματείο Βάσης Εργαζομένων Οδηγών Δικύκλου), διακρίνουμε την προτεραιότητα που δίνεται στον διαφορετικό τρόπο οργάνωσης, που αντιπροτείνουν τα σωματεία βάσης:

«.. Σε ένα κόσμο που η ανισότητα είναι νόμος, σε ένα κόσμο που οι αληθινοί του πλούτου, οι εργάτες κι εργάτριες, δικαιούνται μόνο να απολαμβάνουν τη φτώχεια τους, οι εργατικές οργανώσεις χωρίς ενδιάμεσους, γραφειοκράτες κι ιεραρχίες, είναι ο δρόμος της αξιοπρέπειας..».

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και το ΣΣΜ (Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων και λοιπών Εργαζομένων του Κλάδου του Επισιτισμού)

«.. Μέσα από οριζόντιες διαδικασίες, χωρίς αρχηγούς και ειδικούς, αναπτύσσουμε την ταξική μας συνείδηση κι αλληλεγγύη, τονώνουμε την ταξική μας αυτοπεποίθηση κι οργανώνουμε τη δράση μας απέναντι σε μικρά και μεγάλα αφεντικά».

Ο οριζόντιος συντονισμός των πρωτοβάθμιων σωματείων, έχει ως στόχο τη πραγματοποίηση κοινών δράσεων (παρεμβάσεις σε χώρους εργασίας, κοινά μπλοκ σε απεργιακές κινητοποιήσεις, προκήρυξη και στήριξη απεργιών, αποκλεισμούς και παρεμπόδιση, ταμείο αλληλοβοήθειας, συμμετοχή σε ευρύτερους κοινωνικούς κινηματικούς αγώνες). Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η δημιουργία της *Εργατικής Ομοσπονδίας Βάσης*,

«ως μια απόπειρα αυτοοργάνωσης της εργατικής τάξης ενάντια στο κεφάλαιο και κάθε μορφής εξουσία, προτείνοντας ένα δομικό μοντέλο, οριζόντιο και αντιεραρχικό, που προσπαθεί να συνθέσει το μωσαϊκό των ακηδεμόνευτων εργατικών αντιστάσεων σε μια ομοσπονδία βάσης» (*ergova.wordpress.com*).

Αυτή η κατεύθυνση για την αυτοοργάνωση των εργατικών αγώνων αλλά και της αντίληψης και επιδίωξης για τη σύνδεση των αγώνων- όχι μόνο των εργατικών- έχει οδηγήσει και στη δημιουργία του *Συντονιστικού δράσης ενάντια στην κατάργηση της Κυριακάτικης αργίας και τα απελευθερωμένα ωράρια*, ως ένα συλλογικό εγχείρημα αγώνα, μέσα στα πλαίσια του ανταγωνιστικού κινήματος. Στο Συντονιστικό αυτό, συμμετέχουν και συνελεύσεις γειτονιάς, εργατικές λέσχες, συλλογικότητες/πρωτοβουλίες εργαζομένων- ανέργων αλλά και άτομα, συλλογικότητες, στέκια, καταλήψεις, που στηρίζουν τις δράσεις του. Τέτοιες προσπάθειες συντονισμού και κοινής συλλογικής δράσης, πηγαίνουν ένα βήμα παραπέρα την όλη λογική σύνδεσης των αγώνων, ως μια συνολική απάντηση στην ούτως ή άλλως συνολική επίθεση των «από τα πάνω», όπου είναι αναγκαία η συστράτευση όλου του κόσμου που βιώνει την επίθεση (Ν.Μ., Η.Μ., μέλη του *Συλλόγου Υπαλλήλων Βιβλίου- Χάρτου- Ψηφιακών Μέσων- ΣΥΒΧΨΑ*).

Στην ερώτηση, σχετικά με το μοντέλο οργάνωσης που ακολουθεί ο ΣΥΒΧΨΑ, ο Ν.Μ. και ο Η. Μ., απάντησαν ότι το σωματείο λειτουργεί μέσα από οριζόντιες και αντιγραφειοκρατικές διαδικασίες, στη βάση της ελεύθερης και ισότιμης συμμετοχής των μελών του. Γίνονται

προσπάθειες συνδιαμόρφωσης κι επίτευξης συναίνεσης, καθώς οι αποφάσεις λαμβάνονται στις τακτές γενικές συνελεύσεις. Ακολουθείται, ουσιαστικά, ένα μίγμα σύνθεσης-συνδιαμόρφωσης-συναίνεσης. Μια ακόμη κρίσιμη συλλογική διαδικασία, αποτελεί η εβδομαδιαία συνέλευση δράσης, όπου γίνεται συζήτηση, λαμβάνονται αποφάσεις και σχεδιάζονται δράσεις για τα τρέχοντα ζητήματα. Εξίσου βασικός είναι ο ρόλος της ανάληψης πρωτοβουλιών και κατάθεσης προτάσεων, για δράσεις, των μελών. Η επιτυχής δηλαδή λειτουργία του ΣΥΒΧΨΑ, επαφίεται στην υπευθυνότητα, τη διαθεσιμότητα και «όρεξη» για συζήτηση και δράση των μελών του. Πάντοτε βέβαια προκρίνεται η ενεργή συμμετοχή, ώστε να υπάρχει και μεγαλύτερη δυναμική, ευρύτερη διάχυση του λόγου και της δράσης του ΣΥΒΧΨΑ. Αυτό, με τη σειρά του, ενισχύει την εικόνα του σωματείου και σε άλλους εργασιακούς χώρους,

« προωθώντας την αντίληψη ότι ο κάθε εργαζόμενος είναι κομβικό στοιχείο του σωματείου του και αντίστοιχα ότι το σωματείο είναι ο κάθε εργαζόμενος και όχι κάποιοι «ειδικοί» ή «αποφασισμένοι» που αναλαμβάνουν να αναπτύξουν δράση για λογαριασμό κάποιων άλλων».

Όλα αυτά βέβαια και ως πρακτικές και ως επιλογές, διαπνέονται από ένα διαρκές πνεύμα πειραματισμού.

Στο ερώτημα, σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο αυτό το μοντέλο οργάνωσης ανταποκρίνεται στις στοχεύσεις της δομής στην οποία συμμετέχουν, θεωρούν ότι το μοντέλο οργάνωσης του ΣΥΒΧΨΑ λειτούργησε αρκετά αποτελεσματικά. Ο Η.Μ. πιστεύει ότι ειδικά σε ότι αφορά τους εκδοτικούς οίκους και τα βιβλιοπωλεία, του κέντρου της Αθήνας, ο ΣΥΒΧΨΑ έχει καταφέρει αρκετά. Δυστυχώς κάτι αντίστοιχο δεν συμβαίνει με τα καταστήματα του κλάδου εκτός κέντρου, καθώς εκεί το σωματείο δεν έχει καταφέρει να συσπειρώσει τους εργαζόμενους και να εγγράψει νέα μέλη. Ως προς το πρόταγμα ενός άλλου συνδικαλισμού, με διαδικασίες βάσης και ταξικής λογικής, χωρίς ανάθεση και διαμεσολάβηση, ο ΣΥΒΧΨΑ, έχει πετύχει διαχρονικά να είναι αναγνωρίσιμο και να λειτουργεί ως παράδειγμα. Ο Ν. Μ. θεωρεί ότι η αποτελεσματικότητα αυτού του μοντέλου οργάνωσης είναι σχετική. Καθώς από τη μια είναι ξεκάθαρο ότι το αποτέλεσμα απέχει αρκετά από το επιθυμητό, από την άλλη, το όποιο θετικό αποτέλεσμα έχει υπάρξει δεν είναι καθόλου αμελητέο. Άλλωστε δεν διαχωρίζει την αποτελεσματικότητα του ΣΥΒΧΨΑ, από τη συνολική εικόνα της δράσης του ευρύτερου εργατικού κινήματος. Πιστεύει ότι ίσως αποτελεί μεγάλη νίκη το ότι το σωματείο κατάφερε να μείνει ζωντανό, όλη αυτή τη δύσκολη περίοδο. Όπως επίσης συνιστούν νίκη και μια σειρά αγώνων που έχουν δοθεί και κυρίως για τον τρόπο που οργανώθηκαν και υλοποιήθηκαν, αλλά και της παρακαταθήκης που έχουν αφήσει, όπως η προσπάθεια για μια κοινή και οριζόντια οργανωμένη δράση εργατικών σωματείων.

«Ωστόσο (και κάπως έτσι ερχόμαστε με κάποιο τρόπο και στο ζήτημα της επίδρασης της προεικόνισης) έχει μεγάλη σημασία αυτό που προκρίνουμε στο τώρα (ή ακόμη και στα τελευταία 10-20 χρόνια) τι τελική επίδραση μπορεί να επιφέρει στο μέλλον ή τι επίδραση επιφέρει σιγά σιγά στο τώρα, στις αντιλήψεις και τις πρακτικές μας, άσχετα με το κατά πόσο (σε ποιο ακριβώς βαθμό) φαίνεται να αποδίδει στο τώρα».

Ως προς τον τρόπο ένταξης του ΣΥΒΧΨΑ στο ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα, απαντούν ότι

«τα πρωτοβάθμια σωματεία, πέρα από τους εργατικούς αγώνες, επίσης συμμετέχουν και σε κινητοποιήσεις ενάντια σε κυβερνητικά μέτρα- όχι αμιγώς για εργατικά ζητήματα- π.χ. κρατική καταστολή και τρομοκρατία, ενάντια στο ρατσισμό, το φασισμό, το σεξισμό, στην επίθεση στο φυσικό περιβάλλον και τους ελεύθερους χώρους, στα πλαίσια αγώνων για την υγεία, την εκπαίδευση, τις ελεύθερες μετακινήσεις, την αλληλεγγύη σε κατελιημμένους χώρους αγώνα ή τοπικά κινήματα κ.α.» (Ν.Μ.)

Επιδιώκεται στη πράξη η απόπειρα σύνδεσης όλων των επιμέρους αγώνων κάτω από την ομπρέλα του ανταγωνιστικού κινήματος. Στο ίδιο πνεύμα βρίσκεται και το απόσπασμα από προκήρυξη του ΣΣΜ, που μοιράστηκε σε διαδήλωση αλληλεγγύης στις έγκλειστες μετανάστριες στο κέντρο κράτησης Ελληνικού

«Θεωρούμε ότι τα σωματεία βάσης κι οι εργατικοί και ταξικοί αγώνες που διεξάγονται μέσα σε αυτά, δεν μπορούν να είναι αποκομμένοι από εκείνους του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος, που διεκδικεί καλύτερες συνθήκες ζωής, ελευθερία, ισότητα κι αξιοπρέπεια» (14/01/17).

Ο Η.Μ. θεωρεί πως, η συνεργασία, η ενεργή συμμετοχή σε πρωτοβουλίες και συντονισμούς και με άλλα σωματεία, συλλογικότητες γειτονιάς, εργατικές ομάδες, πολιτικά σχήματα και Στέκια, για να στηρίξουν συγκεκριμένες κινητοποιήσεις ή απεργίες και αντίστοιχα το ότι ο ΣΥΒΧΨΑ στηρίζει και καλεί σε κινητοποιήσεις του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος, αποτελεί ένα ακόμη τρόπο ένταξης του στο κίνημα. Ο Ν.Μ. αναφέρει το σχήμα *Συντονιστικό δράσης ενάντια στην κατάργηση της Κυριακάτικης αργίας και τα «απελευθερωμένα» ωράρια*, ως ένα καλό παράδειγμα μιας συνολικής απάντησης του ταξικού-κοινωνικού κινήματος, στην συνολική επίθεση των «από τα πάνω». Ο συντονισμός κοινής συλλογικής δράσης από σωματεία του εμπορίου και άλλων κλάδων, συλλογικότητες γειτονιάς (Λαϊκές Συνελεύσεις, Στέκια, ομάδες) που έχουν μια αγωνιστική τοπική γείωση στις περιοχές που δρουν, έδωσε ώθηση στη διάχυση του λόγου και της δράσης του αγώνα.

Ο ΣΥΒΧΨΑ επιχειρεί την προάσπιση των εργατικών συμφερόντων και δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των εργαζομένων. Να αναδειχθεί το είδος του συνδικαλισμού που πρεσβεύει, ως μια εναλλακτική διακριτή τόσο απέναντι στο συνδικαλισμό της ΓΣΕΕ όσο και σε αυτόν του ΠΑΜΕ (Η.Μ.). Να στηρίξει τους εργαζόμενους στις αντιδικίες με τους εργοδότες, να συνεισφέρει στην οργάνωση των αγώνων ενάντια σε αντεργατικές κυβερνητικές μεθοδεύσεις. Να προωθήσει τη συναδελφικότητα, την αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια και βέβαια προωθεί αξίες όπως: ο αντιρατσισμός, ο αντιφασισμός, ο αντισεξισμός, η ειρήνη ανάμεσα στους λαούς. Ακόμα επιχειρεί την προώθηση μιας κουλτούρας ενάντια στα κυρίαρχα πρότυπα του συστήματος και στην αυτομόρφωση των μελών του.

«Συμβάλλει ακόμα και σε κάποιου τύπου επαναστατικής προοπτικής. Κάνοντας ξεκάθαρο στους εργαζόμενους ότι ο ρόλος μας δεν είναι απλώς να επιβιώσουμε μέσα στο υπάρχον οικονομικό-κοινωνικό-πολιτικό σύστημα που μας έχει επιβληθεί. Αλλά να φτάσουμε ακόμα και στο σημείο να το ανατρέψουμε, καταργώντας την

εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο και προχωρώντας στην οικοδόμηση ενός κόσμου ελευθερίας, ισότητας κι αλληλεγγύης»(N.M.).

Στην ερώτηση, πως πιστεύουν ότι μπορεί να επηρεάσει τους ανθρώπους, που έρχονται σε επαφή με τις αυτοοργανωμένες δομές (ως προεικονιστικές εναλλακτικές), απάντησαν ότι θεωρούν, ότι ο ΣΥΒΧΨΑ κατάφερε να επηρεάσει θετικά και αποτελεί σημείο αναφοράς στα συνδικαλιστικά ζητήματα, τόσο στο εσωτερικό του ανταγωνιστικού κινήματος όσο και σε ευρύτερα κομμάτια της κοινωνίας. Επιπλέον πιστεύουν, ότι οι αυτοοργανωμένες δομές, είναι προεικονιστικές, καθώς φτιάχνονται για να δώσουν απαντήσεις στις ανάγκες του αγώνα στο τώρα. Όπως επίσης και οι άνθρωποι που συμμετέχουν σε αυτές, έχουν ένα όραμα για μια άλλου τύπου κοινωνική οργάνωση, με ανταγωνιστικές αξίες απέναντι σε αυτές που προωθεί το υπάρχον σύστημα. Είναι εξίσου σημαντική η επίδραση που έχουν στους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές, καθώς καταδεικνύεται ότι υπάρχει ένας διαφορετικός τρόπος για την κοινωνική οργάνωση, επειδή ακριβώς αυτές οι συλλογικότητες μπορούν να θεωρηθούν σαν μια μικροκλίμακα ευρύτερων κοινοτήτων. Επιπλέον πιστεύουν ότι αφήνεται ένα μεγάλο περιθώριο πειραματισμού, ως εργαλείο για τη διαρκή βελτίωση, στη πράξη, της λειτουργίας των δομών αυτών. Ταυτόχρονα αυτή η εμπειρία αποτελεί και σημαντική παρακαταθήκη, αφού οι συμμετέχοντες στις δομές, (αυτο)διδάσκονται στον τρόπο συμβολής του καθενός, σπάζοντας την ανάθεση κι ενθαρρύνοντας την πρωτοβουλία και τη συλλογική οργάνωση και δράση. Ειδικότερα για τα πρωτοβάθμια σωματεία, στα πλαίσια της λογικής του αναρχοσυνδικαλισμού-δηλαδή ως ενώσεις του κόσμου της εργασίας που παράγει τον πλούτο- πρέπει να είναι το πρόπλασμα της μελλοντικής ελεύθερης κοινωνίας, που όμως χτίζεται στο τώρα.

Ως προς τις προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο το Σωματείο, για τον Ν.Μ. και τον Η.Μ., η βασικότερη φαίνεται να είναι, αφενός η ενδυνάμωση της συμμετοχής και της κοινής οριζόντιας δράσης των σωματείων και αφετέρου, η διαπραγμάτευση και υπογραφή μιας νέας συλλογικής σύμβασης εργασίας. Επίσης τα τελευταία χρόνια, καθίσταται όλο και πιο έντονη η πρόκληση, της «από τα πάνω» τρομοκράτησης, καταστολής και παρανομοποίησης των εργατικών αγώνων και της συνδικαλιστικής δράσης. Ο Ν.Μ. αναφερόμενος στις εσωτερικές διαφωνίες που κατά καιρούς προκύπτουν, υποστηρίζει ότι επιχειρείται μέσω της διαδικασίας των συζητήσεων- συναποφάσεων και συναίνεσης, να διευθετούνται, προκρίνοντας αυτό που είναι προς το συμφέρον του κόσμου της εργασίας καθώς και οι αρχές και αξίες που πρεσβεύει το Σωματείο.

Ο Η.Μ. εντοπίζει δυο ακόμη προκλήσεις, αφενός την κατά καιρούς εμφάνιση άτυπων ιεραρχιών, που επιχειρούνται να εδραιωθούν είτε λόγω διασυνδέσεων, είτε λόγω «σταδιοδρομιών» στο κίνημα. Αφετέρου την ύπαρξη δυο τάσεων, αναφορικά με τη σχέση που πρέπει να έχει το Σωματείο με τα δευτεροβάθμια όργανα (Εργατικό Κέντρο Αθήνας και Ομοσπονδία Ιδιωτικών Υπαλλήλων Ελλάδος).

«Αν δηλαδή το Σωματείο θα πρέπει να συμμετέχει στα συνέδρια και τις ψηφοφορίες τους, με μια διάθεση κριτικής τους και πιθανής εκλογικής σύμπραξης με λοιπές μεμονωμένες δυνάμεις σωματείων που έχουν ανάλογη οπτική ή αν θα πρέπει να απέχουν εντελώς από αυτές τις διαδικασίες».

3.2.2 Μέσα Αντιπληροφόρησης

Οι αυτοοργανωμένες δομές αντιπληροφόρησης περιλαμβάνουν διαδικτυακές πλατφόρμες, blogs, διαδικτυακά ραδιόφωνα και τακτικές εκδόσεις εφημερίδων σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Η δημιουργία των δομών αυτών, είναι μια σημαντική τακτική για τα κοινωνικά κινήματα, ως προς την πολιτική λογική της. Είναι μια μορφή αντιθέσμησης, του πως «οι αποκεντρωμένες και επαναδομούμενες κοινότητες μπορούν να διεκδικήσουν χώρο στο τομέα της αντιπληροφόρησης κι επικοινωνίας» (R. Day, 2005). Και στο βαθμό που η συλλογιστική διαδικασία των ευκαιριών επηρεάζει τις στρατηγικές των κινήματων και τις πιθανότητες επιτυχίας τους, ο πλουραλισμός των μέσων επικοινωνίας και αντιπληροφόρησης, ως διάδραση μεταξύ συλλογικοτήτων, ακτιβιστών και κοινωνίας, αναδύεται ως σημαντικός παράγοντας για τη διάδοση των μηνυμάτων του κινήματος (M. Diani- D. DellaPorta, 2006).

Η διαδικτυακή πλατφόρμα του *IMC Indymedia* είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της «παραγωγικής» άμεσης δράσης, που αναδύθηκε κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων στο Seattle το 1999. Το δίκτυο των Indymedia βασίζεται στις αρχές της ισότητας, της αποκέντρωσης και της τοπικής αυτονομίας. Προέρχεται από αυτοοργανωμένες και αυτόνομες συλλογικότητες, που θεωρούν την ανοιχτή ανταλλαγή και ανοιχτή πρόσβαση στη πληροφορία, την προϋπόθεση για την οικοδόμηση πιο ελεύθερων και δίκαιων κοινωνιών. Όλα τα Indymedia δεσμεύονται να αναπτύσσουν μη ιεραρχικές, αντιεξουσιαστικές κι αντιεμπορευματικές σχέσεις, στη βάση της συλλογικής αυτοοργάνωσης και της αρχής της συναίνεσης, καθώς και την ανάπτυξη άμεσων, συμμετοχικά δημοκρατικών διαδικασιών. Προωθούν τον διαμοιρασμό των πόρων (γνώσεις, ικανότητες και εξοπλισμό) και δεσμεύονται από την αρχή της ισότητας, χωρίς διακρίσεις ταυτοτήτων (φύλο, φυλή, ηλικία, τάξη, σεξουαλικές προτιμήσεις κ.α.).

«Αναγνωρίζοντας τις ευρείες πολιτισμικές παραδόσεις μέσα στο δίκτυο, δεσμευόμαστε να προάγουμε την διαφορετικότητα μέσα στις τοπικότητες μας» (*Athens.indymedia.org*).

Στόχος του κινήματος είναι η ανάπτυξη όσο το δυνατό περισσότερων ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης. Προς αυτή τη κατεύθυνση δημιουργούνται πολύμορφες δομές αντιπληροφόρησης, όπως π.χ. το *Kinimatorama*, ένα ημερολόγιο από/για το κίνημα, όπου δημοσιεύονται εκδηλώσεις κινηματικού ενδιαφέροντος: κινητοποιήσεις (διαδηλώσεις, απεργίες κ.α.), εκδηλώσεις (πολιτικές, συναυλίες, παραστάσεις, προβολές κ.α.). Το «*Omnia tv*» μια πλατφόρμα ενημέρωσης από τα κάτω. Η ιστοσελίδα αντιπληροφόρησης «*mpalothia-antireport*», το blog *Candia Alternativa* για την αντιπληροφόρηση για τις δράσεις και εκδηλώσεις του κινήματος στη Κρήτη. Το site *Κραυγές από τα κελιά*, ως διάλογος επικοινωνίας και αλληλεγγύης με τους πολιτικούς κρατούμενους.

Η έκδοση εφημερίδων, επίσης αποτελεί μια από τις κινηματικές πρακτικές αντιπληροφόρησης και επικοινωνίας. Στη πραγματικότητα όλες σχεδόν οι συλλογικότητες δημοσιοποιούν το λόγο και τις δράσεις τους, υπο τη μορφή έντυπων τακτικών εκδόσεων (μπροσούρες, εφημερίδες, προκηρύξεις) οι οποίες διανέμονται συνήθως στις σταθερές κινηματικές δομές (στέκια, καταλήψεις, συλλογικότητες), πόρτα-πόρτα, στο δρόμο και σε κεντρικά σημεία π.χ. σταθμοί μετρό, καθώς και σε εκδηλώσεις, φεστιβάλ, συναυλίες κ.λ.π.

Η πανελλαδική εφημερίδα δρόμου *Άπατρις*, αποτελεί ένα πολύ ενδιαφέρον εγχείρημα. Εκδίδεται μέσω ενός οριζόντιου συντονισμού επτά συντακτικών ομάδων κατανεμημένων γεωγραφικά. Το μοντέλο οργάνωσης των ομάδων είναι βασισμένο στην αποκέντρωση, τη συνεργασία και την ισοτιμία των συντακτικών ομάδων, στα πλαίσια μιας πανελλαδικής κοινότητας. Στόχος είναι όχι μόνο η πανελλαδική κυκλοφορία αλλά και οι ποικιλόμορφες τοπικές παρεμβάσεις. Η εφημερίδα διανέμεται δωρεάν, με τιράζ 18.000 φύλλα. Μοιράζεται πόρτα-πόρτα, στο δρόμο και σε σταθερές κινηματικές δομές, αλλά και ταχυδρομικά. Εκδίδεται επίσης και η «*Sine Patria*» στα αραβικά, ώστε η αντιπληροφόρηση να είναι προσιτή και στους αραβόφωνους μετανάστες. Οι εφημερίδες καλύπτουν όλα τα ζητήματα της επικαιρότητας (εγχώρια, διεθνή), πολιτικές και κοινωνικές αναλύσεις, ανταποκρίσεις, ενημερώσεις, συνεντεύξεις, ιστορικά άρθρα, δημοσιοποίηση εκδηλώσεων, καλέσματα σε κινητοποιήσεις κ.α.

Τα αυτοοργανωμένα διαδικτυακά ή αναλογικά ραδιόφωνα, λειτουργούν ως μέσα αντιπληροφόρησης, ανοιχτής δημοσίευσης και ελεύθερης έκφρασης και διάδοσης της DIY (Do it yourself) κουλτούρας, ως αναπόσπαστες δομές της επικοινωνιακής κινηματικής στρατηγικής.

«Η αντιπληροφόρηση είναι ένα μέσο που διαθέτουμε απέναντι στη κυριαρχία του συστημικού/καθεστωτικού λόγου... και είναι στο χέρι μας να την ενδυναμώσουμε και να την κάνουμε πραγματική απειλή ενάντια σε ότι καταπατά τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τα όνειρα και τις αρνήσεις μας» (Ραδιοφράγματα radiofragmata.squat.gr).

Η άνθιση της αυτοδιαχειριζόμενης ραδιοφωνίας είχε ήδη ξεκινήσει από τη δεκαετία του 1980. Οι τρεις εμβληματικοί σταθμοί εκείνης της περιόδου είναι το *Ράδιο Ουτοπία* (Θες/νίκη) το 1981, το οποίο εκπέμπει πειρατικά και οι καταβολές του εκτείνονται από την εξωκοινοβουλευτική αριστερά έως το χώρο της οικολογίας. Το 1987 *Η Κοκκινোসκουφίτσα στα FM* δημιουργείται από μια ομάδα πενήντα ατόμων από τα βορειοανατολικά προάστια της Αθήνας. Πρόκειται για μια πολυσυλλεκτική προσπάθεια αποτελούμενη από άτομα του αντιεξουσιαστικού χώρου, μέχρι αποχωρήσαντες της ΚΝΕ, της Β΄ Πανελλαδικής και του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Ακολουθεί το *Ράδιο Κιβωτός* (Θες/νίκη) το 1988, ως μέσο έκφρασης του ριζοσπαστικού χώρου στη Θεσσαλονίκη (Ν. Σούζας, 2015).

Όλα τα εγχειρήματα αντιπληροφόρησης λειτουργούν στη βάση της αυτοοργάνωσης, της αυτοδιαχείρισης, αντιεραρχικά, αντιεμπορευματικά και αδιαμεσολάβητα. Το βασικό όργανο λειτουργίας τους είναι οι τακτικές τους συνελεύσεις, οι οποίες λειτουργούν οριζόντια και οι αποφάσεις λαμβάνονται μέσω της συζήτησης και της συναίνεσης. Οι στόχοι είναι:

«Το σπάσιμο της προπαγάνδας των κυρίαρχων ΜΜΕ στην ενημέρωση, η προάσπιση της ελεύθερης έκφρασης και η διάχυση των ιδεών και του λόγου όσων αντιστέκονται» (Ραδιοζώνες Ανατρεπτικής Έκφρασης [radio 98 fm.org](http://radio98fm.org)). «Η δημιουργία εστιών ρήξης και αντίστασης με τη δημιουργία κοινωνικών και πολιτικών δομών στη κατεύθυνση της επανοικειοποίησης της κοινωνικής ζωής» (Ραδιουργία 98,7 fm).

«Επιδιώκουμε τη διάχυση του ριζοσπαστικού λόγου και σκέψης, υψώνοντας τις φωνές μας στα διάφορα κοινωνικοπολιτικά θέματα τοπικού αλλά και παγκόσμιου χαρακτήρα.. ώστε να ακούγονται οι φωνές και τα προτάγματα των από τα κάτω και να υπάρχει η δυνατότητα κριτικής και ανάλυσης.. Είμαστε οι διαφορετικές φωνές που κραυγάζουν για ελευθερία στο εδώ και τώρα» (105 fm Μυτιλήνη).

Τα εγχειρήματα αυτά δεν αποτελούν μόνο το μέσο διάδοσης του μηνύματος αλλά και το ίδιο το μήνυμα για συλλογική κινηματική δράση και οργάνωση. Το ζήτημα της αντιπληροφόρησης είναι ζωτικής σημασίας για το ανταγωνιστικό κίνημα, καθώς από τη μια διαχέει το λόγο του κινήματος και από την άλλη αποτελεί στη πράξη την ανταγωνιστική υπονόμηση στο μονοπώλιο της πληροφορίας από τα κατεστημένα ΜΜΕ και της παραγωγής και κυκλοφορίας των νοημάτων (Ε. Siaperas- Μ. Theodosiadis, 2017).

Ως προς το περιεχόμενο παρατηρούμε ένα ξεκάθαρο προσανατολισμό προς την κάλυψη όλων των ζητημάτων, όχι μόνο της επικαιρότητας, αλλά και ευρύτερα διαχρονικών ζητημάτων με τα οποία ασχολείται το ανταγωνιστικό κίνημα. Όλες οι ιστοσελίδες και τα blogs καθώς και οι ηλεκτρονικές και έντυπες εκδόσεις και τα ραδιόφωνα (και μέσω της χρήσης της τεχνολογίας), επιτυγχάνουν την ευρεία διάχυση της πληροφορίας και των μηνυμάτων, τόσο ενδοκινηματικά όσο και στην κοινωνία και σε συνδυασμό με την οργάνωση τοπικών ομάδων βάσης, οι οποίες δικτυώνονται με οριζόντιο τρόπο, αλληλεπικοινωνούν, συνεργάζονται και συνδιαμορφώνουν.

3.2.3 Εγχειρήματα Αντικουλτούρας

Ο όρος εγχειρήματα αντικουλτούρας επιχειρεί να συμπεριλάβει όλες τις απόπειρες δημιουργίας εναλλακτικών και ανταγωνιστικών, ως προς την υπάρχουσα αντίληψη της καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας, εγχειρημάτων. Αυτά τα εγχειρήματα αποκτούν και υλική υπόσταση, πέρα από τις όποιες θεωρητικές προσεγγίσεις για το τι είναι η τέχνη, η καλλιτεχνική έκφραση και δημιουργία, ο ρόλος του καλλιτέχνη και του κοινού που έρχεται σε επαφή με την τέχνη, καθώς και η διαμεσολάβηση της μέσω της εμπορευματοποίησης και ο ρόλος της στη καθημερινή ζωή.

Τα εγχειρήματα αντικουλτούρας επιδιώκουν τη δημιουργία υλικοτεχνικών υποδομών, προκειμένου να πραγματώσουν στο «εδώ και τώρα» την έμπρακτη εναλλακτική που προτάσσουν, μέσω της αυτοοργάνωσης, της αντιεραρχίας και της αντιεμπορευματοποίησης. Η ελευθερία της έκφρασης και της δημιουργίας, η ισότιμη συμμετοχή και εμπλοκή όλο και περισσότερων υποκειμένων, η αυτομόρφωση και η καλλιέργεια δεξιοτήτων μέσα από τη διάχυση της γνώσης, αλλά και η εξάλειψη κάθε διαχωρισμού μεταξύ καλλιτεχνών, τέχνης και κοινού, αποτελούν ταυτόχρονα τόσο το μέσον όσο και το ίδιο το μήνυμα.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και ιδιαίτερα από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, αρχίζει να παγιώνεται η πρακτική του D.I.Y. κυρίως στη μουσική σκηνή. Όλο και περισσότερα μουσικά συγκροτήματα συνειδητά επιλέγουν μια αντιεμπορευματική και

αντιθεαματική στάση, στη βάση της αυτοοργάνωσης. Σταθμό σε αυτή τη την τάση αποτελεί η κατάληψη Villa Amalia, όταν στα μέσα της δεκαετίας του 1990 αγόρασε τον δικό της ηχητικό εξοπλισμό και αρχίζει να προωθεί τις αυτοοργανωμένες και χωρίς αντίτιμο συναυλίες, που στηρίζονται στην ελεύθερή οικονομική συνεισφορά και βοήθεια (στήσιμο συναυλίας, περιφρούρηση, προπαγάνδιση) των συμμετεχόντων. Οι συναυλίες διοργανώνονται τόσο σε αυτοοργανωμένους χώρους (καταλήψεις, στέκια) όσο και σε δημόσιους χώρους (πάρκα, πλατείες, πανεπιστήμια).

Η D.I.Y. κουλτούρα, αρχίζει να κερδίζει όλο και μεγαλύτερο έδαφος, καθώς ταυτόχρονα υπάρχει και μια μεγάλη άνθιση και διάχυση των αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών όπως τα Στέκια και οι Καταλήψεις. Οι χώροι αυτοί αποτελούν το πρόσφορο έδαφος για τη καλλιέργεια και προώθηση του D.I.Y. , όχι μόνο στη μουσική αλλά και στο θέατρο, τη ζωγραφική, την ποίηση και τη λογοτεχνία, τα κόμικς κ.α. Μέσα σε αυτούς τους χώρους επίσης επιδιώκεται η δημιουργία υλικοτεχνικών υποδομών και μαθημάτων αυτομόρφωσης. Δημιουργούνται έτσι, αυτοοργανωμένες συναυλιακές ομάδες και μουσικά studios, distro/labels, θεατρικές και κινηματογραφικές ομάδες, πάρα πολλές μουσικές μπάντες, fanzines, ποιητικές συλλογές και λογοτεχνικές εκδόσεις. Ταυτόχρονα διοργανώνονται, πολύ συχνά, φεστιβάλ (συναυλίες, tattoo fest, κινηματικές εκδόσεις, εκθέσεις), παραστάσεις, προβολές, εργαστήρια και μαθήματα αυτομόρφωσης. Ενδεικτικά, εδώ, θα παρουσιάσω κάποια από αυτά τα εγχειρήματα.

Η *Δυσαρμονία* είναι μια μουσική συλλογικότητα που δημιουργήθηκε και δραστηριοποιείται στη κατάληψη «*Ευαγγελισμός*» στο Ηράκλειο Κρήτης. Λειτουργεί ένα αυτοδιαχειριζόμενο μουσικό studio, όπου γίνονται πρόβες και φιλοξενούνται διάφορες δραστηριότητες , όπως μαθήματα αυτομόρφωσης, επιδιορθώσεις μουσικών οργάνων, workshops, προβολές και ηχογραφήσεις, ανεξάρτητες d.i.y. κυκλοφορίες και έκδοση του fanzine *Υποκουλτούρα* :

«.. Χωρίς διαχωρισμούς ανάμεσα σε κοινό, διοργανωτές και μουσικούς, την αποστροφή στον πολιτισμό του κέρδους, των μεσαζόντων και του θεάματος. Μια αντιπρόταση όπου ο ανταγωνισμός και το κέρδος δίνουν τη θέση τους στην αλληλεγγύη και την αμοιβαιότητα» (facebook.com/pg/Δυσαρμονία).

Αντίστοιχο εγχείρημα αποτελεί και ο «*Μετρονόμος*», μια κολεκτίβα που λειτουργεί οριζόντια και αδιαμεσολάβητα. Στεγάζεται και δραστηριοποιείται στη κατάληψη του πάρκου της *Ανάληψης* στο Βύρωνα. Σκοπός η δημιουργία μιας δομής η οποία θα διαχειρίζεται ένα μουσικό studio, διοργάνωση συναυλιών, πρόβες, κύκλους αυτομόρφωσης και προώθηση και στήριξη της D.I.Y. κουλτούρας :

«Κρίνουμε αναγκαία τη συμμετοχή όλων για τη προώθηση της κουλτούρας της αυτοδιάθεσης και αυτοδιαχείρισης. Η αυτοοργάνωση, η αυτομόρφωση και η αλληλεγγύη παίζουν βασικό ρόλο στη διατήρηση και προώθηση της κουλτούρας αυτής. Η συντροφικότητα και οι ανιδιοτελής ενασχόληση με αυτό το είδος αντικουλτούρας σπάει μέρα με τη μέρα το ζόφο της κανονικότητας και αποτελεί πηγή για απελευθερωμένη έκφραση» (Μετρονόμος D.I.Y. Collective).

Η *Υπόγα K94* είναι ένα αυτοοργανωμένο εγχείρημα με κύριο ζήτημα αιχμής την αντικουλτούρα και την προώθηση και στήριξη του D.I.Y. Στο χώρο λειτουργεί

αυτοδιαχειριζόμενο καφενείο και μπαρ, μαθήματα κινέζικων, ζωγραφικής, ποιητικές βραδιές, προβολές και συναυλίες με εγχώριες και ξένες μπάντες, καθώς και συνελεύσεις. Επίσης στον ίδιο χώρο στεγάζεται και η *Κινηματογραφική Ομάδα Πείραμα*. Στόχος είναι να ακυρωθούν στη πράξη όσο το δυνατόν περισσότερες πτυχές της διαμεσολάβησης και της ιδεολογίας του εμπορεύματος, μέσα από την προσωπική επαφή και ενασχόληση με την τέχνη και τις αξίες της αυτοοργάνωσης, της αντιεραρχίας, της αλληλεγγύης και της αλληλοϋποστήριξης, που διέπουν και την D.I.Y. κουλτούρα (<https://peiramak94.blogspot.com>).

Στην ίδια λογική κινείται και η ομάδα «*Studio from the Down*» που δραστηριοποιείται στη κατάληψη *Αντιβίωση* στα Ιωάννινα. Επίσης έχει δημιουργηθεί και η *Δικτύωση Αυτοοργανωμένων Εγχειρημάτων για την Αντιεμπορευματική Δημιουργία* αποτελούμενη από συλλογικότητες και ομάδες από πολλές πόλεις. Όπως αναφέρει κι η δικτύωση :

«Αυτοοργάνωση, δεν σημαίνει ασυνέπεια, προχειρότητα, ελλείψεις, αναποτελεσματικότητα, δεν σημαίνει διαδικασίες και διαχειρίσεις που μοιάζουν με κακέκτυπα ουτοπικών προσδοκιών. Η αυτοοργάνωση είναι συνειδητή επιλογή και ως τέτοια οφείλει απέναντι στον εαυτό της να έχει μια αδιαμφισβήτητη αυταξία, πραγματώσιμη και υπερασπίσιμη σε κάθε της φάση, σε κάθε στιγμή, εδώ και τώρα. Έτσι, προτείνοντας τη δικτύωση και τις αντιδομές, επιδιώκουμε την εξασφάλιση μιας ολοκληρωμένης πρότασης για την πραγμάτωση κάθε εκφραστικού μέσου. Θέλουμε να καλύπτουμε κάθε δημιουργικό πρότζεκτ σε όλη του τη διαδρομή από την έμπνευσή έως την πραγματοποίησή του. Θέλουμε κάθε δημιουργική ικανότητα σχημάτων και ατόμων να γίνεται πραγματικότητα με τις συλλογικές μας δυνάμεις» (<https://diktiosidiy.blogspot.com>).

Ένα ακόμη πολύ ενδιαφέρον εγχείρημα αποτελεί η *+τεχνία*, στην οποία συμμετέχουν θεατρικές ομάδες, μουσικά συγκροτήματα, ενώ έχουν γυριστεί και δυο ανεξάρτητες κινηματογραφικές ταινίες, στη βάση της αυτοοργανωμένης, αδιαμεσολάβητης και αντιεμπορευματικής δημιουργίας (χωρίς σπόνσορες, άδειες και ελάχιστα τεχνικά μέσα, με τη βοήθεια φίλων και συντρόφων). Επίσης έχουν εκδοθεί και αρκετά λογοτεχνικά έργα και CD από τις μπάντες που συμμετέχουν στο εγχείρημα, το οποίο και στηρίζεται οργανωτικά και οικονομικά στην ελεύθερη συνεισφορά. Για το εγχείρημα, η κατάργηση στη πράξη της εμπορευματοποίησης της τέχνης, των διαχωρισμών κάθε είδους και της διαμεσολάβησης καθώς και η κατεύθυνση της αντιθεσμικής δράσης και η απελευθέρωση όλων των δημιουργικών ικανοτήτων, στον αντίποδα της «αστικής τέχνης» αποτελούν όχι μόνο τα μέσα αλλά και το σκοπό.

Η θεατρική ομάδα *Buffonata* δημιουργήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Στεγαζόταν στη κατάληψη *Villa Amalia* και μετά την καταστολή και εκκένωση της, στο Στέκι *Carthago* στο Πολυτεχνείο. Η ομάδα επιλέγει να δραστηριοποιείται σε αυτούς τους χώρους συνειδητά, καθώς υποστηρίζει τα εγχειρήματα των καταλήψεων και των αυτοοργανωμένων χώρων. Στόχος της ομάδας είναι η συλλογική δημιουργία ενός θεάτρου «των όλων» ως αντίδοτο, στην αποθέωση του ατομικισμού και των εξειδικεύσεων, αλλά και του διαρκούς πειραματισμού της ελευθερίας.

«.. Χωρίς εμπορευματικές λογικές και την αναγνώριση ειδικών και αυθεντιών, η δουλειά μας είναι αντιεραρχική και ο προβληματισμός για το ύφος και τη δυναμική ενός έργου βγαίνει μέσα από συλλογικές διαδικασίες»
(<https://buffonatheater.wordpress.com>).

Οι Τσιριτσάντσουλες αποτελούν ένα πείραμα, στο οποίο συμμετέχουν, ο θεατρικός θίασος, η παιδική σκηνή, το μουσικό συγκρότημα, η κινηματογραφική ομάδα και το Tsiri web tv. Συμμετέχουν, διοργανώνουν και υποστηρίζουν αυτοοργανωμένα φεστιβάλ και εκδηλώσεις, σε αυτοοργανωμένες δομές και δημόσιους χώρους.

«Μέσα από ανθρώπινες και συντροφικές σχέσεις καταφέραμε να παράγουμε πολιτισμό χωρίς χορηγούς, επιχορηγήσεις, αρχηγούς και αφεντικά, μέσω του μοντέλου της αυτοδιαχείρισης και την αρχή του αλληλοσεβασμού»
(tsiritsantsoules.gr).

Η Ακτιβιστική Ομάδα του Θεάτρου του Καταπιεσμένου είναι μια συλλογικότητα που λειτουργεί από το 2010, αυτοοργανωμένα, αντιεραρχικά και οριζόντια, ενώ οι αποφάσεις λαμβάνονται με συναίνεση μέσω της συνέλευσης.

«Επιλέγουμε τη μέθοδο του ΘτΚ ως ένα αποτελεσματικό τρόπο κοινωνικής και πολιτικής παρέμβασης, στο πλαίσιο του πολυμορφικού κινήματος, αφού αναδεικνύει τις κοινές μας καταπιέσεις μέσα στο υπάρχον σύστημα, ανοίγει ένα δημόσιο διάλογο και προτείνει συλλογικές λύσεις από τα κάτω»
(<https://theatreoftheoppressedgreece.wordpress.com/>).

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια έντονη δραστηριοποίηση, στα πλαίσια της αυτοοργάνωσης, και στο χώρο του αθλητισμού. Έχουν δημιουργηθεί αρκετά αυτοοργανωμένα σωματεία και ομάδες σε διάφορες πόλεις, ενώ παράλληλα λειτουργούν και γυμναστήρια μέσα στις αυτοοργανωμένες δομές.

Το αυτοοργανωμένο αθλητικό σωματείο Α.Σ.Η. Τηγαλίτης, στο Ηράκλειο Κρήτης, λειτουργεί βάση της εβδομαδιαίας ανοιχτής συνέλευσης του, στο στέκι της ομάδας. Η ομάδα βασίζεται στη λογική της αυτοοργάνωσης, της συνδιαμόρφωσης και της ισότητας μεταξύ των μελών της. Η συνέλευση αποτελεί το μοναδικό όργανο λειτουργίας και λήψης αποφάσεων. Η οικονομική ενίσχυση της ομάδας βασίζεται αποκλειστικά στους παίχτες, τους φίλους και οπαδούς, μέσω των προσωπικών συνεισφορών, των ετήσιων καρτών των μελών και των διαφόρων εκδηλώσεων. Στο Στέκι της ομάδας πραγματοποιούνται εκδηλώσεις, συλλογικές κουζίνες, προβολές κ.α. Το 2017 ο σύλλογος σχημάτισε και ομάδα καλαθοσφαίρισης.

Ο Διογένης Ολυμπιακού Χωριού, είναι ένα ακόμη αυτοοργανωμένο αθλητικό σωματείο

«...Ενάντια στον κοινωνικό κανιβαλισμό, απαντάμε με αυτοοργανωμένο αθλητισμό.. Εναντιωνόμαστε σε κάθε μορφή ιεραρχίας και εξουσίας και παίρνουμε αποφάσεις οριζόντια. Καταδικάζουμε οποιαδήποτε ρατσιστική και σεξιστική συμπεριφορά εντός κι εκτός γηπέδων» (<https://www.facebook.com> Διογένης Ολυμπιακού Χωριού).

Υπάρχουν επίσης το «Αντιφασιστικό αυτοοργανωμένο αθλητικό σωματείο *Ανάποδος* στη Χαλκίδα, ο *Αστέρας Εξαρχείων*, ο *Λίβας* στο Ρέθυμνο και αρκετά ακόμη και σε άλλες πόλεις.

Η κοινή αντίληψη ότι ο αθλητισμός και ο χώρος των γηπέδων, δεν αποτελούν κοινωνικά πεδία ξεκομμένα από τις ευρύτερες έννοιες της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης, που διέπουν την κοινωνία, η συγκρότηση αυτοοργανωμένων αθλητικών σωματείων, που αναδεικνύουν στη πράξη τον υγιή αθλητισμό, τον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη, τη συνεργασία και την ομαδικότητα, αποτελούν μια ακόμα προεικονιστική εναλλακτική, ανταγωνιστική απέναντι στη κυρίαρχη κουλτούρα, που ανάγει τον αθλητισμό σε εμπόρευμα πολλών δισεκατομμυρίων, ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, ντοπαρίσματος και χουλιγκανισμού.

3.2.4 Λαϊκές/ Ανοιχτές Συνελεύσεις Κατοίκων

Από τον Δεκέμβρη του 2008 και μετά οι τοπικές λαϊκές/ανοιχτές συνελεύσεις αρχίζουν να αναδύονται, σε όλο και περισσότερες πόλεις και γειτονιές, αποτελώντας ένα νέο φαινόμενο αυτοοργάνωσης και άμεσης δράσης. Οι συνελεύσεις αυτές αποτελούν κυρίως πειραματισμούς μη ιεραρχικής μορφής οργάνωσης. Ο τρόπος λειτουργίας τους βασίζεται στον ανοιχτό συνελευσιακό χαρακτήρα τους και στον αμεσοδημοκρατικό τρόπο λήψης αποφάσεων. Πρόκειται ουσιαστικά για μια μορφή αυτοθέσμησης που έρχεται σε ρήξη, τόσο σε δομικό όσο και σε πρακτικό καθημερινό επίπεδο, με τους κρατικούς θεσμούς, τα κόμματα και τους γραφειοκρατικούς και κυριαρχικούς τρόπους με τους οποίους, αυτοί οι θεσμοί λειτουργούν.

Ιστορικά θα μπορούσαμε να πούμε, ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά, η ανάδυση και διάχυση της τοπικής ελευθεριακής δράσης, ως μορφή παρέμβασης κυρίως για την υπεράσπιση των δημόσιων χώρων, με τοπικά σημεία αναφοράς και εμπλοκή των περισσότερο πολιτικοποιημένων υποκειμένων, που κατοικούν σε αυτές τις περιοχές, συνέβαλε στην ανάδειξη της σημασίας μιας σταθερής, ορατής και δημόσιας συλλογικής δράσης. Η ανάδειξη σημαντικών, για τη ποιότητα της ζωής και της καθημερινότητας των κατοίκων, τοπικών ζητημάτων και η συγκρότηση μετωπικών αυτοοργανωμένων, αντιιεραρχικών και αμεσοδημοκρατικών σχημάτων, άρχισε να κερδίζει όλο και μεγαλύτερο έδαφος. Αυτά τα νέα εγχειρήματα αποτέλεσαν ένα σημαντικό διεκδικητικό εργαλείο των σύγχρονων κοινωνικών αντιστάσεων και ανταγωνιστικό απέναντι σε φορείς και παρατάξεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε επιχειρηματικά συμφέροντα και υπουργικούς σχεδιασμούς.

Σε κάθε περίπτωση ένα τέτοιο εγχείρημα διαθέτει και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, τόσο εξαιτίας της σύνθεσης των πολιτικών αντιλήψεων των υποκειμένων που το συγκροτούν, όσο και των θεματικών και ζητημάτων με τα οποία έρχεται αντιμέτωπο. Έτσι ο «χαρακτήρας» της κάθε συνέλευσης, όπως αποτυπώνεται στο λόγο που εκφέρει καθώς και στον τρόπο δράσης της στο κοινωνικό πεδίο, σκιαγραφεί την πορεία της μέσα στο χρόνο.

Η *Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Αγ. Παρασκευής* δημιουργήθηκε το 2009. Ήδη όμως την περίοδο 1997-98 το *Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι Αγ. Παρασκευής- Χαλανδρίου*, μαζί με κινήσεις και κατοίκους των περιοχών αυτών, προώθησαν δράσεις και παρεμβάσεις κατά της περιφερειακής Υμηττού, που θα κατέστρεφε μεγάλο τμήμα του βουνού και του δάσους και θα απέκοπτε την πρόσβαση σε αυτό από τους κατοίκους. Ο αγώνας αυτός δεν μπόρεσε να ανακόψει την πορεία των έργων, κυρίως λόγω της αναντιστοιχίας των συσχετισμών δύναμης. Από τη μια λίγοι κάτοικοι και από την άλλη το «μεγαλειώδες» ιδεολόγημα της ανάπτυξης, εν όψει των έργων για τους Ολυμπιακούς του 2004, με έναν σύσσωμο κρατικό και επιχειρηματικό εσμό να επιστρατεύει όλες τις δυνάμεις του, προκειμένου να επιβάλει την ατζέντα του. Παρόλα αυτά η παρακαταθήκη αυτού του αυτοοργανωμένου αγώνα άφησε μια πολύτιμη εμπειρία για την τοπική συλλογική δράση.

Η *Συνέλευση* όλα αυτά τα χρόνια έχει ανοίξει ένα πλήθος τοπικών δράσεων για τη διάσωση και την επανοικειοποίηση των δημόσιων χώρων. Η διεκδίκηση να περάσει το κτήμα και η βίλα Ιόλα στα χέρια των κατοίκων, αποτελώντας ένα αυτοδιαχειριζόμενο, με αντιεραρχικές και αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες ελεύθερο κοινωνικό κέντρο, το οποίο θα μπορούσε να φιλοξενεί ποικίλες δραστηριότητες και να καλύπτει πολλαπλές ανάγκες. Η διάσωση του βουνού και του δάσους του Υμηττού, η διεκδίκηση του κτήματος Σιστοβάρη κ.α. είναι κάποιοι από τους τοπικούς αγώνες που έχει αναδείξει η *Συνέλευση*.

Τα ρεπερτόρια δράσης της περιλαμβάνουν παρεμβάσεις στα δημοτικά συμβούλια, μοιράσματα κειμένων, αφισκοκολλήσεις, αναρτήσεις πανό, πορείες στην Αγ. Παρασκευή και στο κέντρο της Αθήνας, συμμετοχή σε ευρύτερους κοινωνικούς αγώνες, συνεργασίες με άλλες συνελύσεις και συλλογικότητες, ανοιχτές συζητήσεις και εκδηλώσεις σε δημόσιους χώρους και στο Στέκι της *Συνέλευσης*, επανοικειοποίηση δημόσιων χώρων, καταλήψεις, καθαρισμό του δάσους κ.α.

Όπως αναφέρει η ίδια η *Συνέλευση* σε μπροσούρα της το 2010

«... Η Συνέλευση δεν έχει καμιά σχέση με δημοτικές παρατάξεις, εφόσον αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η ουσιαστική ενεργοποίηση του κάθε ανθρώπου γύρω από τα ζητήματα της πόλης και όχι η λογική της διαμεσολάβησης και της κομματικής κηδεμονίας... οι βασικές αρχές της Συνέλευσης έχουν να κάνουν με την άμεση δημοκρατία... Στη Συνέλευση επικρατεί πλήρης πολιτική ισότητα και αντιεραρχία... Οι αποφάσεις λαμβάνονται ισότιμα στη βάση της συνδιαμόρφωσης... Η Συνέλευση για πολλούς από εμάς εκτός από μέσο αγώνα αποτελεί και πρόταση για μια διαφορετική οργάνωση των γειτονιών, των σχολείων, των ελεύθερων χώρων, του δήμου κλπ..»
(anoixtisyneleysiagparaskevis.blogspot.com).

Η *Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Πετραλώνων-Θησείου-Κουκακίου* δημιουργήθηκε το 2002 και αποτελεί μια από τις πρώτες λαϊκές συνελύσεις, που άρχισαν να θέτουν δυναμικά στη πράξη το ζήτημα της αυτοοργάνωσης στην τοπική συλλογική δράση. Οι πρώτες δράσεις αφορούσαν στη διαφύλαξη του ελεύθερου και δημόσιου χαρακτήρα του λόφου του Φιλοπάππου, ενάντια στην περίφραξη, ιδιωτικοποίηση και οικονομική του εκμετάλλευση

και ενόψει των Ολυμπιακών του 2004. Ένας αγώνας νικηφόρος μεν, επίκαιρος δε, αφού ακόμη και σήμερα, εκ νέου ο δήμος Αθηναίων, επιδιώκει την ιδιωτικοποίηση του Φιλοπάππου.

Οι διάφορες κινήσεις των κατοίκων έως σήμερα διατηρούν πάντα τα χαρακτηριστικά της άμεσης δημοκρατίας, της αντιεραρχίας και της αυτοοργάνωσης. Κάποιες από τις δράσεις της *Συνέλευσης* αφορούν στους αγώνες ενάντια στην περίφραξη κι εμπορευματοποίηση του Φιλοπάππου, τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας, την εμπορική ανάπλαση του Θησείου και των Άνω Πετραλώνων, τις κάμερες παρακολούθησης, την ελεγχόμενη στάθμευση στο Θησείο, ενάντια στις αυξήσεις των εισιτηρίων στα μμμ, ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του εργοστασίου Σίστερ-Πάλκο. Συμμετείχε στην εξέγερση του 2008, στις κινητοποιήσεις για την Κ. Κούνεβα και βέβαια στις κινητοποιήσεις του 2010-2014 ενάντια στα μέτρα λιτότητας (απεργίες, διαδηλώσεις, αποκλεισμούς, καταλήψεις κ.α.). Η *Συνέλευση* στέκεται δίπλα στους μετανάστες εκφράζοντας την αλληλεγγύη της, ενάντια σε κάθε φασιστική και ρατσιστική λογική. Ταυτόχρονα προσπαθεί να απαντήσει στα προβλήματα που συνεχώς διογκώνονται όπως αυτό της τροφής και της υγείας, ενισχύοντας και λειτουργώντας από κοινού με την ομάδα για την υγεία, το κοινωνικό ιατρείο και τη διοργάνωση συλλογικής κουζίνας και συλλογής τροφίμων.

Το 2009 η *Συνέλευση* κατέλαβε το κτήριο του πρώην ΠΙΚΠΑ Πετραλώνων, προκειμένου να στεγάσει τις ανάγκες και τις υποδομές της. Στην κατάληψη εκτός από τη *Συνέλευση*, στεγάζεται ο *Κοινωνικός Χώρος για την Υγεία* και η αυτοοργανωμένη δομή *Αλληλεγγύης και Συλλογής-Προσφοράς ειδών πρώτης ανάγκης «Το Ντουλάπι»*, το *Εργαστήρι Παιδικών δράσεων «Φτου Ξελευτερία»*, σεμινάρια και μαθήματα αυτομόρφωσης για τη διάχυση της γνώσης κοινωνικά. Όπως αναφέρει η *συνέλευση*

«Οι βασικές αρχές της αυτοοργάνωσης, της αντιεραρχίας, της αλληλεγγύης, του αντιρατσισμού, του αντισεξισμού δεν είναι μόνο προτάγματα αλλά και τρόπος διαμόρφωσης πολιτικών πρακτικών διαφορετικών από τις κυρίαρχες...Παίρνουμε τις ζωές μας στα χέρια μας, μοιραζόμαστε βιώματα, επιθυμίες, ανάγκες, αισθανόμαστε την ικανοποίηση από τις μικρές ή μεγάλες επιτυχίες που πετυχαίνουν με τη συνεργασία. Αλλάζουμε τις γειτονιές και τις ζωές μας.»
(<https://askpthk.espivblogs.net>).

Η *Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Μπραχαμίου (ΑΣΚΜ)* καλείται για πρώτη φορά στον κατειλημμένο χώρο του δημαρχείου της περιοχής, εν μέσω της εξέγερσης του 2008. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν μέλη της *Συνέλευσης* (συνέντευξη στο περιοδικό *Ευτοπία*, τεύχος 19, 2009) η συνεύρεση πλήθους εξεγερμένων στο Μπραχάμι και τις γύρω περιοχές, η συνδιαμόρφωση του πλαισίου της συλλογικής δράσης και η κατάληψη (η πρώτη κατάληψη δημόσιου κτηρίου στην εξέγερση στα πλαίσια της αποκεντρωμένης άμεσης δράσης) του δημαρχείου και η δημιουργία της *Συνέλευσης*, μόνο τυχαία δεν ήταν ως προς τη χρονική στιγμή και τον τόπο,

«Το να βρεθούμε στο χώρο όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις της τοπικής εξουσίας, να τον καταλάβουμε και να τον μετατρέψουμε σε χώρο αντιπληροφόρησης, συνεύρεσης και αγώνα της τοπικής κοινωνίας, για εμάς καθρεφτίζει το όραμα μας

για μια ιδανική κοινωνία, η οποία λειτουργεί οριζόντια και με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες».

Όπως αναφέρουν τα μέλη της ΑΣΚΜ (Α.Σ. και Η.Μ.) το εγχείρημα αποτελούσε μια οριζόντια δομή με αντιεραρχικό, αντιφασιστικό και αντισεξιστικό προσανατολισμό. Οι αποφάσεις λαμβάνονταν στην εβδομαδιαία συνέλευση, με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, στη βάση της ομοφωνίας-συναίνεσης. Οι δράσεις προέκυπταν από τις μίνιμουμ συμφωνίες των μελών και βάσει διαθεσιμότητας. Οι πρωτοβουλίες ενθαρρύνονταν και η συμμετοχή κι ο καταμερισμός εργασιών συνδεόταν με την ελεύθερη βούληση, τις δυνατότητες και την αυτοδέσμευση των μελών. Προέκυπταν έτσι ομάδες εργασίας για διάφορα ζητήματα. Υπήρχε σταθερή επιδίωξη για συνεργασίες και συντονισμό δράσεων με άλλες συλλογικότητες και κυρίως συνελεύσεις γειτονιάς στη βάση κάποιας κοινής καμπάνιας.

«Οι στοχεύσεις κάτω από την καθολική ομπρέλα του «να πάρουμε τις ζωές μας στα χέρια μας», αδιαμεσολάβητα και αυτοοργανωμένα, περιλάμβαναν δράσεις αντίστασης, αλληλεγγύης, αντιπληροφόρησης και δημιουργίας αντιδομών».

Ο Η.Μ. θεωρεί πως η κύρια στόχευση της ΑΣΚΜ ήταν

«η αυτενέργεια των ανθρώπων, η αντίσταση στις πολλαπλές πτυχές της υποτίμησης των ζωών μας, που έφερε την προηγούμενη δεκαετία η οικονομική κρίση καθώς και η προσπάθεια κάλυψης διάφορων αναγκών μέσω της αλληλεγγύης, αλληλοβοήθειας, της άρνησης πληρωμών, αξιοποίησης δημοτικών υποδομών κ.α. Στόχος δηλαδή ήταν το συγκεκριμένο μοντέλο της αυτοοργάνωσης να γενικευτεί σε όσο γίνεται περισσότερους ανθρώπους και περισσότερες πτυχές της ζωής τους».

Η Α.Σ. υποστηρίζει πως στο βαθμό που το μοντέλο της αυτοοργάνωσης αποτελούσε παράλληλα και στόχο, όχι μόνο το μέσο, θα μπορούσε κανείς να πει ότι ανταποκρινόταν στις στοχεύσεις που είχε θέσει εξ αρχής η ΑΣΚΜ.

Η δράση αντιεξουσιαστικών ομάδων, από τη δεκαετία του 1980 στο Μπραχάμι καθώς και η δημιουργία του *Ελευθεριακού Στεκιού «Πικροδάφνη»* το 2000, είχαν προκαλέσει στην περιοχή κοινωνικές και πολιτικές ζυμώσεις, των ελευθεριακών ιδεών και πρακτικών στην τοπική κοινωνία και είχαν καλλιεργήσει τη δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των ακτιβιστών που δρουν στην περιοχή και άλλων κατοίκων. Είχαν προκύψει έτσι αδιαμεσολάβητοι και από τα κάτω αγώνες, σε διάφορα τοπικά ζητήματα, όπως ο πολυετής αγώνας για τη διάσωση της ρεματιάς της Πικροδάφνης και το ΚΥΤ Αργυρούπολης-Ηλιούπολης και Μπραχαμίου.

Μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη, η ΑΣΚΜ συνέχισε να πραγματοποιεί τις συνελεύσεις της στο αμφιθέατρο του δημαρχείου. Στη συνέχεια η *Συνέλευση* προχώρησε στην κατάληψη μιας αίθουσας του παλιού 3^{ου} δημοτικού σχολείου, προκειμένου να στεγάσει τα μαθήματα ελληνικών και αγγλικών σε μετανάστες, μαθήματα αυτομόρφωσης και την *Πρωτοβουλία εργαζομένων-ανέργων*. Το 2011 η ΑΣΚΜ μετά από το δημόσιο κάλεσμα της για την τύχη του πάρκου του Ασυρμάτου (του τελευταίου αδόμητου χώρου της περιοχής), προχώρησε μαζί με άλλους κατοίκους στη δημιουργία της *Ανοιχτής Συνέλευσης για τη Διεκδίκηση του Ασυρμάτου*, η οποία και απελευθέρωσε τον χώρο και προχώρησε στην κατάληψη των

εγκαταλειμμένων κτηρίων που βρίσκονταν στο πάρκο. Το πάρκο κι οι κτηριακές υποδομές του πέρασαν στην αυτοδιαχείριση από τους κατοίκους. Οργανώθηκαν πολλές δενδροφυτεύσεις, δημιουργήθηκε μπουστάνι, ξεκίνησαν μαθήματα και εργαστήρια αυτομόρφωσης και επίσης δημιουργήθηκε η δομή του *Αυτοδιαχειριζόμενου Ωδείου*. Από την ΑΣΚΜ δημιουργήθηκε επίσης συλλογική κουζίνα και το 2015 εξαιτίας της οξυμμένης ανάγκης για αλληλεγγύη λόγω της προσφυγικής κρίσης, η Συνέλευση φιλοξένησε στην κατάληψη τουλάχιστον 150 μετανάστες για αρκετούς μήνες.

Η ΑΣΚΜ πέρα από τα τοπικά ζητήματα, συνεργάστηκε με πολλές άλλες ανοιχτές/λαϊκές συνελεύσεις στη δημιουργία ενός *Συντονισμού Συνελεύσεων Γειτονιάς (Αυτόνομη Συνέλευση Ζωγράφου, Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Μπραχαμίου, Πρωτοβουλία Κατοίκων Καισαριανής, Ανοιχτή Λαϊκή Συνέλευση Περιστερίου, Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Αγ. Παρασκευής, Συνέλευση της πλατείας Κερατσινίου-Δραπετσώνας, Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Πετραλώνων-Θησείου-Κουκακίου, Συνέλευση Αντίστασης κι Αλληλεγγύης Κυψέλης-Πατησίων)* για την ελεύθερη μετακίνηση με τα ΜΜΜ. Δράσεις και κινήσεις έμπρακτης αλληλεγγύης σε τοπικό επίπεδο πάνω στο θέμα της διακοπής του ρεύματος και της άρνησης πληρωμών του τέλους ακινήτων. Όπως και σε εργατικούς και αντιφασιστικούς αγώνες και βέβαια στις κινητοποιήσεις κατά της λιτότητας την περίοδο 2010-2014. Ασχολήθηκε με ζητήματα όπως η καταστολή, οι δημόσιοι χώροι, τα ΜΜΜ, οι πλειστηριασμοί, τα χαράτσια, ο αντιφασισμός, το προσφυγικό, η προάσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων κ.α. Πέρα όμως από τις συλλογικές ανάγκες, η Α.Σ. θεωρεί πως υπήρχαν και ατομικές ανάγκες, που επιχειρούνταν να καλυφθούν, όπως η ανάγκη για κοινωνικοποίηση και η αίσθηση του ανήκειν. Εντασσόμενη στο ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα, η ΑΣΚΜ είχε σταθερή και γόνιμη αλληλεπίδραση με τις υπόλοιπες συλλογικότητες του ανταγωνιστικού κινήματος, στο Μπραχάμι και ευρύτερα, δημιουργώντας ένα μέτωπο αντίστασης στις πολιτικές βαρβαρότητας που κατά καιρούς εφαρμόστηκαν ή έγινε προσπάθεια να εφαρμοστούν

«με έμπρακτα αλληλέγγυα δράση και δημιουργώντας αντιδομές, ανοιχτές στην τοπική-και όχι μόνο- κοινωνία, ως αντιπρόταση στην κρατική διαχείριση των αναγκών μας. Αποτέλεσε έτσι αφορμή και για τη δημιουργία νέων συλλογικοτήτων στην περιοχή και υπήρξε πεδίο συνδιαμόρφωσης και ανταλλαγής απόψεων με κόσμο που δεν είχε έρθει σε επαφή με το ανταγωνιστικό κίνημα».

Στο πως η δημιουργία προεικονιστικών εναλλακτικών, μπορεί να επηρεάσει τους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές, η Α.Σ. πιστεύει, ότι

«οι αυτοοργανωμένες δομές μπορούν να ειπωθούν ως πρόβα για μια άλλη κοινωνία, ως αντιπρόταση και ως μέσο αντίστασης. Ο βαθμός και ο τρόπος εμπλοκής σε αυτές τις δομές, δεν είναι μια de facto επιλογή, επαναπροσδιορίζεται αδιάκοπα και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (θέληση, χρόνος, αντοχή, η ποιότητα των συντροφικών σχέσεων, η προσωπική συνθήκη της πραγματικότητας του καθενός κ.α.)».

Επίσης πιστεύει ότι οι ατομικές και συλλογικές προσπάθειες που χρειάζονται προκειμένου να λειτουργήσουν αυτές οι δομές και να καρποφορήσουν οι συλλογικές σχέσεις, καθώς και οι απογοητεύσεις ή η καταστολή, μπορεί να αποδυναμώσουν την ελπίδα και να ενισχύσουν την πεποίθηση ότι το παιχνίδι είναι χαμένο.

«Κάθε στιγμή όμως που η συντροφικότητα ξεπέρασε τον ατομικισμό, αποτελεί ένα ισχυρό βίωμα που μπορεί να επηρεάσει κάθε πεδίο της ζωής των ατόμων που ενεπλάκησαν σε αυτές τις διαδικασίες. Είναι ένα «μάθημα» ότι μπορούν να διεκδικούν και να λειτουργούν συλλογικά, να συμπράττουν, να καλλιεργούν την αλληλοβοήθεια, να ακούν ενεργά, να αναλαμβάνουν τις ευθύνες και τις συνέπειες και να συνυπάρχουν ουσιαστικά».

Ο Η.Μ. πιστεύει πως η ΑΣΚΜ

«κατάφερε να απευθυνθεί και να κινητοποιήσει σημαντικό αριθμό ανθρώπων και να έχει θετική συμβολή στις κινητοποιήσεις και την αναταραχή που επικρατούσε στην κοινωνική βάση, την περίοδο των μνημονίων. Μπόρεσε να υλοποιήσει μια βιώσιμη εναλλακτική πρόταση συμμετοχής, οργάνωσης και ικανοποίησης συγκεκριμένων αναγκών».

Ως προς τις προκλήσεις με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπη η δομή της ΑΣΚΜ, η Α.Σ. θεωρεί, πως σε κάθε ανοιχτή διαδικασία, όπου οι συμμετέχοντες έχουν διαφορετικές αφετηρίες και στοχεύσεις, συνεχώς διακυβεύονται τα όρια, οι ταυτότητες, η ανοχή στις άλλες απόψεις. Μπορεί έτσι να δημιουργηθεί καχυποψία μεταξύ των μελών που έχουν διαφορετική πολιτική ταυτότητα. Αντίστοιχα και ο Η.Μ. θεωρεί, ως βασικό πρόβλημα τις προσπάθειες υπονόμησης και αφομοίωσης της δράσης και των προταγμάτων της ΑΣΚΜ, τόσο έμμεσα (από τις εξελίξεις στην κεντρική πολιτική σκηνή) όσο και άμεσα (π.χ. σε σχέση με την δημοτική αρχή, η οποία αφού η ΑΣΚΜ οργάνωσε μαθήματα ενισχυτικής διδασκαλίας, με εθελοντές καθηγητές, την επόμενη χρονιά ο δήμος τα συμπεριέλαβε στην κοινωνική του πολιτική). Ένα άλλο επίσης πρόβλημα, που αντιμετωπίζουν όλες οι οριζόντιες συλλογικότητες, είναι η συμμετοχή και η συνέπεια καθώς και οι διαθεσιμότητες, που έχουν αντίκτυπο στην υλοποίηση και επιτυχία των στόχων που τίθενται. Επίσης και η ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων των μελών, ειδικά σε περιόδους χαμηλής συμμετοχής, έπαιζαν καταλυτικό ρόλο.

Από την άνοιξη του 2017, αρκετά μέλη που συμμετείχαν στην ΑΣΚΜ, συμμετέχουν πλέον στην *Αυτόνομη Κοινότητα Νότιας Αθήνας*, ως την πολιτική και κοινωνική μετεξέλιξη της ανοιχτής συνέλευσης κατοίκων.

3.2.5 Εκδόσεις/ Βιβλιοθήκες- Ψηφιακά Αρχεία

Όπως είδαμε και στο κεφάλαιο για την ανάδυση του ελληνικού ανταγωνιστικού κινήματος, η γειτονιά των Εξαρχείων μετά τη Μεταπολίτευση, παρουσιάζει μια άνθιση στην δημιουργία πολλών εκδοτικών οίκων και βιβλιοπωλείων, υπο τη μορφή εκδοτικών

εγχειρημάτων, που στοχεύουν στην προώθηση του ριζοσπαστικού πολιτικού λόγου καθώς και της «εναλλακτικής» αντικουλτούρας. Ταυτόχρονα αναδύεται και μια πληθώρα εκδοτικών πειραματισμών από περιοδικά, fanzines και έντυπα δρόμου. Πρόκειται για ατομικές ή για συμμετοχικές πρωτοβουλίες, που όμως συγκλίνουν στην αναζήτηση συγκρότησης μιας πολιτικής συλλογικής ταυτότητας, που να αντικατοπτρίζει και να περιλαμβάνει τις ιδεολογικές, πολιτισμικές και πολιτικές ζυμώσεις της εποχής, ιδιαίτερα στο νεολαιίστικο χώρο.

Ο Ν. Σούζας (2015, σελ. 67, 75-76) αναφέρει χαρακτηριστικά την περίπτωση του πρώτου αναρχικού βιβλιοπωλείου στα Εξάρχεια, του *Octopus Press* (1974-76), από τον Τέο Ρόμβο, το οποίο θα λειτουργήσει ως στέκι συνεύρεσης, πολιτικής και πολιτισμικής ζύμωσης και δραστηριοποίησης, στα πρότυπα του *City Lights Bookstore*, του κεντρικού δηλαδή σημείου αναφοράς της γενιάς των beat στο San Francisco. Την ίδια περίοδο παρατηρούμε και μια αξιοσημείωτη εκδοτική δραστηριότητα από περιοδικά και fanzines. Από τα πλέον εμβληματικά της εποχής είναι το περιοδικό *Πεζοδρόμιο* (εκδίδεται από τη Διεθνή Βιβλιοθήκη και παρουσιάζει κυρίως κείμενα της Καταστασιακής Διεθνούς και των Ολλανδών αντιεξουσιαστών *Provos*). Το περιοδικό *Όταν*, το περιοδικό ο *Κόκορας* και το περιοδικό *Ιδεοδρόμιο* (το οποίο κυκλοφορεί επί 25 χρόνια προωθώντας την εγχώρια αντικουλτούρα). Ακόμη το περιοδικό *Τρύπα* και η *Ανοιχτή Πόλη* (το οποίο θέτει και τα θεμέλια για την άνθιση των fanzines, επηρεασμένο από το «παγκόσμιο '68» και ειδικότερα την αμερικανική αντικουλτούρα. Το 1982 δημιουργεί το *Αρχείο Ελευθεριακής Εναλλακτικής Κουλτούρας και Κοινωνικής Οικολογίας*, σε μια προσπάθεια να λειτουργήσει ως χώρος ελεύθερης διακίνησης ιδεών, συμβάλλοντας έτσι στη διαμόρφωση ενός γενικότερου κλίματος συμμετοχής.

Από τη Μεταπολίτευση και μέχρι σήμερα έχει υπάρξει μια τεράστια εκδοτική έκρηξη και πανσπερμία εκδοτικών πειραματισμών, καθώς το εγχώριο ανταγωνιστικό κίνημα έδωσε τεράστια βαρύτητα στη παραγωγή και δημοσιοποίηση του πολιτικού του λόγου. Δημιουργήθηκαν έτσι εκατοντάδες εκδόσεις, είτε από ατομικά είτε από συλλογικά ή και συνεργατικά εγχειρήματα επαγγελματικής απασχόλησης, είτε από εκδοτικά εγχειρήματα πολιτικών ομάδων, συλλογικοτήτων ή μεμονωμένων ακτιβιστών. Επιπλέον εντός των αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών λειτουργούν δανειστικές βιβλιοθήκες και βιβλιοπωλεία όπου διατίθενται εκδόσεις βιβλίων (με ή χωρίς αντίτιμο), περιοδικών, μπροσούρων και εφημερίδων του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος. Ταυτόχρονα πραγματοποιούνται βιβλιοπαρουσιάσεις με τη συμμετοχή των ίδιων των εκδοτικών εγχειρημάτων, bazaar βιβλίων και φεστιβάλ κινηματικών εκδόσεων. Από τα πιο σημαντικά είναι οι *Μαυροκόκκινες Σελίδες* και το *Ελευθεριακό φεστιβάλ Βιβλίου*.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε σε κάποια από τα πιο χαρακτηριστικά εκδοτικά εγχειρήματα, καθώς και στις απόπειρες δημιουργίας ψηφιακών αρχείων και βιβλιοθηκών.

Θα μπορούσαμε να διαχωρίσουμε τα εκδοτικά εγχειρήματα σε δυο κατηγορίες. Σε εκείνα που διανέμονται και διατίθενται χωρίς κάποιο χρηματικό αντίτιμο και σε εκείνα που υπάρχει αντίτιμο. Οι εκδόσεις αυτές διακινούνται μόνο εντός των αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών, σε φεστιβάλ, συναυλίες και πολιτικές εκδηλώσεις. Στην περίπτωση που υπάρχει αντίτιμο, τα έσοδα καλύπτουν τα έξοδα της έκδοσης και το υπόλοιπο

«κέρδος» επανεπενδύεται είτε σε νέες εκδόσεις είτε στην οικονομική ενίσχυση των κινηματικών δομών. Στις εκδόσεις που δεν υπάρχει αντίτιμο τα έξοδα της έκδοσης αναλαμβάνονται εξολοκλήρου από τη συλλογικότητα που έκανε την έκδοση. Πάρα πολλές ομάδες και συλλογικότητες πραγματοποιούν εκδόσεις βιβλίων, περιοδικών και μπροσούρων, καλύπτοντας ένα ευρύτατο φάσμα του ριζοσπαστικού πολιτικού λόγου: πρωτότυπες εκδόσεις βιβλίων, μεταφράσεις, θεωρητικές αναλύσεις, κριτικές, συνεντεύξεις, ιστορικά κείμενα, θέσεις και απόψεις πάνω σε ζητήματα της επικαιρότητας.

Οι *Los Solidarios* είναι ένα τέτοιο εκδοτικό εγχείρημα. Σκοπός της συλλογικότητας είναι η παραγωγή πρωτογενούς πολιτικού υλικού (βιβλία, εκδηλώσεις κ.α.) όσο και καλύτερο συντονισμό των εκδοτικών πρωτοβουλιών που θα στηρίξουν δομές αλληλεγγύης στους πολιτικούς κρατούμενους (π.χ. *Ταμείο Αλληλεγγύης στους Φυλακισμένους και Διωκόμενους Αγωνιστές* και την *Επιτροπή Αλληλεγγύης* στους πολιτικούς κρατούμενους από Τουρκία και Κουρδιστάν) καθώς και κάλυψη μέρους δικαστικών εξόδων και δομών αλληλεγγύης στους πρόσφυγες και μετανάστες.

Οι *Εκδόσεις των Ξένων*, είναι μια κολεκτίβα που θέλει να εκδίδει κείμενα χρήσιμα στα αντικαπιταλιστικά κινήματα. Ξεκίνησε το 2006 στη Θεσσαλονίκη, ως μετεξέλιξη του *Ξενοδοχείου των Ξένων*, που έβγαζε και το περιοδικό «ξ». Όπως αναφέρουν

«μιας και σκοπός δεν είναι το κέρδος, ανεβάζουμε τα βιβλία μας, λίγο καιρό μετά την έκδοσή τους, στην ιστοσελίδα μας. Τα όποια κέρδη από την πώληση των βιβλίων επανεπενδύονται στις επόμενες εκδόσεις ή δίνονται για τη στήριξη δομών του ανταγωνιστικού κινήματος».

Οι εκδόσεις *Ευτοπία*, που εκδίδουν και το ομώνυμο περιοδικό, είναι ένα εγχείρημα του τύπου (περιοδικό, εκδόσεις, βιβλιοθήκη) με οδηγό πλοήγησης τον ελευθεριακό κοινοτισμό. Η *Ευτοπική Βιβλιοθήκη* πραγματοποιεί πολιτικές εκδηλώσεις και βιβλιοπαρουσιάσεις, ενώ το περιοδικό *Ευτοπία* ξεκίνησε να εκδίδεται το 1999.

«Ως μια απόπειρα να αποτελέσει ένα δημόσιο βήμα για τη διεύρυνση και παρουσίαση μιας Ελευθεριακής κοινωνικής πρότασης μέσα από την προσέγγιση του ελευθεριακού/συνομοσπονδιακού κοινοτισμού. Είναι η βασική έκφραση των σκέψεων, των επιθυμιών και των προτάσεων μιας κοινότητας κι ενός ευρύτερου δικτύου ανθρώπων προς την ενίσχυση της διαμόρφωσης «καλών τόπων» (ευ τόπος) στο εδώ και στο τώρα».

Η συλλογικότητα έχει εκδώσει μέχρι σήμερα βιβλία και κείμενα σχετικά με τον αναρχισμό και την κοινωνική οικολογία και την πολιτική θεωρία του Μ. Μπούκτσιν, την ιστορία του ισπανικού αναρχικού κινήματος, του ιταλικού αντιφασιστικού κινήματος, την περιβαλλοντική φιλοσοφία και εκπαίδευση, το πείραμα της δημοκρατικής αυτονομίας στις κουρδικές περιοχές κ.α.

Η ΣΚΥΑ (Συνέλευση για την Κυκλοφορία των Αγώνων) εκδίδει το έντυπο «*Σφήκα*», το οποίο αποτελεί ένα εκδοτικό εγχείρημα συλλογικής εργασίας και εκδίδεται με ευθύνη της συνέλευσης. Ο ιστότοπος της ΣΚΥΑ επιδιώκει να κινηθεί πάνω σε τρεις βασικές πολιτικές κατευθύνσεις: α) Παρουσίαση και κυκλοφορία των αγώνων στη δημόσια σφαίρα, β)

κινηματικός διάλογος πάνω στην εμπειρία των αγώνων ή πάνω στα προβλήματα που ανακύπτουν σε παρεμβάσεις μέσα σε κοινωνικούς χώρους, γ) παρουσίαση των εξελίξεων σχετικά με την κρίση, την καπιταλιστική αναδιάρθρωση και κριτική του κυρίαρχου λόγου.

«.. Αυτή τη πραγματική κίνηση των κοινωνικών ανταγωνισμών μας ενδιαφέρει να καταδείξουμε, να κριτικάρουμε και να διαδώσουμε. Με γνώμονα τις ανάγκες και τις επιθυμίες μας. Για την αλλαγή των καθημερινών μας σχέσεων. Για την κοινωνική απελευθέρωση».

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τάση για τη δημιουργία ψηφιακών αρχείων/βιβλιοθηκών, στα πλαίσια κάλυψης των αναγκών για καταγραφή όλου αυτού του τεράστιου σε όγκο έντυπου υλικού που εκδίδεται από τις συλλογικότητες του ανταγωνιστικού κινήματος. Ταυτόχρονα όμως καλύπτοντας και την ανάγκη της ελεύθερης πρόσβασης στον έντυπο λόγο του κινήματος, σε όλους όσους ενδιαφέρονται να μάθουν και να έρθουν σε επαφή με το κίνημα και τις δομές του, αλλά και για λόγους ιστορικής καταγραφής της δημιουργίας και εξέλιξης του ανταγωνιστικού κινήματος και των κοινωνικών αγώνων, που είτε ανέδειξε είτε συμμετείχε ενεργά σε αυτούς.

Το «*Κινηματικό Αρχείο Ιωαννίνων*» είναι ένα συλλογικό εγχείρημα καταγραφής και αρχειοθέτησης του κινηματικού λόγου. Μια αυτοοργανωμένη δομή με στόχο τη συλλογή κειμένων, βιβλίων, μπροσούρων, αφισών, αποδελτιωμένων εφημερίδων, την έκδοση βιβλίων του ίδιου του ανταγωνιστικού κινήματος, για τη διάσωση και ελεύθερη πρόσβαση σε αυτό.

«Το ανταγωνιστικό κίνημα έχει χρέος να προσεγγίζει να μελετά τη δική του ιστορία και να αναδεικνύει την ιστορία όλων των αγώνων προς μια ελεύθερη κοινωνία».

Η συλλογικότητα επίσης διοργανώνει μαζί με άλλες συλλογικότητες το ετήσιο *Ελευθεριακό Φεστιβάλ Βιβλίου*.

Τα *Βιβλία Ανομίας* συστάθηκαν το 2013. Ο αρχικός στόχος ήταν η διακίνηση εντύπων (βιβλίων, περιοδικών) από αυτοοργανωμένα εκδοτικά εγχειρήματα. Έντυπα που προωθούν την ανατρεπτική θεώρηση και τη ρήξη με το υπάρχον εξουσιαστικό και καπιταλιστικό μοντέλο οργάνωσης. Από το 2015 στεγάζονται στο Ελευθεριακό Εργαστήρι *Fahrenheit 451*, όπου συστεγάζονται το *Κινηματικό Αρχείο Ιωαννίνων*, η αυτοοργανωμένη τυπογραφική ομάδα *Titivillus* και η ομάδα *Rebel Collective* (δομή αντιπληροφόρησης). Λειτουργούν πλέον ένα σταθερό και μόνιμο πολιτικό βιβλιοπωλείο, όπου διοργανώνονται τακτικές βιβλιοπαρουσιάσεις σε συνεργασία με τα εκδοτικά εγχειρήματα που διακινούν. Διακινούνται πάνω από 700 τίτλοι βιβλίων. Επίσης συμμετέχουν στη διοργάνωση του *Ελευθεριακού Φεστιβάλ Βιβλίου Ιωαννίνων* και το 2016 διοργάνωσαν το *10^ο Βαλκανικό Αναρχικό Φεστιβάλ Βιβλίου*.

Η *Προλεταριακή Πρωτοβουλία* είναι επίσης ένα συλλογικό εγχείρημα που ασχολείται με τη καταγραφή, εν είδη ψηφιακής αρχειοθέτησης, του πολιτικού υλικού (εκδόσεις, μεταφράσεις, προκηρύξεις, μπροσούρες, αφίσες, αυτοκόλλητα κ.α.) που κυκλοφορούν από το κίνημα τα τελευταία χρόνια. Η συλλογικότητα κάνει επίσης και τις δικές τις εκδόσεις.

Το *Ελευθεριακό Εργαστήριο Κινηματικών Υποδομών* δημιουργήθηκε το 2017, φιλοδοξώντας να αποτελέσει πρωτίστως ένα χώρο στέγασης και σύμπραξης πολιτικών εγχειρημάτων λογιζόμενων ως κινηματικών υποδομών. Πάνω σε αυτή τη βάση η λειτουργία του *Εργαστηρίου Ψηφιοποίησης* και το *Ψηφιακό Αρχείο* έχουν κεντρική θέση σε αυτό το χώρο, ως μια κινηματική υποδομή ιδιαίτερης σημασίας για το ανταγωνιστικό κίνημα.

«Σκοπός του Ψηφιακού Αρχείου που λειτουργεί ήδη από το 2009, είναι να κρατήσει ζωντανές, να αναδείξει και να κάνει ευρύτερα προσβάσιμες όψεις της ιστορίας του αναρχικού/ελευθεριακού χώρου αλλά και ευρύτερα του ανταγωνιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Ο σκοπός αυτός εκπληρώνεται μέσω της συλλογής, διατήρησης και ανάρτησης στο διαδίκτυο έντυπου και ψηφιακού κινηματικού υλικού (περιοδικά, εφημερίδες, προκηρύξεις, μπροσούρες, αφίσες, βιβλία) το οποίο παραχωρείται μόνιμα ή προσωρινά στο εγχείρημα από άτομα και ομάδες, με σκοπό τη ψηφιοποίηση του. Εξίσου σημαντική πτυχή της λειτουργίας του Ψηφιακού Αρχείου (libertarianarchive.gr) είναι η προώθηση του κινηματικού διαλόγου και της ζύμωσης πάνω σε πολιτικά και ιστορικά ζητήματα, με στόχο τη διάδοση και εμπλουτισμό των ιδεών του ευρύτερου ελευθεριακού κινήματος, καθώς και των ταξικών- κοινωνικών αγώνων που λαμβάνουν χώρα στο σήμερα».

Η Α. Π., ως μέλος της δομής του *Ελευθεριακού Εργαστηρίου*, απαντώντας στο ερώτημα για το ποια μορφή οργάνωσης ακολουθεί η δομή στην οποία συμμετέχει, αναφέρει ότι η επικοινωνία και η σύμπραξη μεταξύ των εγχειρημάτων που συστεγάζονται στη δομή, πραγματοποιείται μέσω της διαχειριστικής συνέλευσης, η οποία φέρει και την πολιτική ευθύνη του χώρου. Προκρίνεται η στήριξη και φιλοξενία αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων που κινούνται στα πλαίσια της DIY (DO IT YOURSELF) κουλτούρας. Στόχος του *Ελευθεριακού Εργαστηρίου* είναι να οργανώνει/φιλοξενεί κοινωνικές εκδηλώσεις, λειτουργώντας αντιθετικά προς τη στείρα εμπορευματοποίηση των σχέσεων που απαντώνται σε κάθε κοινωνικό πεδίο, διαρρηγνύοντας μια τέτοια κουλτούρα και συμβάλλοντας στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των ατόμων και των ομάδων που συμμετέχουν στη δομή.

Ως προς τον τρόπο και τον βαθμό που το μοντέλο της αυτοοργάνωσης ανταποκρίνεται στις στοχεύσεις του *Ελευθεριακού Εργαστηρίου*, η Α.Π. αναφέρει ότι αυτή τη στιγμή συστεγάζονται: το *Ψηφιακό Αρχείο*, δυο DIY εργαστήρια (παραγωγής σπιτικής μπίρας και μεταξοτυπίας) ενώ παράλληλα φιλοξενούνται στο χώρο οι διαδικασίες και οι ανοιχτές εκδηλώσεις δυο πολιτικών συλλογικοτήτων και μιας δομής αυτομόρφωσης, ενώ στο παρελθόν φιλοξενούνταν και ένα σωματείο βάσης και ένα ελευθεριακό συνδικαλιστικό σχήμα. Ως προς το βαθμό ανταπόκρισης, θεωρεί ότι υπάρχει αρκετή κινητικότητα στο χώρο και δίνεται και η δυνατότητα σε άτομα που έχουν συμμετάσχει σε εκδηλώσεις της δομής, να συζητήσουν, να γνωριστούν, να διαφωνήσουν και να συμπράξουν. Το κρίσιμο σημείο βέβαια παραμένει η αύξηση της συμμετοχής στις συλλογικές διαδικασίες και η στήριξη και συνεχής ανάπτυξη των κινηματικών δομών και συλλογικοτήτων. Η περαιτέρω διεύρυνση της λειτουργίας της ίδιας της δομής, ώστε να συνεχίσει να αποτελεί «εργαλείο» και σημείο αναφοράς για το ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα.

Ως προς την κάλυψη των ατομικών και συλλογικών αναγκών και επιθυμιών, που επιχειρεί να καλύψει η δομή στην οποία συμμετέχει, θεωρεί ότι, ως προς τις συλλογικές ανάγκες,

προσπαθεί να αποτελέσει το έδαφος για την ανάπτυξη, τη στήριξη και των εμπλουτισμό δομών και υποδομών, που να λειτουργούν στη κατεύθυνση οικοδόμησης μιας κοινωνικής και πολιτικής συνθήκης πολύ διαφορετικής από την καπιταλιστική. Αυτή δηλαδή που στηρίζεται στις αρχές της οριζοντιότητας, της ισοτιμίας, του αλληλοσεβασμού και του πολιτικού πλουραλισμού, ενάντια σε κράτος, κεφάλαιο, πατριαρχία, κοινωνικό και φυλετικό ρατσισμό.

Ως προς τις ατομικές ανάγκες κι επιθυμίες, η δομή επιχειρεί να καλύψει την ανάγκη για επικοινωνία και πολιτική ζύμωση, αλλά και τις ανάγκες της ψυχαγωγίας και της δημιουργίας σχέσεων σε ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο προς τη στείρα εμπορευματοποίηση που προτάσσει ο καπιταλισμός. Επιχειρεί να καλύψει την ανάγκη για δημιουργικότητα, μάθηση, ανταλλαγή εμπειριών, προς την κατεύθυνση της αυτάρκειας και της αυτονομίας σε περισσότερες εκφάνσεις της καθημερινότητας, ενάντια σε λογικές ανάθεσης και στείρας εξειδίκευσης.

Στο ερώτημα, πως η δημιουργία προεικονιστικών εναλλακτικών, μπορεί να επηρεάσει τους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με τις αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές, η Α. Π. θεωρεί, πως στο βαθμό που οι δομές αυτές λειτουργούν σε ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο στην υπάρχουσα συνθήκη, προωθώντας στο εδώ και τώρα ένα άλλο τρόπο διαμόρφωσης της συλλογικής και ατομικής καθημερινότητας, τότε τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτές μπορούν να εντοπίσουν αποτελεσματικότερα τα θετικά και αρνητικά τους. Τα προβλήματα και τις δυνατότητες βελτίωσης τους, τα όρια τους και τους τρόπους διάχυσης τους στη κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο, μέσω των αυτοοργανωμένων δομών, γίνεται η απαραίτητη προεργασία για το πέρασμα σε μια νέα κοινωνική συνθήκη. Επιπλέον η επαφή και συμμετοχή με αυτές τις δομές μπορεί να συμβάλει στη καλλιέργεια της προσωπικότητας, την εξάσκηση στον ισότιμο και γόνιμο διάλογο, στη θέαση της καθημερινότητας με ένα πιο αισιόδοξο και οραματικό τρόπο. Υπάρχει βέβαια και ο κίνδυνος της απογοήτευσης ή της ματαίωσης, σε περιπτώσεις όπου οι δομές αυτές δεν καταφέρουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες και στοχεύσεις των συμμετεχόντων ή οδηγηθούν σε διάλυση. Τέτοια γεγονότα συχνά οδηγούν στην απώλεια της εμπιστοσύνης στις συλλογικές διαδικασίες και μπορεί να ωθήσουν στην ιδιώτευση.

Στο ερώτημα με ποιες προκλήσεις και προβλήματα έχει έρθει αντιμέτωπη η δομή στην οποία συμμετέχει, η Α.Π. αναφέρει ότι κατά καιρούς έχουν έρθει αντιμέτωποι τόσο με την αστυνομική καταστολή, όσο και με ακροδεξιά- νεοναζιστικά μορφώματα, όπως άλλωστε και πολλές άλλες δομές και συλλογικότητες του ανταγωνιστικού κινήματος. Υπάρχουν βέβαια και οι περιπτώσεις που έχουν βρεθεί αντιμέτωποι με την εχθρικότητα από τη γειτονιά, στην οποία έχει την έδρα της η δομή. Σε αρκετές περιπτώσεις όμως η καχυποψία των γειτόνων αμβλύνεται, μέσω της αμοιβαίας προσέγγισης και του διαλόγου κι ενημέρωσης γύρω από τις δραστηριότητες της δομής.

Ως προς τις εσωτερικές προκλήσεις, κυρίως αφορούν στην αδυναμία συνδιαμόρφωσης μεταξύ ατόμων με διαφορετική πολιτική ανάλυση, την εμφάνιση εγωιστικών και ατομικιστικών συμπεριφορών, που εμποδίζουν την επίτευξη της συναίνεσης. Όπως επίσης και οι διαφορετικές ταχύτητες και προτεραιότητες των μελών. Παρόλαυτά οι προκλήσεις αυτές διευθετούνται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, καθώς επικρατεί ο σεβασμός στη

συλλογική διαδικασία και προκρίνεται η αμοιβαία υποχώρηση όταν υπάρχουν σημαντικές διαφωνίες.

Ένα ακόμη πολύ ενδιαφέρον εγχείρημα είναι η *Rotta*, μια τυπογραφική κολεκτίβα που δημιουργήθηκε το 2006. Αφορμή στάθηκε η απόκτηση μιας τυπογραφικής μηχανής, η οποία παραχωρήθηκε από Βερολινέζους ακτιβιστές. Η κολεκτίβα στεγάζονταν στη Villa Amalia μέχρι και το 2012, που εκκενώθηκε η κατάληψη στα πλαίσια του κύματος καταστολής εκείνης της περιόδου.

Η ανάγκη για τη δημιουργία ενός τυπογραφείου προκύπτει από την ίδια την ανάγκη του κινήματος να διαχέει το λόγο και τις ιδέες του μέσω του έντυπου υλικού που εκδίδουν οι συλλογικότητες που συμμετέχουν σε αυτό. Ταυτόχρονα βέβαια καλύπτεται και η ανάγκη της αυτομόρφωσης, της διάχυσης της γνώσης και της καλλιέργειας των δεξιοτήτων. Επιθυμώντας αυτό το τυπογραφικό εγχείρημα, να χρησιμοποιείται ως μια ακόμη αυτοοργανωμένη υποδομή του κινήματος, η κολεκτίβα έθεσε ως αρχές λειτουργίας την αντιεραρχία, την αντιεμπορευματική λογική και την εναντίωση στα καθεστωτικά ΜΜΕ.

«Θέλουμε τα έντυπα που βγαίνουν από το αυτοδιευθυνόμενο τυπογραφείο μας, να μην φέρουν κέρδος στην τσέπη κανενός. Αν δηλαδή υπάρχει αντίτιμο, είτε να αντιστοιχεί στο κόστος παραγωγής του εντύπου, είτε να διατίθεται για κινηματικούς σκοπούς» (<https://rotta.espivblogs.net>).

Ένα επιπλέον ζητούμενο που θέτει η συλλογικότητα είναι η δημιουργία ενός ευρύτερου δικτύου υποστήριξης από όσους αισθάνονται το εγχείρημα ως δικό τους.

3.2.6 Οι Καταλήψεις

Το σύγχρονο αστικό κίνημα των καταλήψεων στην Ευρώπη, θεωρείται ότι πηγάζει από τη δεκαετία του 1960, όπου γνώρισε μεγάλη άνθιση σε χώρες όπως, η Ιταλία, η Γερμανία, η Μ. Βρετανία, η Ολλανδία, η Δανία, η Ελβετία (M. Lopez 2012, L. Yates 2015, G. Katsiaficas 2007, H. Pruijt 2013). Μετά τις ραγδαίες αλλαγές σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, που επέφερε η λήξη του ΄Β Παγκοσμίου πολέμου στην Ευρώπη, το στεγαστικό ζήτημα για τις κατώτερες λαϊκές τάξεις, αναδείχθηκε σε μείζονος σημασίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν πόλεις όπως η Ρώμη, το Τορίνο, το Μιλάνο και η Νάπολη, οι οποίες επεκτάθηκαν τόσο γρήγορα, ώστε πολλές οικογένειες αδυνατούσαν να βρουν αξιοπρεπή στέγη. Οι άνθρωποι στοιβάζονταν ομαδικά σε μικρά δωμάτια σε παραγκουπόλεις, που ολοένα και διευρύνονταν, ενώ παράλληλα εξαπλώνονταν και οι καταλήψεις άδειων κτιρίων. Υπολογίζεται ότι υπήρχαν 20.000 καταλήψεις στην Ιταλία μεταξύ 1969-1975. Στην Ολλανδία την περίοδο 1968-1981, η αύξηση της ανεργίας σε συνδυασμό με το στεγαστικό ζήτημα και την αποδόμηση των κοινωνικών πολιτικών, εκτόξευσε το καταληψιακό κύμα σε

περισσότερες από 25.000 καταλήψεις. Αντίστοιχα φαινόμενα λαμβάνουν χώρα, από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 στη Μ. Βρετανία και τη Γερμανία, όπου στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αγγίζει τις 30.000 καταλήψεις. (G. Katsiaficas 2007, Ν. Σούζας 2015).

Το Κίνημα του Μάη του '68, σαφώς κι επηρέασε άμεσα το νέο καταληψιακό φαινόμενο, το οποίο άρχισε να παίρνει πια τη μορφή κινήματος. Αποκτώντας, πέρα από την αμιγώς υλική αναγκαιότητα της αξιοπρεπούς και φτηνής στέγασης, πιο πολιτικά χαρακτηριστικά. Αναδύθηκαν κοινωνικά προτάγματα όπως η αυτομείωση (ενοίκια, εισιτήρια, τρόφιμα), τα οποία συνδέθηκαν με απεργίες σε εργοστάσια, αλλά και τη συγκρότηση επιτροπών γειτονιάς, που ενώ στο παρελθόν συνδέονταν με τα κόμματα, σε αυτή τη νέα συγκυρία συμμετείχαν σε λαϊκούς, από τα κάτω αγώνες, διεκδικώντας όχι μόνο στέγαση, αλλά και τη δημιουργία πάρκων, σχολείων, νοσοκομείων και την αξιοπρεπή κάλυψη των καθημερινών ανθρώπινων αναγκών (G. Katsiaficas 2007).

Παράλληλα υιοθετούνται και πρακτικές άμεσης δράσης, πέρα από την πρακτική της κατάληψης και της αυτομείωσης, όπως οι απαλλοτριώσεις βασικών αγαθών από πολυκαταστήματα και super market, μαζικές εισβολές σε θέατρα, σινεμά, συναυλίες, προκειμένου να διαβαστούν δημόσια προκηρύξεις που πρότασαν την επανοικειοποίηση του κοινωνικού πλούτου, την εκμετάλλευση της εργασίας, τη διεκδίκηση του ελεύθερου χρόνου και χώρου. Κατά αυτόν το τρόπο και η πρακτική της κατάληψης των άδειων κτιρίων πλαισιώνεται νοηματικά, από ένα κοινωνικό κίνημα που θέτει συνολικά όλα τα ζητήματα, που άπτονται της καθημερινής ζωής (εργασία, υγεία, εκπαίδευση, ψυχαγωγία, στέγη, τροφή, ανθρώπινες σχέσεις, εξουσία, πατριαρχία κ.α.).

Ένα άλλο βασικό στοιχείο, αποτελεί το γεγονός, ότι αυτό το κίνημα μαζικοποιείται όλο και περισσότερο, με την αυξανόμενη συμμετοχή κυρίως των νέων (φοιτητές-μαθητές), των γυναικών (φεμινιστικό κίνημα) και των εργατίστικων ομάδων (Della Porta- Rucht 1995, P. Mudu 1995). Ενδεικτικά υπολογίζεται ότι στο Βερολίνο τη δεκαετία του 1980, γύρω από τις καταλήψεις δραστηριοποιούνται περίπου 150.000 άτομα (G. Katsiaficas 2007).

Ένα ακόμη σημαντικό σημείο αποτελεί η προσπάθεια σύστασης ή ανασύστασης της έννοιας της κοινότητας, μέσω των πρακτικών της κατάληψης, οι οποίες πια αποτελούν δομές του ανταγωνιστικού κινήματος. Οι καταλήψεις γίνονται κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά εργαστήρια, μέσα στα οποία τα υποκείμενα που συμμετέχουν, επιχειρούν να μεταφέρουν τις δραστηριότητες εκείνες, που αφορούν στη κάλυψη ατομικών και συλλογικών αναγκών κι επιθυμιών- υλικών ή μη- την καλλιέργεια των νέων ταυτοτήτων, καθώς και την ανάπτυξη μιας νέας αντικουλτούρας (ενάντια στη μαζική, εμπορευματοποιημένη κυρίαρχη κουλτούρα).

Τα καταληψιακά αυτά κινήματα αποτελούν κομμάτι του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος. Αποτελούν δηλαδή μέρη μιας ευρύτερης αριστερής-ελευθεριακής οικογένειας κοινωνικών κινήματων. Τα κινήματα αυτής της οικογένειας εμφανίζουν οργανωτική αλληλοεπικάλυψη κυρίως όσον αφορά στην άμεση δράση και διαχέονται σε μια ευρύτερη γκάμα κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων (Della Porta- Rucht 1995).

Οι καταλήψεις, σταδιακά παίρνουν τη μορφή *Κοινωνικών Κέντρων*, όπου οι πρακτικές που ακολουθούνται, καταδεικνύουν πως ο πειραματισμός, η έκφραση και η προεικόνιση του

πολιτικού νοήματος λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της καθημερινής ζωής. Αποτελούν μια μορφή ελεύθερου ή απελευθερωμένου χώρου, προσωρινής (TAZ :Temporary Autonomous Zones, H. Bey 1985) ή μόνιμης (PAZ: Permanent Autonomous Zones, R. Day 2005) παρουσίας. Όπου οργανώνονται και αλληλεπιδρούν τα κοινωνικά κινήματα και οι πρακτικές της καθημερινής ζωής. Λειτουργούν ως βάση και ως πόροι της κοινωνικής διαμαρτυρίας, φιλοξενούν μια σειρά «εναλλακτικών» και εκπαιδευτικών πρακτικών και εμπλέκονται με τις τοπικές κοινωνίες και κοινότητες, μέσω της οργάνωσης των πολιτικών, πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (L. Yates, 2015). Οι ανθρώπινες σχέσεις είναι ένα επιπλέον κομβικό στοιχείο, στο οποίο δίνεται ιδιαίτερη προτεραιότητα. Η ισότητα, οι αντιεραρχικές δομές, η συμμετοχικότητα, ο πλουραλισμός και η συμπεριληπτικότητα ιδεών, ταυτοτήτων και πρακτικών, ο καταμερισμός των εργασιών και η κυκλικότητα, καθώς κι η έμφαση στο συνελευσιακό και συναινετικό μοντέλο για τη λήψη αποφάσεων, αποτελούν το καθημερινό στοίχημα των ακτιβιστών που συμμετέχουν στις καταλήψεις. Αποτελούν το μέσον αλλά και το μήνυμα.

Στην Ελλάδα οι καταλήψεις, ως ρεπερτόριο δράσης του ανταγωνιστικού κινήματος, αρχίζουν να εμφανίζονται στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Το 1981 στα Εξάρχεια γίνεται η πρώτη κατάληψη στέγης, η *Βαλτετσίου 42*. Βασικό διακύβευμα όμως δεν αποτελεί μόνο η ανάγκη στέγασης αλλά προτάσσεται από τους καταληψίες και η ανάγκη της επανοικειοποίησης και της ελεύθερης έκφρασης. Την ίδια περίοδο εμφανίζονται άλλες δυο καταλήψεις στην Αθήνα (η *Βίλλα Στέλλα* στο Ν. Ηράκλειο και το *Κτήμα Δρακοπούλου* στα Πατήσια) και δυο ακόμη στη Θεσσαλονίκη. Το πρώτο αυτό καταληψιακό κύμα καταστάληκε μέχρι το 1982, αφήνοντας όμως πίσω του μια χρήσιμη εμπειρία για τα επόμενα καταληψιακά εγχειρήματα, σε συνδυασμό βέβαια με την εμπειρία των καταλήψεων στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Τον Νοέμβριο του 1985 εμφανίζεται ένα νέο καταληψιακό κύμα, ενώ το 1988 δημιουργείται η μακροβιότερη κατάληψη (υπάρχει έως και σήμερα) στην Ελλάδα, η *Λέλας Καραγιάννη*. Σε προκήρυξη τους οι καταληψίες αναφέρουν:

«Αυτή η συλλογική μας ενέργεια δεν είναι απλά μια μορφή διαμαρτυρίας. Είναι επίσης μια πρόταση-πρόσκληση-πρόκληση και για εμάς τους ίδιους όσο και για όσους φοιτητές, άνεργους ή εργαζόμενους, άστεγους και μη, έχουν παρόμοιες ανάγκες. Είναι ακόμη απόδειξη της πεποίθησής μας ότι τα προβλήματα που το σύστημα δημιουργεί σε βάρος μας, μπορούμε να τα υπερβούμε με συνειδητές, συλλογικές και ισότιμες πράξεις αυτοοργάνωσης...» ("ΠΩΣ ΤΟ ΚΑΤΑΛΑΒΑΜΕ" ντοκιμαντέρ της κατάληψης *Villa Amalia* 2007-2009).

« Η κατάληψη δεν είναι αυτοσκοπός. Είναι το μέσον για να περάσουμε κάποια μηνύματα σε ένα κόσμο που αντιμετωπίζει κοινά προβλήματα με εμάς. Τα μηνύματα που θέλουμε να περάσουμε είναι ότι η πάλη για κάθε κοινωνικό πρόβλημα γίνεται από τους ίδιους που το έχουν και όχι από κάποιους διαμεσολαβητές, που προσπαθούν να ενσωματώσουν και να αμβλύνουν τις κοινωνικές αντιθέσεις. Η πάλη για το στεγαστικό- όπως και για κάθε κοινωνικό ζήτημα- δεν γίνεται μέσα από θεσμούς που είτε το παράγουν είτε το αναπαράγουν

και το συσκοτίζουν. Ο μόνος τρόπος είναι η αυτοοργάνωση...» (Συνεντεύξεις καταλήψεων, Περιοδικό *connoy* 1990).

Το 1989 δημιουργείται η κατάληψη της «Κεραμεικού» και η πρώτη κατάληψη της *Villa Amalia*, ουσιαστικά από μια παρέα punk των Εξαρχείων, οι οποίοι αποφασίζουν να ζήσουν συλλογικά, με το πρόταγμα «Να μπορούμε στα άδεια σπίτια». Διεκδικώντας ένα χώρο έκφρασης των κοινωνικών, πολιτικών και καλλιτεχνικών τους αναγκών. Η επόμενη κατάληψη της *Villa Amalia* γίνεται το 1990 στη γωνία των οδών Αχαρνών και Χέυδεν, η οποία κράτησε μέχρι και το 2012, όπου και καταστάλθηκε, αφού όλα αυτά τα χρόνια είχαν προηγηθεί πέντε εκκενώσεις κι άλλες τόσες ανακαταλήψεις. Το 1991 δημιουργείται η κατάληψη *Φυλής και Φερρών*, η οποία ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το ζήτημα της ολικής άρνησης στράτευσης και την αλληλεγγύη στους ολικούς αρνητές. Το 1993 γίνεται η κατάληψη της *Αλκαμένους* από μια ομάδα νέων που επιθυμούσαν να πειραματιστούν με τη πρακτική της κατάληψης. Το εγχείρημα λειτούργησε ως ανοιχτός χώρος για τη στέγαση πολλών συνελεύσεων διαφόρων πολιτικών συλλογικοτήτων π.χ. η *Συνέλευση ενάντια στο θέαμα* και η *Αντιμιλιταριστική Συνέλευση*. Καταδεικνύοντας και την τεράστια ανάγκη των πολιτικών ομάδων/συλλογικοτήτων, εκείνης της περιόδου, για την δημιουργία κινηματικών υποδομών, για τη στέγαση όλων αυτών των εγχειρημάτων που αυξάνονταν ραγδαία. Έτσι η πρακτική της κατάληψης άρχισε να υιοθετείται από ακτιβιστές που θέλησαν να στεγάσουν τις πολιτικές τους ομάδες και πρωτοβουλίες ή ακόμα για να υπάρξουν σαν σημεία αναφοράς και αντιπληροφόρησης μέσα στην κοινωνία.

Παρατηρούμε ότι οι πρώτες καταλήψεις της περιόδου 1980-1990, βρίσκονται κυρίως στο κέντρο της μητρόπολης ή σε πιο υποβαθμισμένες γειτονιές του. Σε όλη τη φάση του καταληψιακού αυτού κινήματος, οι καταλήψεις βρίσκονται σε μια διαρκή αλληλεπίδραση και ανατροφοδότηση με τις ευρύτερες κοινωνικές κινητοποιήσεις της περιόδου. Για τα κοινωνικά υποκείμενα που συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις, υπάρχει μια ταύτιση της προσωπικής ζωής με την κινηματική συλλογική δράση, το οποίο είναι εν τέλει και το ζητούμενο. Υπάρχει δηλαδή μια ξεκάθαρη τάση πολιτικοποίησης της καθημερινής ζωής, η οποία εκφράζεται και μέσα από την πρακτική της κατάληψης.

Εκείνη την περίοδο η ανάγκη για τοπική δράση και παρέμβαση στις γειτονιές, με αναφορές σε τοπικά ζητήματα και αγώνες, οδήγησαν στη δημιουργία καταλήψεων-Στεκιών. Το 1990 δημιουργείται το *Στέκι Περιστερίου*, το 1995 το *Στέκι Αγ. Παρασκευής* και το 1996 το *Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι Άνω-Κάτω Πατησίων*. Αυτές οι πρώτες καταλήψεις-Στέκια, λειτούργησαν ως ανοιχτοί κοινωνικοί και πολιτικοί χώροι συνεύρεσης και συλλογικής δράσης και τοπικής γείωσης του λόγου και των πρακτικών του ανταγωνιστικού κινήματος, καθώς και χώροι πολιτικοποίησης και κινητοποίησης των περιοίκων και κυρίως των νεολαίων. Η πολιτική παρακαταθήκη τους είναι εμφανής μέχρι και σήμερα, αφού στη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων τα υποκείμενα που συμμετείχαν σε αυτές τις δομές, μετεξέληξαν τα εγχειρήματα αυτά, μαζί με τους νέους συμμετέχοντες, δημιουργώντας και νέα εγχειρήματα και δομές στις γειτονιές.

Ο κύκλος των νέων καταλήψεων από το 2000 και μετά, εγκαινιάζει μια, εικοσαετή, εκτίναξη στη δημιουργία και γεωγραφική διασπορά των καταλήψεων και των στεκιών σε όλη την επικράτεια. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη του 2008, η πρακτική

της κατάληψης εξαπλώθηκε ραγδαία. Οι καταλήψεις πια περιλαμβάνουν όχι μόνο τα «άδεια σπίτια», αλλά κυρίως κτίρια που ανήκουν σε φορείς και οργανισμούς του δηmosίου, Πανεπιστήμια, την εκκλησία, αλλά και ιδιώτες που τα έχουν εγκαταλείψει για χρόνια ή έχουν «θολό» ιδιοκτησιακό καθεστώς. Ένα ακόμη πολύ ενδιαφέρον σημείο, αποτελεί η υιοθέτηση αυτής της πρακτικής από ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια, χωρίς προηγούμενη κινηματική εμπειρία (κατοίκους που εμπλέκονται σε τοπικούς αγώνες, εργαζόμενους, νεολαίους και μετανάστες). Επιπλέον η έννοια της επανοικειοποίησης του χώρου, δεν αφορά μόνο στα κτίρια, αλλά περιλαμβάνει ευρύτερα την έννοια του δημόσιου χώρου (πάρκα, αδόμητοι χώροι ή χώροι που μπορούν να διεκδικηθούν και να επανοικειοποιηθούν). Η πρακτική της κατάληψης επεκτείνεται και προς αυτό το πεδίο, όπου συνήθως παίρνει τη μορφή τοπικών κοινωνικών αγώνων, όπου η κατάληψη γίνεται το μέσο υπεράσπισης του δημόσιου χώρου ενάντια π.χ. σε επιχειρηματικά συμφέροντα, εμπορευματοποίηση και οικονομική εκμετάλλευση, αποκλεισμό των κατοίκων από την ελεύθερη πρόσβαση και χρήση του.

Σε αυτή την κατηγορία καταλήψεων ανήκει και το «Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου» στα Εξάρχεια. Το 2009 εκατοντάδες κάτοικοι των Εξαρχείων, ως συνέχεια της δυναμικής της κοινωνικής αυτοοργάνωσης που εκδηλώθηκε κατά την εξέγερση του Δεκέμβρη το 2008, κατέλαβαν το πάρκινγκ, ιδιοκτησίας ΤΕΕ και το μετέτρεψαν σε χώρο πρασίνου, παιχνιδιού και ανθρώπινης συνεύρεσης. Στο χώρο, οι συμμετέχοντες στη κατάληψη, δημιούργησαν παιδική χαρά, περιβόλι, χώρο κινηματογραφικών προβολών, συζητήσεων και εκδηλώσεων. Το εγχείρημα εκφράζει με σαφήνεια

«την ανάγκη να επανοικειοποιηθούμε τη ζωή και την καθημερινότητα μας, τον τόπο και το χρόνο μας, με όρους αντιεμπορευματικούς, αντιεραρχικούς και αδιαμεσολάβητους. Αντί της ιδιοκτησίας του χώρου το πάρκο προτάσσει τη συλλογική, οριζόντια δημιουργία της πόλης και το δικαίωμα συμμετοχής στα κοινά και εξυπηρετεί μια συγκεκριμένη κοινωνική ανάγκη: την ύπαρξη ανοιχτών κοινόχρηστων χώρων συνάντησης και αναψυχής, με αμεσοδημοκρατική διαβούλευση και συλλογική δουλειά, μακριά από κάθε λογική ανάθεσης σε “ειδικούς” και “φορείς”. Οι ίδιοι οι γονείς της γειτονιάς οργανώνονται και αναλαμβάνουν τη διαχείριση και λειτουργία της παιδικής χαράς. Αποτελώντας πλέον υπόδειγμα κοινωνικής αυτοοργάνωσης και χωροταξικό παράδειγμα για την περιοχή. Το πάρκο επιτυγχάνει να αποδείξει έμπρακτα νέες μορφές επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης, να ενσωματώσει κόσμο της γειτονιάς και να απαντήσει έμπρακτα σε υπαρκτές ανάγκες» (Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου, 2010).

Μια ακόμη αντίστοιχη κατάληψη είναι ο ΑΓΡΟΣ Αυτοδιαχειριζόμενο Κατελημμένο Έδαφος, που βρίσκεται από το 2009 μέσα στο Πάρκο Τρίτση. Οι συμμετέχοντες στη κατάληψη αντιλαμβάνονται το εγχείρημα ως εστία αντίστασης στα σχέδια της «ανάπτυξης», εμπορευματοποίησης, ιδιωτικοποίησης και εξαφάνισης του πάρκου και κάθε δημόσιου χώρου. Το εγχείρημα επίσης ασχολείται με την φυσική καλλιέργεια της γης, την αυτοπαραγωγή της τροφής και τη συλλογή και διατήρηση παραδοσιακών ποικιλιών σπόρων, ως πείραμα έμπρακτης αντίστασης στα επιβαλλόμενα διατροφικά μοντέλα, στη διάρρηξη της σχέσης καταναλωτή- μεσαζόντων-παραγωγού και να καταδείξει ότι η

φροντίδα του πάρκου και της χλωρίδας και πανίδας που βρίσκεται σε αυτό, είναι ζήτημα όλων και όχι των εκάστοτε κερδοσκοπικών φορέων που αναλαμβάνουν τη διαχείριση του.

«Συλλογικά και αδιαμεσολάβητα διεκδικούμε όλους τους δημόσιους χώρους, τους απελευθερώνουμε και τους επανοικειοποιούμε κρατώντας τους ζωντανούς, ως χώρους ανοιχτούς σε όλους για την κοινωνική συνεύρεση και δημιουργία...Μέσα από την αυτοοργάνωση και την αντιεραρχική συνύπαρξη μας προχωράμε μαθαίνοντας, συζητώντας και συναποφασίζοντας. Η αυτοδιαχείριση της γης, του ζωτικού αυτού χώρου, έστω κι αν πρόκειται για την αστική γη, είναι αυτό που προτάσσουμε ως μέσο απελευθέρωσης και διαφύλαξης της.» (ΑΓΡΟΣ, 2009).

Την περίοδο 2015-2019 δημιουργήθηκαν δεκάδες νέες καταλήψεις, για τη στέγαση και την κάλυψη των βασικών αναγκών των μεταναστών και προσφύγων, που βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα. Το ανταγωνιστικό κίνημα για πρώτη φορά «αναλαμβάνει» τη μαζική στέγαση και διαχείριση ενός τέτοιου πληθυσμού. Λόγω της ύπαρξης αυτών των καταλήψεων χιλιάδες άνθρωποι μπόρεσαν να καλύψουν τις ανάγκες τους, με αξιοπρέπεια και ελευθερία, έξω από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης σε αυτά. Ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι, με κάποια μικρή απόκλιση, ο απολογισμός του καταληψιακού κινήματος την περίοδο αυτή περιλαμβάνει: 39 νέες Καταλήψεις, 22 Εκκενώσεις και 11 Ανακαταλήψεις. Ιδιαίτερα στη περιοχή των Εξαρχείων έγιναν τουλάχιστον 16 νέες καταλήψεις για τη στέγαση προσφύγων (η καταγραφή έγινε από την *Κοινότητα Καταλήψεων Κουκακίου* το 2019).

Μια από τις πιο ενεργές καταλήψεις (2015), που υπάρχει μέχρι και σήμερα, είναι η *Νοταρά 26* στα Εξάρχεια, η οποία στεγάζεται στο πρώην κτίριο του ΕΤΕΑΜ. Η κατάληψη του εγκαταλελειμμένου αυτού δημόσιου κτιρίου, έγινε με σκοπό την

«εδαφικοποίηση της αλληλεγγύης μας προς τους πρόσφυγες/μετανάστες για την κάλυψη των άμεσων αναγκών τους (στέγαση, περίθαλψη, τροφή κ.α.). Δεν πρόκειται για μια κίνηση φιλανθρωπίας, κρατικής ή ιδιωτικής, αλλά για εγχείρημα αλληλεγγύης, όπου οι αλληλέγγυοι και οι πρόσφυγες αποφασίζουν από κοινού. Αποφασιστικό όργανο μας είναι η ανοιχτή συνέλευση, όπου μπορούν να συμμετέχουν όλοι και όλες χωρίς αποκλεισμούς» (Κατάληψη στέγης Προσφύγων/Μεταναστών Νοταρά 26).

Η κατάληψη, αυτά τα πέντε χρόνια, έχει φιλοξενήσει πάνω από 9000 ανθρώπους. Στο χώρο πέρα από τα δωμάτια διαμονής, λειτουργεί συλλογική κουζίνα-εστιατόριο, παιδότοπος, ιατρείο-φαρμακείο και παιδοψυχολόγος, αποθήκη ιματισμού, βιβλιοθήκη και γίνονται διάφορα μαθήματα, πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Όλες αυτές οι καταλήψεις πέρα από το ζήτημα της στέγασης, της τροφής, της ιατροφαρμακευτικής φροντίδας και της ένδυσης, πρόσφεραν και νομική, ηθική και συναισθηματική υποστήριξη στους μετανάστες και κυρίως στα μικρά παιδιά. Υπήρχε μέριμνα να γράφονται τα παιδιά στο σχολείο και παράλληλα γίνονταν και πολλά μαθήματα (ελληνικών, αγγλικών, φαρσί). Μεταξύ των καταλήψεων και των άλλων αυτοοργανωμένων κινηματικών δομών καθώς και των αλληλέγγυων, υπήρχαν δίαυλοι επικοινωνίας, συνεργασίας και αλληλοβοήθειας και έμπρακτης αλληλεγγύης (και σε υλικό επίπεδο). Για παράδειγμα η αυτοοργανωμένη κουζίνα της κατάληψης *Δερβενίων 56*, παρείχε γεύματα στις καταλήψεις της *Νοταρά 26*,

στη κατάληψη 2^ο Σχολείο και στη κατάληψη του κτιρίου Γκίνη στο Πολυτεχνείο (εκεί φιλοξενούνταν πάνω από 100 μετανάστες κυρίως από Αφρική). Άλλωστε όλα αυτά τα χρόνια πάρα πολλές ομάδες/ συλλογικότητες και δομές είχαν εντάξει το μεταναστευτικό ζήτημα στην ατζέντα τους, δημιουργώντας ποικίλα δίκτυα αλληλεγγύης.

Η κατάληψη στο ξενοδοχείο *Oniro* στα Εξάρχεια, ήταν ουσιαστικά μια πράξη άμεσης δράσης, όταν το 2016, ομάδα μεταναστών και αλληλέγγυων κατέλαβαν το εγκαταλελειμμένο ξενοδοχείο, μετά τη λήξη της πορείας αλληλεγγύης στους μετανάστες, με διοργανωτές κυρίως τις καταλήψεις (*City Plaza, Νοταρά 26, 2ο Σχολείο. Κάνιγγος 22, κατάληψη Πάρκου Ασυρμάτου κ.α.*) και κεντρικό σύνθημα «Ζούμε μαζί, Αγωνιζόμαστε μαζί».

Το 2016 καταλείφθηκε το ξενοδοχείο *City Plaza*. Απο το 2016 έως το 2018 φιλοξένησε τουλάχιστον 2.200 μετανάστες, μεταξύ αυτών και πάρα πολλά παιδιά, κυρίως από Συρία, Αφγανιστάν, Ιράν, Παλαιστίνη. Η κουζίνα του *City Plaza* σέρβιρε πάνω από 1000 μερίδες κάθε μέρα. Υπήρχε επίσης ιατρείο, καφέ-τραπεζαρία, χώρος για γυναίκες, τακτικό κουρείο, μαθήματα ξένων γλωσσών, εκπαιδευτικές δραστηριότητες και διάφορες πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Οι «επιτροπές» των καθημερινών εργασιών, ενημερώνουν τις εβδομαδιαίες συντονιστικές/διαχειριστικές συνελεύσεις. Στις εβδομαδιαίες συνελεύσεις συμμετέχουν οι κάτοικοι, οι αλληλέγγυοι και οι εθελοντές, συζητώντας τις καθημερινές εργασίες, την κυκλικότητα των εργασιών και τα ζητήματα ασφάλειας. Γίνονται και οι εβδομαδιαίες γενικές συνελεύσεις όπου συμμετέχουν όλες οι ομάδες και συζητούνται όλα τα ζητήματα και λαμβάνονται οι αποφάσεις. Το εγχείρημα (όπως και όλα τα υπόλοιπα) λειτουργούσε στη βάση της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιεύθυνσης, της αλληλεγγύης και της ισότητας, ως μέσα της ενεργούς επανοικειοποίησης του χώρου και διαχείρισης του σύμφωνα με τις ανάγκες του κινήματος.

Στο κίνημα των καταλήψεων, ως αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος, μπορούμε να διακρίνουμε διάφορες μορφές οργάνωσης. Αναπτύσσεται μεταξύ των καταλήψεων μια γενικότερη συνεργασία, αμοιβαία αλληλοβοήθεια και αλληλεγγύη (καταστολή, φασιστικές επιθέσεις, οικονομική ενίσχυση, εργασίες συντήρησης των κτιρίων, κοινές εκστρατείες και πολιτικές εκδηλώσεις). Σε αυτές τις διαδικασίες συχνά εμπλέκεται και η γειτονιά ή η τοπική κοινωνία. Σε κάθε κατάληψη δημιουργείται, ως μοντέλο οργάνωσης, μια οριζόντια, γενική πολιτική συνέλευση με τη συμμετοχή όλων, η οποία είναι και το όργανο που λαμβάνει τις αποφάσεις. Συνήθως υπάρχει και μια δεύτερη τακτική συνέλευση, διαχειριστική, για τις πρακτικές λειτουργίες της κατάληψης (καθαριότητα, εργασίες και καταμερισμός τους, οικονομικά ζητήματα, προγραμματισμός δραστηριοτήτων κ.λ.π.). Δημιουργούνται διάφορες ομάδες, πρωτοβουλίες, κολεκτίβες, οι οποίες ασχολούνται με διάφορες θεματικές (έμφυλο, αντισπισισμός, αντιφασισμός, αλληλεγγύη, μεταναστευτικό, περιβάλλον, τοπικοί αγώνες, τροφή, εργασιακά κ.λ.π.) και οργανώνονται από την κάθε ομάδα ή και από κοινού, ανοιχτές εκδηλώσεις (πολιτικές συζητήσεις, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, παιδικές εκδηλώσεις, εργαστήρια και μαθήματα αυτομόρφωσης, συλλογικές κουζίνες, εκδόσεις κ.λ.π.). Η κάθε

ομάδα έχει τη δική της αυτόνομη συνέλευση, ως πρωτοβάθμιο όργανο, οι αποφάσεις και προτάσεις της οποίας μεταφέρονται, παρουσιάζονται και συζητιούνται στη γενική συνέλευση. Σε ζητήματα γύρω από τα οποία δημιουργείται η ανάγκη για κινητοποίηση ή περιόδους έντονης κοινωνικής και κινηματικής δραστηριότητας, συνήθως δημιουργούνται Συνελεύσεις ή Συντονιστικά, προκειμένου να συνευρεθούν οι αυτοοργανωμένες δομές. Εκεί, συνήθως με την παρουσία εκπροσώπων των διαφόρων εγχειρημάτων, γίνεται η θεωρητική επεξεργασία των ζητημάτων, κατατίθενται οι προτάσεις για τις δράσεις και οργανώνονται οι κοινές εκστρατείες και δημιουργούνται οι ομάδες εργασίας, οι οποίες με τη σειρά τους αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση συγκεκριμένων εργασιών (συγγραφή του έντυπου λόγου π.χ. προκηρύξεις, αφίσες, μπροσούρες, πανό, τρικάκια).

Στο σημείο αυτό θα δούμε, πιο συγκεκριμένα, δυο από τα δεκάδες καταληψιακά εγχειρήματα.

Η κατάληψη *Rosa Nera* βρίσκεται στα Χανιά, από το 2004, σε κτίριο που ανήκει στο Πολυτεχνείο Κρήτης. Η κατάληψη λειτουργεί στη βάση της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιαχείρισης, αντιεμπορευματικά, αδιαμεσολάβητα, οριζόντια και αμεσοδημοκρατικά. Συμμετέχει στο ανταγωνιστικό κίνημα, μέσα από τους κοινωνικούς και ταξικούς αγώνες και τις συλλογικές κινητοποιήσεις, μέσα από την έμπρακτη αλληλεγγύη σε όσες/όσους αγωνίζονται ενάντια σε κάθε μορφής εκμετάλλευση και καταπίεση, στους μετανάστες και ενάντια στο φασισμό και κάθε μορφής φυλετικό διαχωρισμό, με συμμετοχή στους αγώνες ενάντια στη λεηλασία της φύσης από το κεφάλαιο. Με ενεργή παρέμβαση- δράση και λόγο-σε τοπικά ζητήματα που αφορούν στις ζωές των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας και γειώνοντας αντίστοιχα τα ευρύτερα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα στην τοπική κοινωνία. Το εγχείρημα συνευρίσκεται και συνεργάζεται (σε πιο τακτική μορφή) και με άλλα αυτοοργανωμένα εγχειρήματα και δομές στη Κρήτη, συνδιαμορφώνοντας και συνδιοργανώνοντας ποικίλες δράσεις κι εκστρατείες, καθώς βέβαια και με αντίστοιχα εγχειρήματα στην υπόλοιπη χώρα.

Στο χώρο της κατάληψης λειτουργούν: οι χώροι κοινής συμβίωσης (αποτελεί και κατάληψη στέγης), αντιεμπορευματικό καφενείο, δανειστική βιβλιοθήκη, αίθουσα θεάτρου, αίθουσα κινηματογραφικών προβολών, παιδικό στέκι, εργαστήριο επισκευών και κατασκευών, συλλογική κουζίνα, κελάρι και χαριστικό παζάρι. Οργανώνονται πολιτικές εκδηλώσεις με ποικίλες θεματικές (εργασιακά, έμφυλο, περιβάλλον, μεταναστευτικό, αλληλεγγύη, αντιφασισμός, διεθνισμός κ.α.) καθώς και πολιτιστικές εκδηλώσεις (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, παιδικές παραστάσεις και δραστηριότητες, πολυπολιτισμικές συλλογικές κουζίνες κ.α.).

Ο Γ.Τ., ένα από τα πρώτα μέλη της κατάληψης, αναφέρει, πέρα από το βασικό μοντέλο οργάνωσης, που είναι η οριζόντια εβδομαδιαία συνέλευση, όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται στη βάση της ομοφωνίας και της συναίνεσης, και σε τρεις ακόμα πολιτικές συμφωνίες που παραμένουν σταθερές (παρά την εναλλαγή των συμμετεχόντων στο εγχείρημα όλα αυτά τα χρόνια), τον αντιεραρχικό, αντιεμπορευματικό και αδιαμεσολάβητο χαρακτήρα του εγχειρήματος.

Στο ερώτημα για τις στοχεύσεις του εγχειρήματος και το βαθμό που το μοντέλο οργάνωσης του ανταποκρίνεται σε αυτές, ο Γ.Τ. θεωρεί ότι ο βασικός στόχος είναι πάντα η παρέμβαση

στη κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της πόλης με τρόπο που θα προάγεται η συμμετοχή και η συνυπευθυνότητα στα κοινά, χωρίς τη διαμεσολάβηση των επαγγελματιών της πολιτικής. Ο βαθμός ανταπόκρισης είναι ικανοποιητικός, δεδομένου ότι έρχονται αντιμέτωποι με ισχυρές συγκεντρωτικές δομές με μεγάλη εξουσία και υλικούς πόρους. Παρόλα αυτά η *Rosa Nera* έχει καταφέρει να ανοίξει ζητήματα στη πόλη, τα οποία εξελίχθηκαν σε μαζικές κινητοποιήσεις/διεκδικήσεις. Ο τρόπος λειτουργίας αυτού του μοντέλου οργάνωσης, έχει να κάνει με τη διατήρηση του χαρακτήρα του «ανοιχτού χώρου» σε άτομα και συλλογικότητες με στόχο την εδαφικοποίηση των ιδεών. Σε ένα δεύτερο επίπεδο οργανώνεται η ενημέρωση (αντιπληροφόρηση) της τοπικής κοινωνίας και αφού εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις του κοινωνικού διαλόγου, προτείνουμε και συνδιαμορφώνουμε ένα σχέδιο δράσεων.

Ως προς το ερώτημα, για το ποιες συλλογικές και ατομικές ανάγκες κι επιθυμίες επιχειρεί να καλύψει το εγχείρημα, πιστεύει ότι καταρχήν, πρόκειται για ένα πειραματισμό πάνω στην εύρεση ενός κοινού εδάφους όπου συναντιούνται οι ατομικές με τις συλλογικές ανάγκες και επιθυμίες.

«Για παράδειγμα η ανάδειξη των κοινωνικών προβλημάτων στη δημόσια σφαίρα και η οργάνωση μιας συλλογικής κάθε φορά απάντησης, ο αγώνας ενάντια στην απομόνωση και την καλλιέργεια ανταγωνιστικών σχέσεων, προτάσσοντας την αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια και ενάντια στην εμπορευματοποίηση κάθε πτυχής της ανθρώπινης ζωής, καθώς κι η αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων, προκειμένου να δυναμώσουμε τον αγώνα, είναι ταυτόχρονα για τα μέλη του εγχειρήματος, ανάγκες και επιθυμίες. Αυτό λειτουργεί και ως αφορμή για να συννευρεθούμε, να γνωριστούμε και να εμπιστευτούμε ο ένας τον άλλο, μέσα από τους συλλογικούς αγώνες. Έτσι οι σχέσεις γίνονται πιο ανθρώπινες καθώς το «από κοινού» δεν είναι μόνο η ουσία της έννοιας της κοινότητας αλλά και η βασική προϋπόθεση της ύπαρξής μας».

Στην ερώτηση, πως πιστεύει ότι επηρεάζουν οι προεικονιστικές εναλλακτικές, τους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές, ο Γ.Τ. θεωρεί πως η μεγαλύτερη συμβολή των προεικονιστικών εναλλακτικών, είναι ο εναλλακτικός τρόπος οργάνωσης που προτείνουν.

«Πως για να βελτιωθεί αυτός ο κόσμος χρειάζεται η φαντασία μας να πάει πολύ πιο μακριά, από το αυστηρά σχεδιασμένο μέλλον που οδηγεί σε εφιαλτικές δικτατορίες. Εκεί ακριβώς έγκειται και η αξία αυτών των προεικονιστικών προτάσεων: δημιουργούν πειράματα, κάτι σαν κοινωνικά εργαστήρια, που προκαλούν το στοχασμό και τη φαντασία και έτσι «ανεμιζόμαστε την ελευθερία».

Σε σχέση με τις προκλήσεις με τις οποίες έχει έρθει αντιμέτωπο το εγχείρημα, αναφέρει ως τη βασικότερη, το ότι τα όρια των δυνατοτήτων, των προθέσεων και των διαθέσεων των συμμετεχόντων, όχι μόνο δεν είναι σαφή αλλά προϋποθέτουν την υπευθυνότητα την οποία επιχειρούν να καλλιεργήσουν. Η δεύτερη πρόκληση, αφορά στην καταστολή (κράτος-αστυνομία-ιδιωτικά συμφέροντα π.χ. η πώληση του κτιρίου σε ιδιωτική εταιρία). Η τρίτη πρόκληση έχει να κάνει με τις φασιστικές ομάδες που κατά καιρούς εμφανίζονται, οι οποίες όμως δεν διαθέτουν κανένα κοινωνικό έρεισμα, σε αντίθεση με τη *Rosa Nera* που είναι γειωμένη τοπικά, σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Μια ακόμη πρόκληση αποτελεί το

στεγαστικό ζήτημα, καθώς ενώ η ανάγκη για στέγαση παραμένει τεράστια και ταυτόχρονα η συγκατοίκηση υπο όρους «παρανομίας» και πολιτικής στόχευσης απαιτούν πείσμα, αποφασιστικότητα και «γερό στομάχι». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει

«το να κατανοείς και να βοηθάς τον συνάνθρωπο σου, χωρίς ταυτόχρονα να δημιουργείς μια αστική πολυκατοικία, είναι στη καλύτερη περίπτωση χρονοβόρο».

Δεν λείπουν βέβαια ενίοτε και τα προβλήματα στις σχέσεις των μελών της κατάληψης. Αυτά όμως συνήθως λύνονται μέσα από τη διαδικασία της συνέλευσης, ως το πιο κατάλληλο μέσο για να εξομαλύνονται και να λύνονται οι αντιπαραθέσεις.

Η κατάληψη «Σκαραμαγκά» γεννήθηκε, το 2009, ουσιαστικά από ακτιβιστές που βρέθηκαν στο δρόμο και στις καταλήψεις κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη το 2008, η οποία

«...ανατίναξε την εξατομίκευση και το στεγανοποιημένο ιδιωτικό, και ένα χαρούμενο, συλλογικό και άγριο «εμείς» ξεχύθηκε στους δρόμους...απέχοντας από αίτημα και παράκληση, αυτοοργανώνοντας την καθημερινότητα μέσα σε κατειλημμένα κτίρια... αποφασίσαμε την επανοικειοποίηση του εγκαταλειμμένου κτιρίου της Πατησίων 61 & Σκαραμαγκά, με σκοπό να εδαφικοποιήσουμε στο χώρο αυτό κάποιες από τις διαθέσεις και τις επιθυμίες μας, προκειμένου να το μετατρέψουμε σε ένα ορμητήριο ζωής που θέλουμε... Σε ένα ανοιχτό, κοινωνικό χώρο, όπου αυτοοργανωμένα, συντροφικά και συλλογικά, θα αποτελέσουμε ένα μέρος της συνωμοσίας για τη καταστροφή αυτού του κόσμου. Ενάντια σε κάθε μορφή ιεραρχίας κι εξουσίας, ενάντια σε κάθε πολιτική κι εμπορευματική διαμεσολάβηση, ενάντια σε κάθε θεαματικό ρόλο κι έμφυλο διαχωρισμό» (Κατάληψη «Σκαραμαγκά», 2009).

Στη κατάληψη λειτουργούσαν: ξυλουργείο και αποθήκη ξυλείας, εργαλειοθήκη και συνεργείο επισκευής ποδηλάτων, μουσικό studio, αυτοδιαχειριζόμενο καφενείο και Vegan καφενείο, αίθουσα προβολών, συλλογική κουζίνα, αίθουσα ηλεκτρονικών υπολογιστών, βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο, δανειστική βιβλιοθήκη και ηλεκτρονικό αρχείο, αίθουσες συνελεύσεων, αίθουσα μαθημάτων αυτομόρφωσης, δωμάτιο συλλογής ρούχων, πινακ-πονγκ, αίθουσα χορού και άθλησης, πίστα αναρρίχησης, εργαστήρι ραπτικής, αποδυτήρια και δωμάτια φιλοξενίας. Το εγχείρημα ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το ζήτημα της πατριαρχίας, του έμφυλου και της σεξουαλικότητας, τον αντισπισισμό, τα εργασιακά, τη ψυχική υγεία, το μεταναστευτικό και την αυτομόρφωση και διάχυση της γνώσης. Εκδόθηκαν επίσης πολλές μπροσούρες από τις συλλογικότητες που συμμετείχαν στη κατάληψη, για τη μετανάστευση και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τον Βιγκανισμό, την καταστολή και τα αυτοοργανωμένα εγχειρήματα, το γυναικείο ζήτημα, τον εγκλεισμό, τη στράτευση, το κίνημα Occupy, την οικονομική ύφεση και τη κρίση της συναίνεσης και αντίστοιχα οργανώθηκαν και πολλές πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Η Ν.Σ., ως μέλος της κατάληψης «Σκαραμαγκά», αναφέρει ότι η λήψη αποφάσεων, προέκυπτε μέσα από μια οριζόντια, αντιεραρχική, με αμεσοδημοκρατικό χαρακτήρα συνέλευση. Η κοινή συμφωνία όλων ήταν προαπαιτούμενο για τη λήψη αποφάσεων, γι' αυτό κι η μέγιστη δυνατή συμμετοχή ήταν πολύ σημαντική. Σε περίπτωση διαφωνίας, η

συμφωνία επιτυγχάνονταν μέσω της διαλεκτικής αντιπαράθεσης επιχειρημάτων. Διαδικασία βέβαια, συχνά, αρκετά χρονοβόρα. Ο καταμερισμός των εργασιών προέκυπτε από την αυτόβουλη πρωτοβουλία των συμμετεχόντων, βάσει των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων κι επιθυμιών τους καθενός. Όλοι πάντως αναλάμβαναν εργασίες.

Ως προς το βαθμό και τον τρόπο ανταπόκρισης, στο στόχο, αυτού του μοντέλου οργάνωσης, η Ν.Τ. θεωρεί, ότι λαμβάνοντας υπόψη,

«πως ο στόχος είναι η ανατροπή του υπάρχοντος πολιτικοοικονομικού συστήματος και η εγκαθίδρυση μιας κομμουνιστικής κοινωνίας, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι το συγκεκριμένο μοντέλο δεν έχει εξυπηρετήσει το στόχο. Αυτή όμως η θεώρηση υποτιμά την όλη πολιτική διαδικασία, καθώς μέσα από τη συμμετοχή στα αυτοοργανωμένα πολιτικά εγχειρήματα διαμορφώνεται και ενισχύεται η συνείδηση και η συνειδητοποίηση. Με το να οξύνουμε τις συνειδήσεις, θωρακιζόμαστε απέναντι στη συστημική επίθεση και μπορούμε απελευθερωμένα να οδεύουμε προς την επίτευξη του στόχου».

Στην ερώτηση για το ποιες συλλογικές και ατομικές ανάγκες, επιχείρησε το εγχείρημα να καλύψει, η Ν.Τ. πιστεύει ότι, καταρχήν καλύφθηκε η ανάγκη της συνεύρεσης και συνδιαμόρφωσης των κινηματικών δρώντων, πάνω σε κοινούς πολιτικούς στόχους. Η κατάληψη προσέφερε μια πραγματική στέγη, ένα σημείο αναφοράς για να συνευρίσκονται και με νέους δρώντες. Επίσης επιχειρήθηκε να καλυφθούν ανάγκες σε όλους τους τομείς της καθημερινότητας. Ακόμη στη κατάληψη φιλοξενήθηκαν πολλοί μετανάστες, που αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα στέγης, καθώς και πολλοί σύντροφοι από το εξωτερικό.

Η Ν.Τ., απαντώντας στο ερώτημα, με ποιο τρόπο πιστεύει ότι επηρεάζονται οι άνθρωποι που έρχονται σε επαφή με τις προεκικονιστικές εναλλακτικές, ,πιστεύει ότι οι αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές είναι η απόδειξη του πως η αναρχική-αντιεξουσιαστική θεώρηση, είναι εφαρμόσιμη σε πρακτικό επίπεδο.

«Για όποιον-α έχει βαθιά μέσα του ριζωμένη την αγάπη για τη ζωή, την ελευθερία και την αξιοπρέπεια η επαφή με τις αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές είναι μια ελπίδα ότι υπάρχουν εναλλακτικές προτάσεις οργάνωσης της κοινωνίας και μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά στο «εδώ και τώρα».

Σχετικά με τις προκλήσεις και τα προβλήματα, με τα οποία έχει έρθει αντιμέτωπο το εγχείρημα, αναφέρει ως πιο σημαντικό πρόβλημα, την καταστολή. Η κρατική βία είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί από το κίνημα, το οποίο δεν διαθέτει ούτε τα μέσα ούτε την οργάνωση για να την αντικρούσει. Ταυτόχρονα οι πολιτικές διώξεις απομυζούν την ικμάδα των πολιτικών υποκειμένων και συλλογικοτήτων (σωματικά, ψυχολογικά και οικονομικά). Οι εσωτερικές διαφωνίες και οι προβληματικές σχέσεις αποτελούν αναπόφευκτο κομμάτι των συλλογικών πολιτικών διαδικασιών. Το ζητούμενο είναι να υπάρχει σύνεση και διάθεση να αντιμετωπιστούν τα όποια προβλήματα και να μην μένει ο καθένας περιχαρακωμένος πίσω από τις προσωπικές του πεποιθήσεις.

Η *Αυτοοργανωμένη Δομή Υγείας Εξαρχείων* (ΑΔΥΕ) αποτελεί μια προσπάθεια κοινοτικής πρωτοβάθμιας περίθαλψης, η οποία στηρίζεται και στελεχώνεται από γιατρούς,

νοσηλευτές, ψυχολόγους, φαρμακοποιούς και κατοίκους. Η ΑΔΥΕ έχει χαρακτήρα αντιθεσμικό και κινηματικό. Διέπεται από τον αντιεραρχικό τρόπο λειτουργίας της, την ισότιμη συμμετοχή και τον αμεσοδημοκρατικό τρόπο λήψης αποφάσεων. Δεν συνεργάζεται με κρατικούς φορείς, ΜΚΟ ή κόμματα. Οι ενέργειες της εντάσσονται στα πλαίσια της στοχευμένης κοινοτικής άμεσης δράσης, ενταγμένες στο κίνημα για την κοινωνική απελευθέρωση. Οι αποφάσεις λαμβάνονται στη γενική συνέλευση αμεσοδημοκρατικά, κατόπιν διαβούλευσης, κατά σειρά με ομοφωνία/συναίνεση.

«Η αλληλεγγύη μας προσφέρεται με βάση την αμοιβαιότητα και όχι εγωιστικά, δεδομένου ότι όλοι είμαστε εν δυνάμει άστεγοι, άνεργοι, επισφαλώς εργαζόμενοι, μετανάστες, χωρίς πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη».

Ο Κοινωνικός χώρος για την Υγεία στεγάζεται στην κατάληψη του πρώην ΠΙΚΠΑ Πετραλώνων, ένα εγχείρημα της Λαϊκής Συνέλευσης Πετραλώνων-Θησείου-Κουκακίου. Πρόκειται για μια αυτοοργανωμένη δομή πρωτοβάθμιας περίθαλψης, ως μια απόπειρα κάλυψης των αναγκών για πρωτοβάθμια περίθαλψη στις γειτονιές που δραστηριοποιείται η Συνέλευση. Στη δομή λειτουργούν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, παθολόγος, νεφρολόγος, ωτορινολαρυγγολόγος, κοινωνικό φαρμακείο, φυτοφαρμακευτική συμβουλευτική και προληπτική οδοντιατρική. Ταυτόχρονα γίνονται σεμινάρια και μαθήματα αυτομόρφωσης για τη διάχυση της γνώσης κοινωνικά. Παράλληλα με το στήσιμο μιας δομής πρωτοβάθμιας περίθαλψης, τη συλλογικότητα απασχολεί και η οργάνωση των συλλογικών απαντήσεων, απέναντι στη διάλυση του συστήματος υγείας, στην επιβολή μιας κατάστασης εξαίρεσης για όλο και ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια.

3.2.7 Τα «Στέκια»

Τα Στέκια, άρχισαν να δημιουργούνται με γοργούς ρυθμούς σε όλη την επικράτεια, κυρίως από το 2000 και μετά. Ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους δεν διαφέρει ιδιαίτερα με αυτόν των καταλήψεων. Όπως είδαμε και παραπάνω υπάρχουν οι Καταλήψεις- Στέκια, που περιλαμβάνουν κατελημμένα δημόσια ή ιδιωτικά κτίρια, καθώς και εκείνα που βρίσκονται μέσα στις Πανεπιστημιακές Σχολές και τα Στέκια που περιλαμβάνουν κτίρια τα οποία, οι συμμετέχοντες σε αυτά, τα νοικιάζουν από τους ιδιοκτήτες τους. Πρόκειται για αυτοοργανωμένες δομές, που εντάσσονται στο ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα, ως αναπόσπαστο κομμάτι του, αποτελώντας κομβικής σημασίας κινηματικές δομές και υποδομές. Επιπλέον η γεωγραφική τους διασπορά είναι αρκετά μεγάλη και είναι γειωμένα πολιτικά και κοινωνικά στις τοπικές κοινωνίες, όπου εδρεύουν. Άλλωστε μια από τις πρωταρχικές συλλογικές ανάγκες που επιχειρούν να καλύψουν, είναι η τοπική δράση και απεύθυνση, εδαφικοποιώντας τους κοινωνικούς αγώνες και διαχέοντας τις ιδέες και τις πρακτικές του ανταγωνιστικού κινήματος, ευρύτερα στην κοινωνία. Η ανάγκη για κινητοποίηση και εμπλοκή περισσότερων ανθρώπων στους συλλογικούς αγώνες, καθώς και η επιθυμία των κινηματικών δρώντων να δημιουργήσουν πολιτικές συλλογικότητες στις γειτονιές και τις πόλεις όπου κατοικούν, καθώς και η συνειδητοποίηση ότι οι κοινωνικοί αγώνες πρέπει να συνδέονται και να γειώνονται και στις τοπικές κοινωνίες, οδήγησαν στη μαζική δημιουργία αυτών των εγχειρημάτων. Συνθήματα όπως: «Αν δεν αντισταθούμε σε

όλες τις γειτονιές, οι πόλεις μας θα γίνουνε μοντέρνες φυλακές», «Κοινότητες αγώνα σε κάθε γειτονιά», καταδεικνύουν επακριβώς αυτή τη νέα πολιτική κουλτούρα και τάση.

Τα προτάγματα της αυτοοργάνωσης, της αυτοδιαχείρισης, της αντιεραρχίας, της μη διαμεσολάβησης των κοινωνικών αγώνων και των ανθρωπίνων σχέσεων, της αντιεμπορευματικότητας και της D.I.Y. κουλτούρας, της αλληλεγγύης, του αντικαπιταλισμού, του αντιμιλιταρισμού, της εναντίωσης στη λεηλασία της φύσης, της κοινοκτημοσύνης, του αντιρατσισμού και του αντιφασισμού, της ταξικής συνείδησης, των συλλογικών αντιστάσεων και δράσεων, τέθηκαν μέσω αυτών των εγχειρημάτων στο δημόσιο κοινωνικό πεδίο. Οι πρακτικές της άμεσης συλλογικής δράσης, της αντιπληροφόρησης, της επανοικειοποίησης του δημόσιου χώρου και κοινωνικού πλούτου, της δημιουργίας εναλλακτικών δομών και αντιθεσμίσεων στο παρόν, της συλλογικοποίησης, της ισότιμης συνεύρεσης και συνδιαμόρφωσης, εφαρμόστηκαν στην πράξη μέσα σε αυτές τις δομές και λειτούργησαν παραδειγματικά, επηρεάζοντας ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια στις περιοχές που δραστηριοποιούνται. Η επιμονή στη δημιουργία ισότιμων ανθρωπίνων σχέσεων, απαλλαγμένων από πατριαρχικά, εξουσιαστικά, σεξιστικά και ρατσιστικά κοινωνικά κατάλοιπα, η συμπερίληψη των ταυτοτήτων και των απόψεων, η ενθάρρυνση των πρωτοβουλιών και της ανάληψης ευθυνών από όλους εξίσου, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, δοκιμάζονται σε καθημερινή βάση μέσα σε αυτά τα εγχειρήματα, προτρέποντας και όσους έρχονται σε επαφή μαζί τους, να δοκιμάσουν και να υιοθετήσουν αυτόν τον τρόπο συνύπαρξης.

Το *Ελευθεριακό Στέκι « Πικροδάφνη »*, δημιουργήθηκε το 2000 στο Μπραχάμι, από ακτιβιστές που δρούσαν στην ευρύτερη περιοχή των νοτίων προαστίων της Αθήνας και συμμετείχαν σε διάφορες συλλογικότητες του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος. Η ανάγκη για τη δημιουργία μιας αυτοοργανωμένης δομής, προκειμένου να στεγαστούν και να αποκτήσουν ένα σταθερό σημείο αναφοράς, τα πολιτικά υποκείμενα που ζουν σε αυτές τις περιοχές και επιθυμούν να εδαφικοποιήσουν και να διαχύσουν τη συλλογική δράση, τους οδήγησε στη δημιουργία αυτού του εγχειρήματος. Ένας επιπλέον στόχος που τέθηκε εξαρχής, ήταν η εμπλοκή στους τοπικούς αγώνες και η σύνδεση τους με ευρύτερους κοινωνικούς αγώνες, καθώς και η εμπλοκή περισσότερων ανθρώπων σε αυτούς. Οι βασικές αρχές του Στεκιού είναι ο αντιεξουσιαστικός, αμεσοδημοκρατικός, αντιεραρχικός και αντιεμπορευματικός χαρακτήρας του.

«Το Στέκι έχει μια συγκεκριμένη ελευθεριακή αντίληψη, βάσει της οποίας προσπαθεί να δημιουργήσει δομές και συνθήκες ελευθερίας, να αναπτύξει μια απελευθερωτική δράση πάνω σε ζητήματα της καθημερινής ζωής και της κοινωνικής πραγματικότητας...Ξεκινήσαμε αυτό το πείραμα, απλώς βασιζόμενοι στην αρχή ότι κάθε άτομο θα πρέπει να είναι ελεύθερο να πραγματώνει τα όνειρα του και ότι οι κοινότητες ανθρώπων, που τους συνδέουν κάποιες κοινές αρχές και σχέσεις αλληλοκατανόησης και αλληλεγγύης, μπορούν να βρουν τρόπους και τις γνώσεις να ικανοποιούν τις ανάγκες τους, σε συνεργασία και με άλλες κοινότητες, χωρίς την κηδεμονία και διαμεσολάβηση του κράτους, των ειδικών και των νόμων της αγοράς. Ένα πείραμα στο να εφαρμόσουμε στη πράξη τις ιδέες μας, να δούμε τα όρια μας καθώς και τα προβλήματα που θα συναντήσουμε...Για εμάς το μάθημα της άμεσης δημοκρατίας, της αυτοοργάνωσης, της αλληλεγγύης και της αυτονομίας στη

πράξη, είναι ο μόνος δρόμος για την ανατροπή του υπάρχοντος συστήματος στυγνής εκμετάλλευσης ανθρώπων και φύσης, της υποτίμησης της ζωής, της αλλοτρίωσης των ανθρώπινων σχέσεων, της καταστολής και τρομοκρατίας, της υλικής και πνευματικής φτώχειας, του ρατσισμού, του σεξισμού και του αντιδραστικού συντηρητισμού που μας κατακλύζει» (Ελευθεριακό Στέκι «Πικροδάφνη», 2017).

Στο χώρο του Στεκιού λειτουργούν δανειστική βιβλιοθήκη, αρχείο κινηματικού υλικού, αυτοοργανωμένο καφενείο και κατά περιόδους γίνονται διάφορα μαθήματα αυτομόρφωσης. Διοργανώνονται πολιτικές εκδηλώσεις- συζητήσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις, προβολές και παραστάσεις, συναυλίες (και σε δημόσιους χώρους), παρεμβάσεις άμεσης δράσης (αφισκοκολλήσεις, μικροφωνικές αντιπληροφόρησης σε κεντρικά σημεία της περιοχής, μοίρασμα έντυπου λόγου στο δρόμο αλλά και πόρτα πόρτα στις γειτονιές, πορείες, αποκλεισμοί, καταλήψεις κ.α.), συλλογικές κουζίνες, εκδόσεις προκηρύξεων και μπροσούρων, καθώς και το τακτικό έντυπο αντιπληροφόρησης του Στεκιού, το «*Νήριον*». Το Στέκι επίσης συμμετέχει σε διάφορα συντονιστικά, συνελεύσεις, δίκτυα και τοπικά σχήματα, στα πλαίσια συνεργασίας και συνδιαμόρφωσης με άλλες αυτοοργανωμένες δομές και συλλογικότητες του ανταγωνιστικού κινήματος, καθώς και με αντίστοιχα εγχειρήματα του εξωτερικού. Έχει συμμετάσχει σε πολύ σημαντικούς τοπικούς αγώνες όπως, η διάσωση του ρέματος της «Πικροδάφνης», την κατάργηση του ΚΥΤ (κέντρο υπερύψηλης τάσης της ΔΕΗ) στην Ηλιούπολη, τη διεκδίκηση από τους κατοίκους του πάρκου του «Ασυρμάτου», την επέκταση της περιφερειακής του Υμηττού και την καταστροφή του βουνού, την κατάληψη του Δημαρχείου στη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη το 2008, κινητοποιήσεις για το κλείσιμο του κέντρου κράτησης μεταναστών στο πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού και τις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης τους. Καθώς επίσης και σε αντιφασιστικούς αγώνες, κυρίως κατά την περίοδο της ανόδου της Χρυσής Αυγής, με ακύρωση προεκλογικών εκστρατειών, δημόσιων εμφανίσεων υποψηφίων και μελών του κόμματος στην ευρύτερη περιοχή των νοτίων προαστίων.

Το Στέκι από το 2017, επιχειρήσε να πειραματιστεί και σε ένα άλλο μοντέλο οργάνωσης, συμμετέχοντας σε ένα ευρύτερο σχήμα, αυτό της *Αυτόνομης Κοινότητας νότιας Αθήνας*. Διαθέτοντας τον χώρο του Στεκιού και τις υποδομές του, στις συλλογικές διαδικασίες της Κοινότητας. Επιχειρώντας ένα ακόμη πειραματισμό στη κοινή συνύπαρξη κινηματικών δομών, σε μια προσπάθεια πραγμάτωσης της ιδέας για τη δημιουργία κοινοτήτων που απαντούν στις καθημερινές ανάγκες. Αυτό οδήγησε στην εύρεση ενός μεγαλύτερου κτιρίου, όπου πλέον συστεγάζονται το Στέκι, το Εργαστήριο Μεταποίησης Τροφίμων, πολιτικές ομάδες, το Αυτοοργανωμένο Γυμναστήριο και το Αυτοοργανωμένο Μουσικό Studio. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε κι ένα ταμείο υποστήριξης νέων αυτοοργανωμένων δομών και ήδη υπαρχόντων.

Η Μ.Π. και η Μ.Α., μέλη του Στεκιού, αναφέρουν πως, η μορφή οργάνωσης που ακολουθεί το εγχείρημα, είναι οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων, μέσω της εβδομαδιαίας συνέλευσης, στη βάση του διαλόγου και της συναίνεσης. Τα θέματα προς συζήτηση τίθενται κατά την έναρξη της συνέλευσης, από τα μέλη, και συζητούνται διεξοδικά μέσα από κύκλους τοποθετήσεων. Οι θεματικές προς συζήτηση αφορούν τόσο θεωρητικά όσο και σε πρακτικά ζητήματα. Πολλές φορές πιο πολύπλοκα ή απαιτητικά ζητήματα μπορεί να επεξεργαστούν σε μια ομάδα εργασίας ή ομάδα αυτομόρφωσης, πριν

τεθούν στη συνέλευση. Η μαζική συμμετοχή κρίνεται απαραίτητη, αλλά η μη προσέλευση κάποιου μέλους δεν μπλοκάρει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η χρήση του veto, δηλαδή η δυνατότητα ενός ή περισσότερων μελών, να μπλοκάρουν μια πρόταση-απόφαση χρησιμοποιείται πολύ σπάνια και με πολύ σύμφωνη και όχι κάθε φορά που προκύπτουν διαφωνίες. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται σε διαφωνίες που είναι αξιακές, κάτι όμως που δεν προκύπτει συχνά σε τέτοιου είδους «ομάδες συγγένειας».

Ως προς το βαθμό που ανταποκρίνεται στις στοχεύσεις του Στεκιού, το συγκεκριμένο μοντέλο οργάνωσης, η Μ.Π. θεωρεί, ότι καθώς δεν υπάρχει μια γραμμική εξέλιξη μέσα στο χρόνο (για τέτοιας μορφής πολιτικές συλλογικότητες), είναι ζωντανές αναπτυσσόμενες δυναμικές διεργασίες, που εμπλέκουν πολλές πλευρές της ανθρώπινης λειτουργίας και πολλά επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης. Οι πρωτοβουλίες που παίρνουν τα μέλη της κάθε συλλογικότητας, ο χρόνος που αφιερώνουν, οι δυνατότητες, τα ενδιαφέροντα, η ανάλυση και η έκφραση των ιδεών, είναι στοιχεία που διαμορφώνουν τον πλούτο και την ζωντάνια της συλλογικότητας. Έτσι κατά καιρούς βρίσκονται πιο κοντά ή πιο μακριά από τις συλλογικές τους στοχεύσεις. Το μοντέλο οργάνωσης αντιστοιχεί στις ανάγκες και τις επιθυμίες των ατόμων, που συμμετέχουν στην κάθε συλλογικότητα, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και πρόταση κοινωνικής οργάνωσης. Ως τέτοιο αντιμετωπίζεται από τα μέλη της συλλογικότητας και ως τέτοιο προτάσσεται. Είναι το μοντέλο οργάνωσης που προεικονίζει τη μορφή που επιθυμούν να έχουν οι κοινωνίες που οραματίζονται. Η δημιουργία ενός κόσμου ισότητας και ελευθερίας θα γίνει πραγματικότητα όταν το επιτρέψουν οι αντικειμενικές και οι υποκειμενικές συνθήκες. Αντίστοιχα, η Μ.Α. θεωρεί, ότι το μοντέλο οργάνωσης δεν έχει κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα στο να ανταποκριθεί στις στοχεύσεις της συλλογικότητας. Το εμπόδιο πάντα υπάρχει όταν δεν υπάρχει συνέπεια από τα μέλη που το στηρίζουν, συνέπεια στα λόγια και στα έργα, υπευθυνότητα και αυταπάρνηση.

Στην ερώτηση, ποιες συλλογικές και ατομικές ανάγκες επιχειρεί να καλύψει η αυτοοργανωμένη δομή στην οποία συμμετέχουν, η Μ.Π. πιστεύει, ότι είναι η ανάγκη για αντίσταση μέσω συλλογικών διαδικασιών στις εξουσιαστικές επιβολές της αγοράς και του κράτους. Η συμμετοχή σε μια συλλογικότητα οριζόντιας οργάνωσης όπως είναι και το Ελευθεριακό Στέκι Πικροδάφνη προσπαθεί να αλλάξει συνολικά το πλαίσιο της ζωής. Για κάθε ανάγκη που δημιουργείται μπορεί να δημιουργηθεί και μια αντίστοιχη δομή ή συνέλευση, ώστε να καλυφθεί με τις δικές τους δυνάμεις. Η Μ.Α. θεωρεί ότι, προσπαθεί να διερευνήσει πρακτικές σε ζητήματα που προκύπτουν σε επίπεδο γειτονιάς αλλά και ευρύτερα στο ανταγωνιστικό κίνημα, αλλά και με αφορμές για δράση που προκύπτουν από τις προσωπικές προτεραιότητες που ο καθένας θέτει στη συνέλευση, γιατί αυτό στην προκειμένη στιγμή θεωρεί επίκαιρο και σημαντικό.

Στο ερώτημα, για το πως πιστεύουν, ότι μπορούν να επηρεάσουν οι προεικονιστικές εναλλακτικές, τους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές, η Μ.Π. αναφέρει ότι, το ανταγωνιστικό κίνημα είναι ένα τεράστιο ψηφιδωτό συμμετοχικών μορφών αυτοδιεύθυνσης. Λειτουργούν αποκεντρωμένα, με άμεση δημοκρατία, με βάση την αρχή της ομοφωνίας/ συναίνεσης, με από κοινού ισότιμη συνεύρεση των ανθρώπων, με σεβασμό στη διαφορετικότητα και συμπερίληψη των ταυτοτήτων, με την από κοινού συνδιαμόρφωση των στόχων, επαναπροσδιορίζουν το ίδιο το νόημα του αγώνα αλλά ταυτόχρονα είναι προβολές εικόνων από την μελλοντική κοινωνία.

«Λειτουργούμε με αυτά τα χαρακτηριστικά επειδή νιώθουμε ασφυξία μέσα σε άλλες μορφές και τρόπους οργάνωσης της συλλογικής ζωής, επειδή νιώθουμε πως αυτός είναι ο σωστός δρόμος για τη δημιουργία μιας άλλης κοινωνίας. Μπορεί οι συλλογικότητές μας να είναι εγγενώς προσωρινές και φτιαγμένες να δημιουργούν αναχώματα και περάσματα για να κερδίζουν χώρο απέναντι στην κυριαρχία, να πολλαπλασιάζονται και να χάνονται μέσα σε άλλα σχήματα, όμως η παρακαταθήκη που αφήνουν οι σχέσεις μας και δράσεις μας δεν είναι προσωρινές. Είναι τα δομικά υλικά που κατασκευάζουν το μέλλον μας. Οι συλλογικότητες και οι δομές του ανταγωνιστικού κινήματος έχουν έντονο το στοιχείο του πειραματισμού. Λειτουργούν ως εκπαιδευτικά φυτώρια για όσους και όσες συμμετέχουμε. Μέσα από την καθημερινή βιωματική εμπειρία σε αυτά τα εγχειρήματα καλλιεργούμε τις δεξιότητές μας, ανιχνεύουμε επιθυμίες και ανάγκες, πειραματιζόμαστε πάνω σε νέες μορφές οργάνωσης και αγώνα, διερευνούμε νέους τρόπους συνύπαρξης, δημιουργούμε σχέσεις αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης, ανακαλύπτουμε τα όρια μας και μερικές φορές τα ξεπερνάμε. Πάνω απ' όλα είναι ο τρόπος μας για να ζούμε αντιστεκόμενοι σε έναν κόσμο εκμετάλλευσης».

Η Μ.Α. επηρεασμένη και από την εμπειρία της εξέγερσης του Δεκέμβρη το 2008, αναφέρει:

«στην εξέγερση βίωσα το 'είμαστε εικόνα από το μέλλον'. Βίωσα επίσης πως το μέλλον είναι μακριά αλλά αν δεν υπάρχουν οι άνθρωποι (που απαρτίζουν τις κινηματικές δομές) που οραματίζονται μελλοντικές κοινωνίες βασισμένες στην αρχή της ελευθερίας, της ισότητας, της αξιοπρέπειας και της αλληλεγγύης, απλά το μέλλον μας θα προδιαγραφόταν μόνο ζοφερό και καταστροφικό. Οι προεικονιστικές εναλλακτικές θέτουν κάποιες βάσεις ώστε όλο αυτό που θεωρείται τώρα ουτοπία και ρομαντικό όνειρο από πολλούς όχι μόνο τεχνοκράτες και πολιτικούς, να αποτελεί την ιστορική μνήμη και συνείδηση για το αύριο. Χωρίς πάλη δεν υπάρχει κίνηση και χωρίς προσπάθεια δεν υπάρχει εξέλιξη. Οι άνθρωποι που πρωτίτερα δεν είχαν κάποια σχέση με αυτοοργανωμένες δομές είναι πολύ πιθανόν να βρουν την ελπίδα ότι ο αγώνας για αλλαγή δεν είναι μάταιος, και να απομακρύνει τα συναισθήματα μοναξιάς και απελπισίας, ότι λαμβάνει μέρος σε ένα εγχείρημα που λειτουργεί σαν παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές».

Τέλος, ως προς τις προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η συλλογικότητα, και οι δυο ερωτηθείσες, κρίνουν ως τις πλέον σημαντικές, τις ανθρώπινες και συντροφικές σχέσεις καθώς και τις πολιτικές διαδικασίες. Η Μ.Π., εντοπίζει τον κρίσιμο ρόλο της ομοφωνίας, η οποία δεν πρέπει να θεωρείται απλά ένα εργαλειακό μέσο, αλλά δομικό στοιχείο της ίδιας της ύπαρξης και δράσης της συλλογικότητας. Είναι απαραίτητο λοιπόν να εξετάζονται οι πρακτικές κι οι τρόποι δράσης, ώστε να αποφεύγεται η αυτοματοποιημένη και μη συνειδητή χρήση τους. Ακόμη να υπάρχει αναστοχασμός, διαρκής εξέλιξη και αυτοκριτική διάθεση, όταν ο τρόπος λειτουργίας της δομής, παύει να ανταποκρίνεται στις επιθυμίες, τους στόχους και τις ανάγκες. Χρειάζεται από κοινού προσπάθεια για να αποβάλλονται οι όποιες ιεραρχικές, εξουσιαστικές ή εγωκεντρικές συμπεριφορές εκδηλώνονται. Τέτοιες διαδικασίες μπορεί να μην εξελίσσονται πάντα ομαλά και να οδηγούν σε διαφωνίες και εντάσεις ή ακόμα και αποχωρήσεις από τη συλλογικότητα.

Επιπλέον η συμμετοχή, η συνέπεια και η δέσμευση των μελών, είναι ζητήματα που προκύπτουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

« Οι συντροφικές σχέσεις βασίζονται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, στην εκτίμηση, στον σεβασμό και στην αλληλεγγύη αλλά θέλουν καθημερινή προσπάθεια και δουλειά για να γίνουν αυτές οι λέξεις πράξεις και όχι να μένουν μόνο στη θεωρία».

Ένα ακόμη αυτοοργανωμένο Στέκι, που υπάρχει στη νότια Αθήνα, είναι το Υπόστεγο, στην Αργυρούπολη. Το μοντέλο οργάνωσης που ακολουθείται εδώ (που είναι και το σύνηθες), είναι η συστέγαση και συμμετοχή διαφόρων συλλογικοτήτων (ανοιχτές συνελεύσεις, πολιτικές ομάδες, συνελεύσεις αλληλεγγύης) οι οποίες διατηρούν την αυτονομία του λόγου και της δράσης τους και των συνελεύσεων τους. Το σημείο συνάντησης τους είναι η γενική διαχειριστική συνέλευση. Στόχος είναι η προώθηση των κοινωνικών αγώνων και η διάχυση τους στον κοινωνικοπολιτικό ιστό, προτάσσοντας την αντίσταση και την αλληλεγγύη. Η δημιουργία κοινοτήτων αγώνα και η κάλυψη των αναγκών και επιθυμιών μέσα από αυτοοργανωμένες δομές και εγχειρήματα.

Ο Γ.Κ. και η Γ.Μ., συμμετέχουν σε μια από τις πολιτικές ομάδες που βρίσκονται στο Στέκι. Τα χαρακτηριστικά του μοντέλου οργάνωσης της συλλογικότητας είναι η οριζόντια και αντιεραρχική δομή. Οι αποφάσεις λαμβάνονται μέσω της εβδομαδιαίας συνέλευσης, στη βάση του διαλόγου και της συναίνεσης. Ως προς την ανάληψη των εργασιών, ο καταμερισμός βασίζεται στην κυκλικότητα, στα ενδιαφέροντα, τον διαθέσιμο χρόνο και τις κλίσεις των ατόμων. Το στοίχημα είναι να μην επαναλαμβάνονται τα μοτίβα της ανάθεσης και οι άτυπες ιεραρχίες. Υπάρχει διασύνδεση (επικοινωνία, συνδιαμόρφωση λόγου και δράσεων) και με άλλες αυτοοργανωμένες δομές και εγχειρήματα του ανταγωνιστικού κινήματος.

Το συγκεκριμένο μοντέλο οργάνωσης θεωρούν ότι σε γενικές γραμμές ανταποκρίνεται στις άμεσες στοχεύσεις του εγχειρήματος (διάχυση των ελευθεριακών προταγμάτων στη τοπική κοινωνία αλλά και ευρύτερα, ενδυνάμωση και ριζοσπαστικοποίηση των κοινωνικών αγώνων, η αυτοδιαχείριση του Στεκιού). Ζητούμενο είναι να τίθενται ξεκάθαρα οι στόχοι και οι δράσεις/παρεμβάσεις στη κοινωνία και όχι με τρόπο άστατο και χωρίς αξιολόγηση. Θεωρούν ότι γίνεται αυτοκριτική και αναγνώριση των αντιφάσεων.

«Μια δομή με τέτοια χαρακτηριστικά αποτελεί το μέσο αλλά και το ζητούμενο, για να φτάσουμε στην επιθυμητή κοινωνία που οραματιζόμαστε. Ως υποκείμενα, όλοι και όλες έχουμε γαλουχηθεί στην καπιταλιστική κοινωνία και υπάρχουν πολύ βαθιά ριζωμένα κατάλοιπα, τα οποία πρέπει να αγωνιστούμε οι ίδιοι σκληρά για να τα καταρρίψουμε».

Ως προς την κάλυψη των ατομικών και συλλογικών αναγκών που επιχειρεί να καλύψει η δομή στην οποία συμμετέχουν, αναφέρουν ότι επιθυμούν καταρχήν, οι ατομικές και οι συλλογικές ανάγκες να ταυτιστούν. Αυτή τη λογική διαχωρισμού πολιτικής και προσωπικής σφαίρας, επιχειρούν να καταρρίψουν, αφού για εκείνους το πολιτικό είναι προσωπικό και αντίστροφα.

«Η πραγματικότητα της κινηματικής μας ζωής, δεν είναι αποσυνδεδεμένη από την υπόλοιπη μας δραστηριότητα, αλλά διαποτίζει όλες τις πτυχές της ζωής μας και όλες τις διαπροσωπικές μας σχέσεις».

Η διάχυση του λόγου, των προταγμάτων και των πρακτικών του ανταγωνιστικού κινήματος, η ενδυνάμωση των συλλογικών αντιστάσεων και του ίδιου του κινήματος, το σπάσιμο της κυρίαρχης αφήγησης, η δημιουργία αυτοοργανωμένων δομών, αποτελούν βασικές συλλογικές ανάγκες που επιχειρούν να καλύψουν. Επιπλέον οι ανάγκες και επιθυμίες για συνεύρεση, επαφή και ουσιαστική επικοινωνία, η κοινωνικοποίηση, σύναψη ισότιμων και συντροφικών σχέσεων, η αλληλεγγύη, η ψυχαγωγία, η έκφραση και αποδοχή της διαφορετικότητας.

Η δημιουργία προεικονιστικών εναλλακτικών και η επιρροή τους στους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές, θεωρούν ότι είναι σημαντική. Για τα υποκείμενα που τις οικοδομούν, η συμμετοχή τους σε αυτές, αποτελεί φυσική ανάγκη και μια ανάσα ελευθερίας, ένα πειραματισμό και απόπειρα υλοποίησης όσων οραματίζονται. Για όσους έρχονται σε επαφή με αυτές, μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα για συλλογικοποίηση, όξυνση των συνειδήσεων, πολιτικοποίηση και ενδυνάμωση των ανθρώπινων σχέσεων. Μια επιπλέον παράμετρο που θέτει ο Γ.Κ., είναι ότι οι προεικονιστικές εναλλακτικές, δεν πρέπει να είναι απλώς εναλλακτικά σενάρια που καταλήγουν στα ίδια αποτελέσματα, αλλά να απαντάνε ριζοσπαστικά στις ρίζες των μηχανισμών που παράγουν εκμετάλλευση και καταπίεση.

Σε σχέση με τις προκλήσεις και τα προβλήματα, με τα οποία έρχεται αντιμέτωπο το εγχείρημα, και οι δυο αναφέρονται στα ζητήματα της συνέπειας, των διαθεσιμοτήτων, των λογικών της ανάθεσης και της δημιουργίας δυο ταχυτήτων. Μια ακόμη πρόκληση είναι η απουσία πολιτικής ζύμωσης και ουσιαστικών θεωρητικών συζητήσεων, τα οποία μπορεί να παρακάμπτονται λόγω «εκτάκτων καταστάσεων» που προκρίνεται η άμεση δράση και αρά η επίτευξη συμφωνίας στις minimum πολιτικές συμφωνίες. Επίσης οι συντροφικές σχέσεις και οι δεσμοί αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης δεν είναι κάτι θέσφατο, αλλά ένα διαρκές ζητούμενο, που χρειάζεται κόπο, χρόνο και χώρο.

3.2.8. Δίκτυα/ Συλλογικότητες

Τα δίκτυα και οι συλλογικότητες αποτελούν τους πολιτικούς πυρήνες της συλλογικής δράσης και εντός του ανταγωνιστικού κινήματος υπάρχουν αναρίθμητα τέτοια εγχειρήματα. Πρόκειται θα λέγαμε για την πρωτόλεια μορφή οργάνωσης των κινηματικών δρώντων, καθώς μέσα σε αυτά οι κινηματικοί δρώντες γνωρίζονται, επεξεργάζονται τα θεωρητικά ζητήματα, καταλήγουν σε minimum ή maximum πολιτικές συμφωνίες, διαμορφώνουν στρατηγικές, οργανώνουν συλλογικές δράσεις, δημιουργούν σχέσεις εμπιστοσύνης τόσο εντός της συλλογικότητας όσο και με άλλες συλλογικότητες, μέσα από τις πολιτικές ζυμώσεις και τη συμμετοχή στη συλλογική δράση και κινητοποίηση. Τα δίκτυα και οι συλλογικότητες υπάρχουν και παράγουν διαρκώς νοήματα, μηνύματα και δράσεις, ανεξάρτητα από τις περιόδους ακμής ή ύφεσης της κινητοποίησης. Όπως υποστηρίζει και ο Melucci (1966) υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ σχετικά πιο μόνιμων δικτύων και των

συγκεκριμένων στιγμών κινητοποίησης, οι οποίοι είναι κυκλικοί. Τα δίκτυα είναι στενά συνυφασμένα με την καθημερινή ζωή, τις ανάγκες, την ταυτότητα των μελών και την καλλιέργεια ιδεών, πρακτικών και στρατηγικών. Σε περιόδους που ξεσπούν οι κοινωνικοί αγώνες, αυτά τα δίκτυα τροφοδοτούν ή ανατροφοδοτούν τη συλλογική δράση και κινητοποίηση, αφού κατά την περίοδο της ύφεσης ή αδράνειας, δεν παύουν να τις καλλιεργούν και να τις προετοιμάζουν. Η προσήλωση στη δημιουργία αυτοοργανωμένων δομών, είναι ένα κομμάτι αυτής της προετοιμασίας. Ταυτόχρονα η ίδια η κινητοποίηση ενδυναμώνει την αλληλεγγύη και προφυλάσσει αυτούς τους πυρήνες (συλλογικότητες, δίκτυα, δομές) από τις επιδράσεις των φυγόκεντρων δυνάμεων που απειλούν την ακεραιότητα του κινήματος. Επιπλέον ο Melucci υποστηρίζει ότι η δυναμική των συλλογικών δρώντων, προέρχεται από την κινητοποίηση αυτών των δικτύων αλληλεγγύης, τα οποία δεν θα μπορούσε να τα συνδέει, σε σταθερή βάση, καμιά άλλη μορφή οργάνωσης. Η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα, η αμεσότητα και η παροχή δικτύων για άμεση έκφραση των συγκρουσιακών διεκδικήσεων και αναγκών συμμετοχής στη κινητοποίηση, δεν θα μπορούσαν να παραχθούν και να συσσωματωθούν από ιεραρχικά δομημένες οργανώσεις.

Αντίστοιχα και οι Della Porta και Diani (2006) θεωρούν ότι ο ριζοσπαστικός ακτιβισμός χρειάζεται τέτοια πυκνά υποστηρικτικά δίκτυα. Το γεγονός ότι οι ακτιβιστές συμμετέχουν ταυτόχρονα σε πολλά τέτοια δίκτυα και δομές, καθώς και η στενή διασύνδεση που υπάρχει μεταξύ αυτών των δικτύων, συμβάλει στη συμπερίληψη των διαφορετικών πεδίων εντός του κινήματος και διευκολύνει τη συμμετοχή. Η ταυτόχρονη συμμετοχή σε πολλά τέτοια δίκτυα, διευκολύνει τη διάδοση της πληροφορίας και άρα την ταχύτητα στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αντισταθμίζοντας το κομμάτι της έλλειψης πόρων και επιπλέον η πολλαπλή συμμετοχή σε διάφορα δίκτυα διευκολύνει την καλλιέργεια κοινωνικών αναπαραστάσεων της σύγκρουσης.

Οι συλλογικότητες και τα δίκτυα του εγχώριου ανταγωνιστικού κινήματος, έχουν πυκνή γεωγραφική διασπορά, βρίσκονται σε μια αέναη εναλλαγή συμμετεχόντων και συνεργασιών και καλύπτουν όλο το φάσμα των θεματικών και των τάσεων του κινήματος. Επίσης ως προς τις οργανωτικές δομές που ακολουθούν, το είδος δράσης και μέσων που χρησιμοποιούν και των θεωρητικών ζητημάτων που επεξεργάζονται, μπορούν να διαχωριστούν σε δίκτυα αλληλεγγύης, συντονιστικά δίκτυα (ατόμων, ομάδων/συλλογικοτήτων, δομών και συνελεύσεων), ανοιχτές πολιτικές συλλογικότητες και πολιτικές ομάδες. Κάποια από αυτά τα εγχειρήματα έχουν μεγάλη διάρκεια στο χρόνο και κάποια άλλα συγκροτούνται προκειμένου να καλύψουν τρέχουσες κινηματικές ανάγκες. Διατηρούν οργανικές σχέσεις με τις αυτοοργανωμένες δομές, είτε συμμετέχοντας σε αυτές είτε μέσα από συνεργασίες, κοινές εκστρατείες και κινήσεις αλληλεγγύης.

Το *Αντιφασιστικό Δίκτυο στα Νότια*, δημιουργήθηκε το 2012, κατά τη μεγάλη άνοδο της Χρυσής Αυγής και συνεχίζει να υπάρχει και σήμερα. Η βασική ανάγκη που επιχείρησε να καλύψει, είναι η καλύτερη οργάνωση του ανταγωνιστικού κινήματος στην αντιμετώπιση της κατακόρυφης αύξησης των επιθέσεων και άλλων δράσεων της Χ.Α. κυρίως στη περιοχή των νοτίων προαστίων της Αθήνας. Συγκροτήθηκε ως μια δικτύωση ατόμων, συλλογικοτήτων και αυτοοργανωμένων δομών, που ήδη δραστηριοποιούνταν σε αυτές τις περιοχές και διατηρούσαν σχέσεις μεταξύ τους. Πρόκειται για μια διαδικασία ανοιχτή και

οριζόντια, χωρίς ηγέτες και ειδικούς, όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται στην τακτική συνέλευση στη βάση της συναίνεσης. Παρόλο που τα μέλη του Α.Δ.Ν. δεν αντιλαμβάνονται τον αντιφασιστικό αγώνα, ως κάτι ευκαιριακό, αφού ανέκαθεν είτε ατομικά είτε συλλογικά δραστηριοποιούνταν ενάντια σε φασιστικά μορφώματα, έκριναν ότι στη δεδομένη συγκυρία, οι συνθήκες επέβαλλαν την καλύτερη οργάνωση του ανταγωνιστικού κινήματος ενάντια στην άνοδο του φασισμού. (Μπροσούρα Α.Δ.Ν. 2016)

Ο Ν.Π., μέλος του ΑΔΝ, αναφέρει 4 άξονες που θέτει το δίκτυο. Πρώτον, παρέμβαση σε δημόσιο πεδίο, όπου ο φασιστικός λόγος και οι πρακτικές μπορούν να βρουν έδαφος έκφρασης. Δεύτερον, την παρέμβαση στο δημόσιο πεδίο με τον λόγο του ΑΔΝ και του κινήματος στο οποίο εντάσσεται. Τρίτον, άμεση δράση και σε επίπεδο δρόμου η αντιμετώπιση και αφαίρεση της δυνατότητας φασιστικών πυρήνων να δρουν, περισσότερο ή λιγότερο οργανωμένα. Τέταρτον, η συλλογή πληροφοριών, η ανάλυση τους και η εξαγωγή συμπερασμάτων για το πως ο ρατσιστικός, φασιστικός χώρος συντονίζεται και αλληλοεπιδρά με άλλα τμήματα της κοινωνίας και της πολιτικής.

Ως προς την επίτευξη των στόχων που τίθενται από το ΑΔΝ, δηλαδή την επίτευξη των 4 αξόνων, την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή ατόμων και συλλογικοτήτων, την ένταξη του ΑΔΝ εντός του κινήματος και τη δυνατότητα συνύπαρξης και σύνθεσης διαφορετικών πολιτικών αναλύσεων, προτεραιοτήτων, διάθεσης και έκθεσης και ανάληψης κινδύνων, ο Ν.Π. θεωρεί ότι επιτεύχθηκαν. Από την αρχή αναζητήθηκαν επαφές και επιδιώχθηκε, ακόμα και σε «δυναμικές» και ενδεχομένως επικίνδυνες καταστάσεις, ο από κοινού σχεδιασμός και η σύμπραξη στο δρόμο.

Στην ερώτηση, πως η δημιουργία προεικονιστικών εναλλακτικών, μπορεί να επηρεάσει όσους έρχονται σε επαφή με αυτές, ο Ν.Π. πιστεύει ότι επηρεάζονται εξίσου και όσοι συμμετέχουν σε αυτές και έρχονται απλά σε επαφή. Θεωρεί ότι υπάρχουν δυο ενδιαφέροντα σημεία σε αυτό, το αντικείμενο της δομής και ο τρόπος λειτουργίας της.

«Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια τέτοια δομή θα εγγράψει στις εμπειρίες του, τόσο το κατά πόσο η δομή συνολικά πέτυχε τον αντικειμενικό σκοπό της, καθώς και από το κατά πόσο το ίδιο το άτομο μπόρεσε να συμμετάσχει στις διαδικασίες της δομής, να τις επηρεάσει και να εκφραστεί μέσω αυτής. Το κατά πόσο οι εμπειρίες αυτές είναι θετικές ή αρνητικές θα ενδυναμώσει ή θα αποδυναμώσει την στήριξη και εν τέλει επιλογή του ατόμου σε αυτόν τον τρόπο οργάνωσης.»

Στις αυτοοργανωμένες δομές αναδεικνύεται η σημασία της συνεχούς επιβεβαίωσης του αντικειμενικού σκοπού τους, του αναστοχασμού και της προσπάθειας για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη, ισότιμη και ουσιαστική συμμετοχή.

Τέλος, ο Ν.Π. πιστεύει, πως η βασικότερη πρόκληση είναι η επιβίωση και ενδυνάμωση του πνεύματος κινηματικής συνύπαρξης και σύνθεσης. Έναντι της επικράτησης λογικών επιβολής και μονοκρατορίας αναλύσεων και απόψεων. Αυτό δεν αποτελεί οργανωτικό ζήτημα, αν και πολλές φορές μεταμφιέζεται σε τέτοιο. Αποτελεί κυρίως ζήτημα της προσωπικής στάσης του καθενός.

Το Ταμείο Αλληλεγγύης φυλακισμένων και διωκόμενων Αγωνιστών δημιουργήθηκε το 2010, με βασικό στόχο την εξασφάλιση της αξιοπρεπούς διαβίωσης των φυλακισμένων αγωνιστών, μέσα από μια κινηματική διαδικασία, που θα πήγαινε την υλική διάσταση της αλληλεγγύης ένα βήμα παραπέρα. Επιπλέον μέσα στις προτεραιότητες που θέτουν οι συμμετέχοντες στο Ταμείο, είναι οι έμπρακτες κινήσεις αλληλεγγύης, οι δημιουργία γεφυρών επικοινωνίας και η ανάπτυξη κοινών αγώνων. Πέρα από την οικονομική υποστήριξη των κρατουμένων, το Ταμείο παρεμβαίνει πολιτικά με εκδηλώσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις και εκδόσεις βιβλίων και του λόγου των κρατουμένων, καμπάνιες ενημέρωσης και συλλογής χρημάτων (συναυλίες, φεστιβάλ, bazaar βιβλίων) και συνεργάζεται με πολλές αυτοοργανωμένες δομές και συλλογικότητες του ανταγωνιστικού κινήματος. Σήμερα το Ταμείο στηρίζει 18 κρατούμενου/ες και τους 9 έγκλειστους αγωνιστές με δράση στη Τουρκία (μέσω της οργάνωσης τους *Επιτροπή Αλληλεγγύης για τους Πολιτικούς Κρατούμενους στη Τουρκία και το Κουρδιστάν*) στέλνοντας στον κάθε κρατούμενο σταθερά ένα μηνιαίο ποσό, προκειμένου να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του μέσα στη φυλακή. Επίσης το Ταμείο όποτε το επιτρέπουν οι δυνατότητες του, καλύπτει δικαστικά έξοδα φυλακισμένων ή διωκόμενων, που προκύπτουν λόγω της καταστολής ευρύτερων κοινωνικών/ταξικών αγώνων (είτε πρόκειται για υποθέσεις μεταναστών, συλλήψεις σε πορείες/παρεμβάσεις/συγκρούσεις κλπ.).

Το Ταμείο είναι μια πανελλαδική δικτύωση που αποτελείται από επιμέρους συνελεύσεις πόλεων. Η συνέλευση κάθε πόλης λειτουργεί αυτόνομα αποφασίζοντας και σχεδιάζοντας δράσεις, εκδηλώσεις, συζητήσεις, που αφορούν τόσο στους πολιτικούς κρατούμενους όσο και στο ζήτημα του εγκλεισμού. Ανά τρεις μήνες μέλη των τοπικών συνελεύσεων συναντιούνται στην πανελλαδική συνέλευση του Ταμείου (κυκλικά στις πόλεις που το απαρτίζουν), η οποία έχει ανοιχτό και δημόσιο χαρακτήρα και λειτουργεί οριζόντια, αντιεραρχικά, στα πλαίσια της συνδιαμόρφωσης και της πολιτικής ζύμωσης των μελών, μακριά από πρακτικές ανάθεσης. Επίσης σταθερή και σημαντική είναι η στήριξη συντρόφων από το εξωτερικό. Η στήριξη αυτή αφενός αναπτύσσει το αίσθημα της αλληλεγγύης και αλληλεπίδρασης με συλλογικότητες και οργανώσεις διεθνώς και βοηθά έμπρακτα και ουσιαστικά τη δομή του Ταμείου στην προσπάθεια της να καλύπτει τις καθημερινές ανάγκες των κρατουμένων.

Ακόμη μια αυτοοργανωμένη δομή αλληλεγγύης είναι το *Σπίτι των Γυναικών*, πρόκειται για μια φεμινιστική πρωτοβουλία αλληλεγγύης, που λειτουργεί οριζόντια, με συνελεύσεις ανοιχτές, αντιεραρχικά, αδιαμεσολάβητα μακριά από κόμματα, θεσμούς, ΜΚΟ. Εμπνέονται από αντισεξιστικές, αντιρατσιστικές και αντιφασιστικές αρχές, παλεύοντας για το γκρέμισμα της έμφυλης βίας, της ομοφοβίας/τρανσοφοβίας και κάθε φοβίας, που αφήνουν χώρο για την κυριαρχία της κουλτούρας του βιασμού.

«Αναγνωρίζουμε τη δεινή θέση των γυναικών προσφύγων και μεταναστριών, που δραπέτευσαν από τις χώρες τους είτε γιατί βομβαρδίστηκε το σπίτι τους και σκοτώθηκαν οι δικοί τους, είτε γιατί έπεσαν θύματα σεξουαλικής και κάθε άλλης μορφής κακοποίησης, από θεοκρατικά και οπισθοδρομικά πατριαρχικά καθεστώτα και κουλτούρες».

Η συλλογικότητα πραγματοποιεί σε τακτική βάση επισκέψεις σε αστυνομικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών και διοργανώνουν συναντήσεις συνεκπαίδευσης, όπου μιλούν οι ίδιες για τις εμπειρίες τους, καθώς επίσης διοργανώνουν και διάφορα παζάρια οικονομικής ενίσχυσης και συλλογής ειδών πρώτων ανάγκης για τις φυλακισμένες μετανάστριες. Η συμβολή της συλλογικότητας όχι μόνο στην υλική υποστήριξη των μεταναστριών αλλά κυρίως στην ηθική είναι πολύ σημαντική. Επιπλέον η συλλογικότητα έχει πολλές φορές καταγγείλει δημόσια τις άθλιες και απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης των μεταναστριών καθώς και την ψυχική και σεξουαλική κακοποίηση που υφίστανται μέσα σε κρατητήρια και στρατόπεδα συγκέντρωσης.

«Με πρόσφυγες-μετανάστριες/ες και συλλογικότητες αλληλέγγυων παλεύουμε για το σπάσιμο των συνόρων, το τέλος των πολέμων, το οριστικό κλείσιμο των στρατοπέδων συγκέντρωσης, για να ζήσουμε όλες και όλοι ελεύθερα με ίσα δικαιώματα. Η αλληλεγγύη και ο αγώνας για ανθρώπινα δικαιώματα ενάντια σε κάθε μορφή εκμετάλλευσης και εξουσίας είναι τα όπλα μας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η προεικόνιση αποτελεί ένα εναλλακτικό θεωρητικό και οργανωτικό μοντέλο, όπου μέσω της άμεσης δράσης, διαμορφώνονται στο «εδώ και τώρα» οι εναλλακτικές απέναντι στο υπάρχον πολιτικό και κοινωνικό σύστημα. Ως μια μορφή πρακτικής και στρατηγικής που ακολουθεί το ανταγωνιστικό κίνημα, προϋποθέτει τόσο το στοιχείο της πρόκλησης και της σύγκρουσης με τις σύγχρονες ιεραρχικές πολιτικές δομές, όσο και το στοιχείο της δημιουργίας εναλλακτικών δομών, των αντιθεσμίσεων. Αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα να συνυπάρχουν και να λειτουργούν ταυτόχρονα. Η δημιουργία αυτών των δομών αποτελεί επιδίωξη για τους κινηματικούς δρώντες, η οποία όμως πραγματώνεται μέσω της καθημερινής τριβής και του πειραματισμού εντός των συλλογικών διαδικασιών (συνεύρεση, συνεργασίες, λήψη αποφάσεων, ανάληψη δράσεων, συνδιαμόρφωση και διεξαγωγή εκστρατειών, διαμόρφωση ανθρώπινων σχέσεων).

Ο πειραματισμός στη δημιουργία και λειτουργία των εναλλακτικών δομών, διευκολύνει τις απόπειρες κάλυψης των ατομικών και συλλογικών αναγκών και επιθυμιών, όσων συμμετέχουν σε αυτές. Επιπλέον διευρύνει το πεδίο ανίχνευσης της ποιότητας των ανθρώπινων σχέσεων, όπως αυτές διαμορφώνονται και αναδιαμορφώνονται καθημερινά.

Οι αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές, όπως προκύπτει και από τις απαντήσεις των κινηματικών δρώντων που συμμετέχουν σε αυτές, καταρχήν, ως προς το μοντέλο οργάνωσης που ακολουθούν, είναι οι οριζόντιες τακτικές συνελεύσεις για τη λήψη αποφάσεων στη βάση της συναίνεσης. Βασικό στοιχείο αυτού του οργανωτικού μοντέλου αποτελεί η διαρκής προσπάθεια για εξάλειψη κάθε μορφής ιεραρχικών δομών, εντός των συλλογικών διαδικασιών του κινήματος, αποτελώντας την πλέον ορατή πραγμάτωση του επιθυμητού κοινωνικού μοντέλου οργάνωσης. Έχουν ξεκάθαρα αντιιεραρχικά χαρακτηριστικά, στη βάση της αυτοοργάνωσης και όχι της ανάθεσης, της αυτοδιεύθυνσης, της μη διαμεσολάβησης, της συμπεριληπτικότητας των απόψεων, των πρακτικών και των ταυτοτήτων, την άμεση δράση, την ενεργό συμμετοχή όλων σε όλα και της κυκλικότητας στον καταμερισμό εργασιών. Οι σχέσεις των ατόμων επιδιώκεται να είναι απαλλαγμένες από κάθε μορφή διάκρισης (φύλο, φυλή, ικανότητες/δεξιότητες, ηλικία, εμπειρία κ.λ.π.), διαπνεόμενες από σεβασμό και αποδοχή της διαφορετικότητας και αλληλεγγύη.

Οι αυτοοργανωμένες δομές επιδιώκουν να εδαφικοποιήσουν τους κοινωνικούς αγώνες, να διαχύσουν τις ιδέες, το λόγο και τις πρακτικές του ανταγωνιστικού κινήματος στην κοινωνία. Η μεγάλη γεωγραφική διασπορά τους έχει ως στόχο τη δημιουργία επαφών και σχέσεων με τις τοπικές κοινωνίες και την προώθηση των «από τα κάτω» κοινών κοινωνικών αγώνων. Βασικό ζήτημα που θέτουν είναι η πολλαπλότητα των στόχων και κατά συνέπεια των πρακτικών, προκειμένου να πραγματοποιηθούν. Η διοργάνωση και συνδιαμόρφωση δημόσιων πολιτικών εκστρατειών και αντιπληροφόρησης, που προκύπτουν από τις συνεργασίες μεταξύ δομών, συλλογικοτήτων, τοπικών συνελεύσεων, σωματείων βάσης, δικτύων αλληλεγγύης, κρίνονται εξίσου αναγκαίες για την επίτευξη των στοχεύσεων που θέτουν, ενώ ταυτόχρονα ενδυναμώνεται και το ζήτημα της καλύτερης οργάνωσης του κινήματος. Οι δομές αυτές αποτελούν ουσιαστικά τους πολιτικούς, οργανωτικούς και πολιτιστικούς πόρους του ανταγωνιστικού κινήματος.

Η δημιουργία εναλλακτικών αντιθεσμίσεων, όπως οι αυτοοργανωμένες δομές, αποτελούν προτεραιότητα για την προεικονιστική πολιτική, καθώς μέσω αυτών, αποπειρώνται να προεικονίσουν την ιδεατή κοινωνία. Αυτή η πρακτική είναι το αποτέλεσμα της κοινής πεποίθησης των κινηματικών δρώντων, ότι οι προεικονιστικές πολιτικές μπορούν να αποτελέσουν την πλέον σημαντική πολιτική επίδραση για την κοινωνία. Το μοντέλο οργάνωσης που ακολουθούν είναι ταυτόχρονα και πρόταση κοινωνικής οργάνωσης, όπως υποστηρίζουν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες σε αυτές. Το μοντέλο οργάνωσης αποτελεί παράλληλα και στόχο και όχι μόνο το μέσο.

Η προεικόνιση γίνεται αντιληπτή και ως μια διαρκής εκπαιδευτική διαδικασία, τόσο για τους συμμετέχοντες σε αυτές, όσο και για την υπόλοιπη κοινωνία. Το ζήτημα της αυτομόρφωσης παίζει επίσης καταλυτικό ρόλο, διαμορφώνοντας μια κουλτούρα διάχυσης της γνώσης και καλλιέργειας των δεξιοτήτων των ατόμων, με ανοιχτά μαθήματα και εργαστήρια, που περιλαμβάνουν μια τεράστια ποικιλία γνώσεων και ενδιαφερόντων.

Εξίσου σημαντικό είναι το ζήτημα της αλληλεγγύης όχι μόνο μεταξύ των κινηματικών δρώντων, των δομών και των συλλογικοτήτων, αλλά κυρίως η δημιουργία δικτύων αλληλεγγύης, που επιχειρούν να καλύψουν βασικές ανάγκες διαφόρων κοινωνικών κομματιών (ανάλογα και με την κοινωνική συγκυρία).

Συνοψίζοντας τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στα ερωτηματολόγια, μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα σε σχέση με το μοντέλο οργάνωσης που ακολουθούν οι αυτοοργανωμένες δομές, την αποτελεσματικότητά του σε σχέση με τις στοχεύσεις που θέτουν οι συμμετέχοντες σε αυτές, την κάλυψη των ατομικών και συλλογικών αναγκών και επιθυμιών, την επίδραση που έχουν οι προεικονιστικές εναλλακτικές στους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές καθώς και τις προκλήσεις ή τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν.

Η αποτελεσματικότητά του μοντέλου οργάνωσης, ως προς τις στοχεύσεις που τίθενται, είναι αλληλένδετη με τη γενικότερη κατάσταση στην οποία βρίσκεται το ευρύτερο ανταγωνιστικό κίνημα (ύφεση ή έξαρση κινητοποίησης) αλλά και με τη γενικότερη κοινωνική συνθήκη (πολιτικές-οικονομικές-κοινωνικές εξελίξεις, κυβερνητικά μέτρα, εργατικοί αγώνες κ.λ.π.). Παρόλα αυτά, οι μικρές ή μεγάλες νίκες που συμβαίνουν στο «τώρα» μπορούν να επιδράσουν και στις μελλοντικές συνθήκες και κοινωνικούς αγώνες.

Άμεσες στοχεύσεις αποτελούν η ενδυνάμωση του ανταγωνιστικού κινήματος και των ευρύτερων κοινωνικών αγώνων και η ριζοσπαστικοποίηση τους. Η διάχυση των ιδεών, του λόγου και των πρακτικών του κινήματος στην κοινωνία και στις γειτονιές που δραστηριοποιούνται οι αυτοοργανωμένες δομές. Η δημιουργία διαρκώς νέων δομών, που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του κινήματος και της κοινωνίας, ανταγωνιστικές προς τις επίσημες δομές και θεσμούς, οι οποίες θα αποτελούν πυρήνες αντίστασης και κινητοποίησης, προτάσσοντας ένα διαφορετικό τρόπο κοινωνικής οργάνωσης και διαχείρισης των πόρων, δίκτυα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας και κάλυψης διαφόρων αναγκών. Οι στοχεύσεις που τίθενται, γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστούν στη πράξη στην ευρύτερη κοινωνία, να γίνουν κτήμα και να ενεργοποιήσουν ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια.

Άλλη σημαντική στόχευση, αποτελεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προσέλευση κόσμου στις αυτοοργανωμένες δομές, που έρχονται για να παρακολουθήσουν τις πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις ή να συμμετέχουν στα μαθήματα και τα εργαστήρια αυτομόρφωσης, να ενισχύσουν τις πρωτοβουλίες αλληλεγγύης (συλλογή ειδών πρώτης ανάγκης, οικονομική ενίσχυση, συλλογικές κουζίνες, χαριστικά παζάρια, προσωπική εργασία κ.α.) και τις πρωτοβουλίες για τη συγκρότηση τοπικών εγχειρημάτων βάσης που κινητοποιούνται γύρω από τοπικά ζητήματα και αγώνες. Αυτή η επαφή, που μπορεί να οδηγήσει και στην ενεργή συμμετοχή και συλλογικοποίηση, είναι κομβικής σημασίας για τους κινηματικούς δρώντες. Η στήριξη και φιλοξενία αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων, για τη διοργάνωση πολιτικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων και εργαστηρίων αυτομόρφωσης ή ακόμη και για να στεγάσουν τις συνελεύσεις τους, αποτελούν εξίσου σημαντικό στόχο.

Αυτό το οργανωτικό μοντέλο, επιπλέον στοχεύει στην παρότρυνση για ανάληψη πρωτοβουλιών και τη συγκρότηση ομάδων εργασίας (για όλα τα ζητήματα και με κυκλική συμμετοχή), οι οποίες επεξεργάζονται τις διάφορες θεματικές και παρουσιάζουν τις προτάσεις τους για άμεσες δράσεις (εκφορά δημόσιου λόγου και αντιπληροφόρησης με κείμενα, αφίσες, μικροφωνικές, αποκλεισμούς, εκστρατείες, συνεργασίες, εκδηλώσεις κ.α.) στις τακτικές συνελεύσεις. Στόχο επίσης αποτελεί, η δυνατότητα επεξεργασίας πληθώρας ζητημάτων και η σύνδεση των κοινωνικών αγώνων, η αποκέντρωση και διάχυση τους στις γειτονιές αλλά και το αντίστροφο. Ταυτόχρονα μέσω αυτού του μοντέλου επιχειρείται να απαντηθεί και το ιστορικό ερώτημα σε σχέση με τα μέσα και το σκοπό. Δηλαδή ότι ο σκοπός είναι το τελικό αποτέλεσμα των μέσων που θα χρησιμοποιηθούν.

Σίγουρα αυτό το μοντέλο οργάνωσης δεν έχει πάντοτε τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε σχέση με τις στοχεύσεις που θέτουν οι αυτοοργανωμένες δομές. Αυτό συμβαίνει καθώς κάποιες φορές αποδεικνύεται δύσκαμπτο και χρονοβόρο, κυρίως εξαιτίας της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Η επιμονή στη μέγιστη δυνατή συμμετοχή όλων και στην εμβάθυνση της πολιτικής ζύμωσης των διαφορετικών απόψεων, των εξαντλητικών συζητήσεων μέχρι να επιτευχθεί ομοφωνία ή συναίνεση και η άρτια οργάνωση δράσεων και εκστρατειών, μπορεί να καθυστερεί εντέλει τη διεξαγωγή τους ή ακόμη κάποιες φορές και να την ακυρώνει. Αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν έχει να κάνει με μεγαλύτερα σχήματα (δίκτυα συνεργασίας δομών, συλλογικοτήτων και ατόμων) τα οποία επεξεργάζονται κοινές και συντονισμένες δράσεις και εκστρατείες σε μεγάλη γεωγραφική κλίμακα και καλούνται να συνδιαμορφώσουν κοινό λόγο, στοχεύσεις και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν.

Οι ατομικές και συλλογικές ανάγκες και επιθυμίες που επιχειρούν να καλύψουν οι αυτοοργανωμένες δομές, είναι καταρχήν η ανάγκη και επιθυμία για κοινωνικοποίηση και συνεύρεση, επικοινωνία και πολιτική ζύμωση, η συνδιαμόρφωση πάνω σε κοινούς πολιτικούς στόχους και η συνεργασία. Η δημιουργία σχέσεων σεβασμού και αποδοχής, εμπιστοσύνης και συντροφικότητας. Σχέσεων δηλαδή, όσο το δυνατό απαλλαγμένων από ατομισμό, μοναξιά, σεξισμό και τις όποιες εξουσιαστικές τάσεις μπορεί να εκδηλώσει ο καθένας. Η ελευθερία της έκφρασης, η ενθάρρυνση για ανάληψη πρωτοβουλιών, η μη εμπορευματοποιημένη ψυχαγωγία και η διεύρυνση των γνώσεων και των δεξιοτήτων μέσω και της αυτομόρφωσης και βέβαια η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συλλογικοποίηση της καθημερινότητας των μελών, μέσω της αυτοδιαχείρισης δομών όπως τα στέκια και οι καταλήψεις και των υποδομών τους.

Η διάχυση των ελευθεριακών προταγμάτων στη κοινωνία, τοπικά και ευρύτερα, το σπάσιμο στο μονοπώλιο της κυρίαρχης αφήγησης, μέσω της ενδυνάμωσης και εξάπλωσης των δικτύων αντιπληροφόρησης του ανταγωνιστικού κινήματος. Η ενδυνάμωση των ήδη υπάρχοντων δομών και το ρίζωμα τους στις τοπικές κοινωνίες και η καλλιέργεια σχέσεων εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης με αυτές, προκειμένου να δημιουργηθούν οι κοινές από «τα κάτω» αντιστάσεις. Η αύξηση και διατήρηση ελεύθερων και ανοιχτών δημόσιων χώρων, χωρίς κανενός είδους αποκλεισμό και εμπορευματική εκμετάλλευση τους.

Η καλλιέργεια της συνείδησης ότι όλοι υπόκεινται στις ίδιες καταπιέσεις, εξαναγκασμούς, εκμετάλλευση και αποκλεισμούς, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Η προώθηση αξιών όπως ο αντιρατσισμός, ο αντιφασισμός, η αλληλεγγύη, ο διεθνισμός, ο αντιμιλιταρισμός, ο αντισεξισμός, ο σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον και τα μη ανθρώπινα ζώα και βέβαια η καλλιέργεια της κουλτούρας της αυτοοργάνωσης και αυτοδιεύθυνσης.

Όπως παρατηρούμε, οι ατομικές και συλλογικές ανάγκες και επιθυμίες σε μεγάλο βαθμό αλληλεπικαλύπτονται, καθώς για τα πολιτικά υποκείμενα που συμμετέχουν στις αυτοοργανωμένες δομές, η επίτευξη αυτής της ταύτισης τους αποτελεί ακόμη μια στόχευση.

Πώς μπορεί όμως, τελικά να επηρεάσει η δημιουργία προεικονιστικών εναλλακτικών, τους ανθρώπους που έρχονται σε επαφή με αυτές. Για τους κινηματικούς δρώντες η δημιουργία πολιτικών δομών, που λειτουργούν σε ένα πλαίσιο ανταγωνιστικό προς την υπάρχουσα συνθήκη, προωθώντας στο εδώ και τώρα ένα άλλο τρόπο διαμόρφωσης της συλλογικής και ατομικής καθημερινότητας, είναι απαραίτητη, προκειμένου οι άνθρωποι που απαρτίζουν τις δομές αυτές, να μπορούν να εντοπίσουν αποτελεσματικότερα τα θετικά και τα αρνητικά τους, τα προβλήματα, τα όρια και τις πιθανές βελτιώσεις καθώς και τους τρόπους διάχυσης τους. Μέσω των δομών αυτών γίνεται η απαραίτητη προεργασία για το πέρασμα σε μια νέα κοινωνική συνθήκη. Οι αυτοοργανωμένες κινηματικές δομές είναι μια ελπίδα ότι υπάρχουν εναλλακτικές προτάσεις οργάνωσης της κοινωνίας και μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά στο «εδώ και τώρα».

Οι δομές αυτές ανοίγουν ένα πεδίο συνεύρεσης με τις τοπικές κοινωνίες, δίνουν υπόσταση με κινηματικούς όρους σε διεκδικήσεις, που αφορούν σε τοπικά ζητήματα, οργανώνοντας τις από «τα κάτω» τοπικές αντιστάσεις και διευκολύνουν τη δικτύωση των τοπικών εγχειρημάτων σε ευρύτερους συντονισμούς του ανταγωνιστικού κινήματος. Μέσω των προεικονιστικών εναλλακτικών, οι άνθρωποι που έρχονται σε επαφή με αυτές, δοκιμάζουν στη πράξη το μοντέλο της αυτοοργάνωσης, αποκτούν γνώσεις και εμπειρίες, συμμετέχουν στις συλλογικές διαδικασίες και κινητοποιήσεις/δράσεις και επιχειρούν να καλύψουν τις ατομικές και συλλογικές ανάγκες και επιθυμίες τους. Αυτό από μόνο του καλλιεργεί μια διαφορετική και ανταγωνιστική κουλτούρα, απέναντι στην κυρίαρχη.

Για τα πολιτικά υποκείμενα που τις οικοδομούν, η συμμετοχή τους σε αυτές αποτελεί φυσική ανάγκη και μια ανάσα ελευθερίας, διάθεση για πειραματισμό και απόπειρα πραγμάτωσης στο παρόν, όσων οραματίζονται. Η επαφή με τις προεικονιστικές εναλλακτικές οξύνει την κριτική σκέψη, παρέχει θεωρητικά εργαλεία ανάγνωσης της κοινωνικής πραγματικότητας, αποκαλύπτει τα πολύπλοκα πλέγματα εξουσίας και καλλιεργεί τη συλλογική συνείδηση και την αλληλεγγύη. Δημιουργούν, μέσω των διαρκών

πειραματισμών και δοκιμών, σημαντικές εμπειρίες, που λειτουργούν ως παρακαταθήκες για τις μελλοντικές δράσεις και κινητοποιήσεις, την αποφυγή λαθών του παρελθόντος με στόχο τη διαρκή βελτίωση των συλλογικών διαδικασιών και κινητοποιήσεων.

Ως προς τις προκλήσεις και τα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες οι αυτοοργανωμένες δομές και οι συμμετέχοντες σε αυτές, το κυριότερο φαίνεται να είναι, η συμμετοχή και μαζικότητα των μελών καθώς και η σταθερή και ενεργή συμμετοχή όλων σε όλα. Αρκετές φορές εμφανίζονται περιστατικά ανάθεσης εργασιών και ευθυνών, κυρίως λόγω έλλειψης διάθεσης για ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων, οι οποίες παρόλα αυτά μπορεί να έχουν συμφωνηθεί από το σώμα της συνέλευσης. Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί φαινόμενα δυο ταχυτήτων, μεταξύ των μελών που αναλαμβάνουν πολλά πράγματα και ευθύνες και αυτών που σταθερά αναλαμβάνουν τα λιγότερα ή και τίποτα. Ταυτόχρονα υπάρχει η επιτακτική ανάγκη για διαρκή επικοινωνία με τη γειτονιά και η διενέργεια τακτικών εξωστρεφών δράσεων, τα οποία απαιτούν συνέπεια και δέσμευση από τα μέλη των δομών και αρκετό χρόνο.

Μια ακόμη σημαντική πρόκληση, αποτελούν, τα όχι και τόσο σπάνια, φαινόμενα άτυπων ιεραρχιών, εγωιστικών συμπεριφορών και βέβαια διαφωνιών, που κάποιες φορές μπορεί να καταλήγουν σε συγκρούσεις και αποχωρήσεις μελών. Το ζητούμενο βέβαια, όπως υποστηρίζουν οι συμμετέχοντες, δεν είναι η με το ζόρι επίτευξη της ομοφωνίας. Στόχος είναι η εκπαίδευση στη διαχείριση των διαφορετικών απόψεων και διαφωνιών και της ποικιλομορφίας τους, ώστε να συνθέτονται με δημιουργικό και εποικοδομητικό τρόπο. Ταυτόχρονα πρέπει να εντοπίζονται και να καταδεικνύονται αμέσως οι όποιες ιεραρχικές και εξουσιαστικές τάσεις εκδηλώνονται (έμφυλη καταπίεση, αναπαράγωγή της πατριαρχικής κουλτούρας, ανταγωνισμοί στη βάση του υπερεγώ) προκειμένου να μην παγιώνονται τέτοιες συμπεριφορές.

Ένα ακόμη επιπλέον πρόβλημα που εντοπίζουν οι συμμετέχοντες στις δομές, είναι οι προσπάθειες υπονόμησης και αφομοίωσης, κυρίως των τοπικών εγχειρημάτων (λαϊκές/ανοιχτές συνελεύσεις, πρωτοβουλίες κατοίκων) από θεσμικούς φορείς και σε αρκετές περιπτώσεις, λόγω της ανοιχτότητας τέτοιων εγχειρημάτων, διείσδυση ατόμων με χρησιμοθηρικά και προσωπικά κίνητρα. Έτσι, μπορεί να προκύπτει καχυποψία μεταξύ μελών με διαφορετικές πολιτικές ταυτότητες, με αποτέλεσμα την έλλειψη εμπιστοσύνης και την αδυναμία συγκρότησης συντροφικών σχέσεων.

Το ζήτημα της κρατικής καταστολής αποτελεί ένα διαχρονικό πρόβλημα με το οποίο έρχεται αντιμέτωπο το ανταγωνιστικό κίνημα και κατά συνέπεια και οι αυτοοργανωμένες δομές και πρωτίστως οι καταλήψεις. Ειδικά τα τελευταία χρόνια η κυβερνητική ατζέντα περιλαμβάνει μια ξεκάθαρη κατασταλτική στρατηγική, η οποία έχει οδηγήσει στην εκκένωση πάρα πολλών καταλήψεων.

Κλείνοντας, θα πρέπει να επισημάνουμε, ότι η αυτοκριτική και ο αναστοχασμός, αποτελούν βασικά εργαλεία για την ενδυνάμωση των προεικονιστικών εναλλακτικών, τη διατήρησή τους στο χρόνο και την διαρκή εξέλιξη τους και τη δυνατότητα τους να αποτελούν τις αντιθεσμίσεις που προτάσσει το ανταγωνιστικό κίνημα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bey Hakim (1985) *T.A.Z. The Temporary Autonomous Zone. Ontological Anarchy, Poetic Terrorism*. Autonomedia Anti-Copyright 1991
2. Bray Mark (2018) "Horizontalism" στο Franks B., Jun N., Williams L. (ed.), *Anarchism: A Conceptual Approach*. ROUTLEDGE pp. 101-114
3. Breines Wini (1980) "Community and Organization: The New Left and Michel's Iron Law", *SOCIAL PROBLEMS* VOL.27, Issue 4 pp.419-429 Publ. The Anarchist Library Anti-Copyright 2014, <https://theanarchistlibrary.org> (τελευταία επίσκεψη 28/04/20)
4. Boggs Carl (1977) "Marxism, Prefigurative Communism and the Problem of Worker's Control", *Radical America* 6 pp.99-122. <https://theanarchistlibrary.org> (τελευταία επίσκεψη 10/12/2019)
5. Day Richard (2005) *Gramsci is Dead: Anarchist Currents in the Newest Social Movements*, Pluto Press
6. Day Richard (2008) *ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ: Αναρχικές Τάσεις στα Νεότερα Κοινωνικά Κινήματα*, μτφρ. Παναγιώτης Καλαμαράς, Αθήνα Εκδ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ
7. Day Richard (2011) "Hegemony, Affinity and the Newest Social Movements: At the end of the 2000s", στο Rousselle Duane and Evren Sureyya (ed.), *Post-Anarchism: A Reader*, London/New York: Pluto Press
8. Della Porta Donatella and Rucht Dieter (1995) "Left - Libertarian Movements in Context: A Comparison of Italy and West Germany 1965-1990" στο Jenkins J.G. and Klandermans B.(ed), *The Politics of Social Protest: Comparative Perspectives on States and Social Movements*, Vol 3 University of Minnesota Press pp. 299-274
9. Della Porta D. and Diani Mario (2006) *Social Movements an Introduction*, Blackwell Publishing
10. Epstein Barbara (1993) *POLITICAL PROTEST AND CULTURAL REVOLUTION: Non Violent Direct Action in the 1970's and 1980's*, University California Press
11. Eschle Catherine (2004) "Constructing the Antiglobalization Movement", *International Journal of Peace Studies* Vol. 9 No.1 pp. 61-85 Spring/summer 2004
12. Franks Benjamin (2003) "The Direct Action Ethic", *Anarchist Studies* Vol. 11 (No 1) pp. 13-41, University of Glasgow
13. Franks Benjamin (2018) "Prefiguration" στο Franks B., Jun N., Williams L. (ed), *Anarchism A Conceptual Approach*, Routledge New York pp. 28-43
14. Giovanopoulos Christos and Dalakoglou Dimitris (2011) "From ruptures to eruption: A genealogy of post-dictatorial revolts in Greece" στο Vradis A. and Dalakoglou D. (ed), *REVOLT AND CRISIS IN GREECE BETWEEN A PRESENT YET TO PASS AND A FUTURE STILL TO COME*, AK PRESS & Occupied London pp.91-114
15. Gordon Uri (2005) *Anarchism and Political Theory: Contemporary Problems*, Mansfield College University Oxford, Trinity
16. Gordon Uri (2017) "Prefigurative Politics between Ethical Practice and Absent Promise", *Political Studies* pp. 1-17 SAGE
17. Graeber David (2002) "The New Anarchists" στο Graham R. (ed) *Anarchism: A Documentary History of Libertarian Ideas* Vol.3 BLACKROSE BOOKS 2013 pp.1-10

18. Graham Robert (2013) "Anarchists Networks: Old and New", academia.edu https://www.academia.edu/31818381/Anarchist_Networks_Old_and_New
19. Ince David (2020) "Prefiguration" στο *Handbook of Social Change*, προς έκδοση
20. Juuso Miettunen (2015) *Prefiguration Politics: Perils and Promise*, University of Kent, Kent Academic Repository <https://kar.kent.ac.uk/50228> (τελευταία επίσκεψη 2/10/2020)
21. Καλαμαράς Παναγιώτης (2013) *Πατησίων και Στουρνάρη γωνία*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
22. Καλαμαράς Παναγιώτης (2017) *Ο Αναρχισμός στην Ελλάδα Τον 21^ο Αιώνα*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
23. Katsiaticas George (1997) *Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ: Ευρωπαϊκά Αυτόνομα Κοινωνικά Κινήματα και η Αποαποικιοποίηση της Καθημερινής Ζωής*, μτφρ. Π. Καλαμαράς, Ελευθεριακή Κουλτούρα
24. Koopmans Ruud (2002) "The Dynamics of Protest Waves" στο Kriesi H., Koopmans R., Duyvendak J.W., Giugni M.G. (ed), *New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis* UCL PRESS pp.111-144
25. Leach Darcy K. (2013) "Prefigurative Politics" στο Snow. D., Della Porta D., Klandermans B., Mc Adam D.(ed) *Wiley Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements* John Wiley and Sons Ltd.
26. López Miguel M. (2012) "The Squatters Movement in Europe: A Durable Struggle for Social Autonomy in Urban Politics", *Antipode* Vol 00 No. 0 pp.1-22
27. Maeckelbergh Marianne (2011) "Doing is Believing: Prefiguration as Strategic Practice in the Alterglobalization Movement" *Social Movements Studies: Journal of Social cultural and Political Protest* 10: 1, 1-20 DOI: 10.1080/14742837
28. May Todd (2013) "Post Structuralism and Anarchism" στο Graham R. (ed) *Anarchism: A Documentary History of Libertarian Ideas Vol.3 The New Anarchism (1974-2012)* pp 413-422
29. Melucci Alberto (1985) "The Symbolic Challenge of Contemporary Movements", *Social Research* Vol. 52 No.4 pp. 789-816
30. Melucci Alberto (1996) *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*, Cambridge University Press
31. Mudu Pierpaolo (2015) "Resisting and Challenging Neoliberalism: The Development of Italian Social Centers" στο Squatting Europe Collective (ed) *Squatting in Europe, Radical Spaces, Urban Struggles* Minor Compositions Autonomedia pp.61-88
32. Piven Frances F. and Cloward Richard A. (1979) *Poore People's Movements, why they succeed, how they fail*, Vintage Books
33. Poletta Francesca and Hoban Katt (2016) "Why Consensus? Prefiguration in Three Activist Era" *PsychOpen Journal of Social and Political Psychology* Vol. 4 (1) pp. 286-301 University of California
34. Pruijt Hans (2013) "Squatting in Europe" στο Squatting Europe Collective (ed) *Squatting in Europe, Radical Spaces, Urban Struggles* Minor Compositions Autonomedia pp. 17-60
35. Roos Jerome D. and Oikonomakis Leonidas (2013) "We are everywhere! The Autonomous Roots of the Real Democracy Movement" στο The Annual ECPR General Conference: *Comparative Perspectives on the New Politics of Dissent!*

Democracy at the Squares: Visions and Practices of Democracy from Egypt to the U.S. Sciences Po. Bordeaux September 4-7

36. Rootes Christopher and Sotirakopoulos Nikos (2013) “Global Justice Movement” στο Snow D., Della Porta D., Klandermans B., McAdam D. (ed) *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements* John Wiley and Sons Ltd.
37. Siapera Eugenia and Theodosiadis Michael (2017) “(Digital) Activism at the Interstices: Anarchist and Selforganizing Movements in Greece”, *Triple C* 15 (2): pp. 505-523
38. Σούζας Νίκος (2015) «Σταμάτα να μιλάς για θάνατο μωρό μου» *Πολιτική και κουλτούρα στο ανταγωνιστικό κίνημα στην Ελλάδα (1974-1998)*, Ναυτίλος
39. Süreyya Evren (2011) “Introduction: How New Anarchism Changed the World (of Opposition) after Seattle and Gave Birth to Post-Anarchism” στο Duane R. and Süreyya Evren (ed), *Post anarchism: A Reader*, London/New York Pluto Press
40. Trott Charlie D. (2016) “Constructing Alternatives: Envisioning a Critical Psychology of Prefigurative Politics”, *Journal of Social and Political Psychology* PsychOpen Vol.4 (1) pp. 266-285
41. Van de Sande Mathijs (2015) “Fighting with Tools: Prefiguration and Radical Politics in the 21st Century”, *Rethinking Marxism* Vol. 27 No.2 pp.177-194
42. Williams Dana. M. (2018) *Contemporary anarchist and anarchistic movements*, California state University, Chico wileyonlinelibrary.com/journal/soc4 pp.1-17
43. Yates Luke (2015) “Everyday Politics, social Practices and Movement Networks: Daily Life in Barcelona’s Social Centers” *British Journal of Sociology* Vol.66, Issue 2 pp.215-400
44. Ψημίτης Μιχάλης (2006) *Εισαγωγή στα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα*, Ατραπός

Κινηματικά Έντυπα

1. Α.Δ.Ν. Αντιφασιστικό Δίκτυο στα νότια, *Στιγμές Αντιφασιστικού Αγώνα στα Νότια 2012-2016* Μπροσούρα
2. Αυτόνομη Πρωτοβουλία Πολιτών (1983) *Αυτοί οι αγώνες συνεχίζονται, δεν εξαγοράζονται, δεν δικαιώθηκαν Χρονικό και Ντοκουμέντα του λαού μας Δικτατορία – Μεταπολίτευση*
3. Common Wheel Collective (2009) *Με αυτό μοιάζει η Ομοφωνία;* Μπροσούρα μτφρ. - εκδ. paivani@lists.riseup.net Μυτιλήνη
4. Ευτοπία περιοδική έκδοση για τον ελευθεριακό κοινοτισμό (Οκτώβρης 2010) Τεύχος 19 σελ. 6-26

Κινηματικά Sites Συλλογικοτήτων/Δομών

1. ΑΓΡΟΣ Αυτοδιαχειριζόμενο Κατελημμένο Έδαφος <https://agros.espivblogs.net> (09/2020)

2. Ακτιβιστική Ομάδα του θεάτρου του Καταπιεσμένου <https://theatreoftheoppressedgreece.wordpress.com> (05/2020)
3. Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Αγ. Παρασκευής (<https://anoixtisyneleysiagparaskevis.blogspot.com>) (09/2020)
4. Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Μπραχαμίου <https://katadim.blogspot.com> (07/2020)
5. Ανοιχτή Συνέλευση Κατοίκων Πετραλώνων- Θησείου- Κουκακίου <https://askpthk.espivblogs.net> (06/2020)
6. Άπατρις Εφημερίδα <https://apatris.info> (03/2020)
7. athens.indymedia.org <https://athensindymedia.org> (10/2020)
8. Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου https://www.facebook.com/pages/Category/Park/Αυτοδιαχειριζόμενο_πάρκο_Navarinou (07/2020)
9. Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι Αργυρούπολης ΥΠΟΣΤΕΓΟ <https://ypostego.wordpress.com> (05/2020)
10. Αυτοοργανωμένη Δομή Υγείας Εξαρχείων <https://adye.espivblogs.net> (05/2020)
11. Βιβλία Ανομίας <https://vivliaanomias.gr> (06/2020)
12. Buffonata <https://buffonatatheatre.wordpress.com> (04/2020)
13. Candia Alternativa <https://candiaalternativa.info> (06/2020)
14. City Plaza Χώρος Στέγασης Προσφύγων/Μεταναστών <https://www.facebook.com/cityplazaathens> (03/2020)
15. Δικτύωση αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων για την αντιεμπορευματική δημιουργία <https://diktiosidiy.blogspot.com> (09/2020)
16. Διογένης https://www.facebook.com/pages/category/Amateur_Sports_Team/Διογένης_Ολυμπιακού_Χωριού_futsal_19299185 (02/2020)
17. Δυσαρμονία <https://www.facebook.com/pg/Δυσαρμονία> (11/2019)
18. Εκδόσεις των Ξένων https://www.facebook.com/pages/category/Publisher/Εκδόσεις_των_ξένων_1897804276986433 (04/2020)
19. Ελευθεριακό Εργαστήρι Κινηματικών Υποδομών <https://libertarianlab.gr> (06/2020)
20. Ελευθεριακό Στέκι Πικροδάφνη <https://pikrodafni.squat.gr> (06/2020)
21. Εργατική Ομοσπονδία Βάσης <https://ergova.wordpress.com> (06/2020)
22. Ευτοπία Περιοδικό και Εκδόσεις https://www.facebook.com/pages/Category/Publisher/Ευτοπία_περιοδικό_εκδόσεις_235242153887230 (06/2020)
23. Κινηματικό Αρχείο Ιωαννίνων <https://arxeiokin.tk> (12/2019)
24. Κινηματογραφική ομάδα Πείραμα <https://peirama94.blogspot.com> (03/2020)
25. Kinimatorama Ημερολόγιο από/για το Κίνημα <https://www.kinimatorama.net> (09/20)
26. Κοινωνικός Χώρος για την Υγεία <https://kxy.espivblogs.net> (09/2020)
27. ΚΡΑΥΓΕΣ ΑΠ΄ΤΑ ΚΕΛΙΑ <https://kraggesapotakelia.espivblogs.net> 6/2020)

28. Los Solidarios Εκδόσεις
[https://www.facebook.com/pages/category/community/Los Solidarios_954697653109680](https://www.facebook.com/pages/category/community/Los_Solidarios_954697653109680) (07/2020)
29. Μετρονόμος <https://metronomos.espivblogs.net> (12/2019)
30. mpalothia-antireport <https://mpalothia.net> (09/2020)
31. Νοταρά 26 Κατάληψη Στέγης Προσφύγων/Μεταναστών
https://www.facebook.com/Κατάληψη_Στέγης_Προσφύγων_Μεταναστών_Νοταρά_26_645186555621294 (04/2020)
32. Omnia TV <https://omniatv.com> (04/2020)
33. Ραδιοζώνες Ανατρεπτικής Έκφρασης radio88.fm.org <https://radiozones.org> (04/2020)
34. Ραδιουργία 98,7 fm <https://radiourgia.squat.gr> (04/2020)
35. Ραδιοφράγματα <https://radiofragmata.squat.gr> (04/2020)
36. Rosa Nera Κατάληψη Χανιά <https://rosanera.squat.gr> (05/2020)
37. Σκαραμαγκά Κατάληψη <https://pat61squat.gr> (02/2020)
38. ΣΚΥΑ Συνέλευση για την κυκλοφορία των Αγώνων <https://skya.espiv.net> (04/2020)
39. Studio from the Down <https://www.facebook.com/studiofromthedown> (03/2020)
40. ΣΥΒΧΨΑ Σύλλογος Υπαλλήλων Βιβλίου Χάρτου Ψηφιακών Μέσων Αττικής
<https://bookworker.wordpress.com> (07/2020)
41. ΣΒΕΟΔ Συνέλευση Βάσης Εργαζομένων Οδηγών Δικύκλου <https://sveod.gr> (09/2020)
42. +τεχνία <https://syntexnia.net> (03/2020)
43. ΣΣΜ Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων
<https://somateioserbitoronmageiron.blogspot.com> (07/2020)
44. Ταμείο Αλληλεγγύης Φυλακισμένων και Διωκόμενων Αγωνιστών
<https://www.tameio.org> (02/2020)
45. Τηγανίτης Α.Σ.Η. <https://www.facebook.com/tiganitis2015> (04/2020)
46. Το Σπίτι των Γυναικών, για την Ενδυνάμωση και τη Χειραφέτηση
https://www.facebook.com/Το_Σπίτι_των_Γυναικών_για_την_Ενδυνάμωση_και_τη_Χειραφέτηση_1452231711753 (09/2020)
47. Τσιριτσάντσουλες <https://www.facebook.com/tsiritsantsoules> (05/2020)
48. Τυπογραφική Κολεκτίβα Rotta <https://rotta.espivblogs.net> (03/2020)
49. Υπόγα Κ94 <https://www.facebook.com> (04/20)
50. 105,5 fm Μυτιλήνη <https://105fm.espivblogs.net> (01/2020)

Ντοκιμαντέρ

1. «ΠΩΣ ΤΟ ΚΑΤΑΛΑΒΑΜΕ» Ντοκιμαντέρ της Κατάληψης Villa Amalia 2007-2009
<https://www.youtube.com/watch?v=5IFNrtqwEaw>